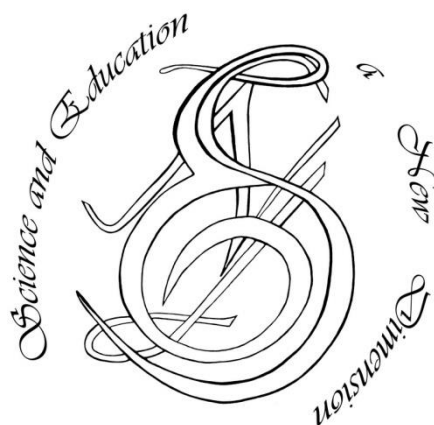

SCIENCE AND EDUCATION A NEW DIMENSION

PHILOLOGY

Филология

p-ISSN 2308-5258

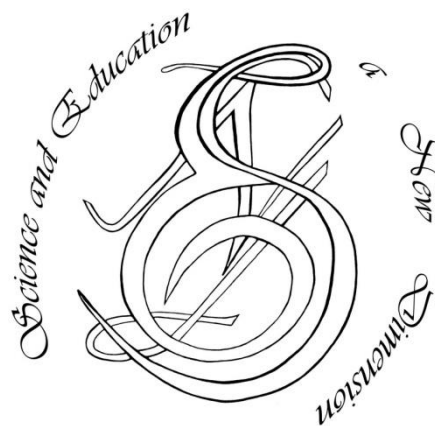
e-ISSN 2308-1996

VI(49), Issue 166, 2018 June

SCIENCE AND EDUCATION A NEW DIMENSION

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-166VI49>

Philology

Editorial board

Editor-in-chief: Dr. Xénia Vámos

Honorary Senior Editor:

Jenő Barkáts, Dr. habil. Nina Tarasenkova, Dr. habil.

Andriy Myachykov, PhD in Psychology, Senior Lecturer, Department of Psychology, Faculty of Health and Life Sciences, Northumbria University, Northumberland Building, Newcastle upon Tyne, United Kingdom

Edvard Ayvazyan, Doctor of Science in Pedagogy, National Institute of Education, Yerevan, Armenia

Ferenc Ihász, PhD in Sport Science, Apáczai Csere János Faculty of the University of West Hungary

Ireneusz Pyrzyk, Doctor of Science in Pedagogy, Dean of Faculty of Pedagogical Sciences, University of Humanities and Economics in Wrocław, Poland

Irina Malova, Doctor of Science in Pedagogy, Head of Department of methodology of teaching mathematics and information technology, Bryansk State University named after Academician IG Petrovskii, Russia

Irina S. Shevchenko, Doctor of Science in Philology, Department of ESP and Translation, V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine
Department of Psychology, Faculty of Health and Life Sciences, Northumbria University, Northumberland Building, Newcastle upon Tyne, United Kingdom

Kosta Garow, PhD in Pedagogy, associated professor, Plovdiv University „Paisii Hilendarski”, Bulgaria

László Kótis, PhD in Physics, Research Centre for Natural Sciences, Hungary, Budapest

Larysa Klymanska, Doctor of Political Sciences, associated professor, Head of the Department of Sociology and Social Work, Lviv Polytechnic National University, Ukraine

Liudmyla Sokurianska, Doctor of Science in Sociology, Prof. habil., Head of Department of Sociology, V.N. Karazin Kharkiv National University

Marian Wloshinski, Doctor of Science in Pedagogy, Faculty of Pedagogical Sciences, University of Humanities and Economics in Wrocław, Poland

Melinda Nagy, PhD in Biology, associated professor, Department of Biology, J. Selye University in Komarno, Slovakia

Alexander Perekhrest, Doctor of Science in History, Prof. habil., Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

Nikolai N. Boldyrev, Doctor of Science in Philology, Professor and Vice-Rector in Science, G.R. Derzhavin State University in Tambov, Russia

Oleksii Marchenko, Doctor of Science in Philosophy, Head of the Department of Philosophy and Religious Studies, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

Olga Sannikova, Doctor of Science in Psychology, professor, Head of the department of general and differential psychology, South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky, Odesa, Ukraine

Oleg Melnikov, Doctor of Science in Pedagogy, Belarusian State University, Belarus

Perekhrest Alexander, Doctor of Science in History, Prof. habil., Bohdan Khmelnytsky National University in Cherkasy, Ukraine

Riskeldy Turgunbayev, CSc in Physics and Mathematics, associated professor, head of the Department of Mathematical Analysis, Dean of the Faculty of Physics and Mathematics of the Tashkent State Pedagogical University, Uzbekistan

Roza Uteeva, Doctor of Science in Pedagogy, Head of the Department of Algebra and Geometry, Togliatti State University, Russia

Seda K. Gasparyan, Doctor of Science in Philology, Department of English Philology, Professor and Chair, Yerevan State University, Armenia

Sokuriaynska Liudmyla, Doctor of sociological science. Prof. Head of Department of Sociology. V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine

Svitlana A. Zhabotynska, Doctor of Science in Philology, Department of English Philology of Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

Tatyana Prokhorova, Doctor of Science in Pedagogy, Professor of Psychology, Department chair of pedagogics and subject technologies, Astrakhan state university, Russia

Tetiana Hranchak, Doctor of Science Social Communication, Head of department of political analysis of the Vernadsky National Library of Ukraine

Valentina Orlova, Doctor of Science in Economics, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine

Vasil Milloushev, Doctor of Science in Pedagogy, professor of Department of Mathematics and Informatics, Plovdiv University „Paisii Hilendarski”, Plovdiv, Bulgaria

Veselin Kostov Vasilev, Doctor of Psychology, Professor and Head of the department of Psychology Plovdiv University „Paisii Hilendarski”, Bulgaria

Vladimir I. Karasik, Doctor of Science in Philology, Department of English Philology, Professor and Chair, Volgograd State Pedagogical University, Russia

Volodimir Lizogub, Doctor of Science in Biology, Head of the department of anatomy and physiology of humans and animals, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

Zinaida A. Kharitonchik, Doctor of Science in Philology, Department of General Linguistics, Minsk State Linguistic University, Belarus

Zoltán Poór, CSc in Language Pedagogy, Head of Institute of Pedagogy, Apáczai Csere János Faculty of the University of West Hungary

Managing editor:

Barkáts N.

© EDITOR AND AUTHORS OF INDIVIDUAL ARTICLES

The journal is published by the support of Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe

BUDAPEST, 2015

Statement:

By submitting a manuscript to this journal, each author explicitly confirms that the manuscript meets the highest ethical standards for authors and co-authors. Each author acknowledges that fabrication of data is an egregious departure from the expected norms of scientific conduct, as is the selective reporting of data with the intent to mislead or deceive, as well as the theft of data or research results from others. By acknowledging these facts, each author takes personal responsibility for the accuracy, credibility and authenticity of research results described in their manuscripts. All the articles are published in author's edition.

THE JOURNAL IS LISTED AND INDEXED IN:

INDEX COPERNICUS: ICV 2014: 70.95; ICV 2015: 80.87; ICV 2016: 73.35

GOOGLE SCHOLAR

CROSSREF (DOI prefix:10.31174)

ULRICHS WEB GLOBAL SERIALS DIRECTORY

UNION OF INTERNATIONAL ASSOCIATIONS YEARBOOK

SCRIBD

ACADEMIA.EDU

Content

«Балканізм» у сучасній сербській прозі <i>О. К. Антонова</i>	7
Феминитивы-русизмы в истории украинского языка <i>М. П. Брус</i>	11
Укладання когнітивної мапи як процес людського пізнання: підхід Дж. Г. Міллера <i>А. А. Чеботарьова</i>	16
Benchmark keywords in European integration discourse <i>А. Кривенко</i>	20
On using ethnonyms in the cooperative situation of interethnic interaction <i>Н. І. Ліутянська</i>	24
Сучасний стан та перспективи розвитку судового перекладу в Україні <i>Ю. А. Лобода, А. О. Власюк</i>	27
Переклад текстів, орієнтованих на споживача, у теорії та емпірії <i>Т. Є. Набережнева</i>	32
ЛЮДИНА як базовий концепт, вербалізований епонімами О. Вайлда в німецькій мові <i>Н. А. Оніщенко</i>	36
Exploring translator disparity <i>В. О. Плишч</i>	39
Інвективна емотивна лексика у новелістиці <i>Д. Г. Лоуренса А. В. Прокоійченко</i>	42
Прецедентне ім'я Дон Кіхот у сучасних ЗМІ Іспанії <i>Г. В. Сингаївська</i>	45
Body text: the opposition "pure / unclean" in the mythological representations of the Slavs <i>А. І. Тетченко</i>	51
Креолізація як особливість французьких рекламних текстів у сфері «produits de luxe» <i>М. В. Войтенко</i>	54
Comparative Analysis of the Genre and Stylistic Dominants of the XXth Century Dystopian Novels in the Light of Translation Studies <i>Д. О. Вотінова</i>	57

«Балканізм» у сучасній сербській прозі

О. К. Антонова

Кафедра слов'янської філології Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: antonovaolja@gmail.com

Paper received 21.05.18; Accepted for publication 28.05.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-166VI49-01>

Анотація. Дана розвідка присвячена узагальненим теоретичним концепціям прояву такого специфічного явища як дискурс «балканізму» у сучасній сербській прозі. На прикладі сербського бестселера останнього десятиліття досліджується мистецька і літературна рефлексія Балканської кризи 90-х років ХХ століття у романі Мір'яни Бобич Мойсілович «Щоденник сербської домогосподарки».

Ключові слова: Балкани, сербська література, «балканізм», дискурс.

Важливу роль у причинах, перебігу та наслідках Балканської кризи 90-х років ХХ століття відігравав дискурс «балканізму» – квінтесенція дикунського та варварського, який є, власне, частиною ширшого дискурсу Балкан (за М. Тодоровою) як місця перетину великих культур і, водночас, місця одвічного неспокою.

Історик і культуролог М. Тодорова, автор одного з найгрунтовніших досліджень на тему образу Балкан, «Уявляючи Балкани»/ “Imaginary Balkan” (2006), обстоює тезу про існування на Заході специфічного дискурсу «балканізму». На її думку, цей дискурс є стійкою формою ментальної мапи, в якій розміщується інформація про Балкани, і вплив якого найпомітніший саме в журналістиці, політиці та літературних доробках [7, с. 8]. М. Тодорова зауважує, що «балканізм» як артикульована нею сукупність ідей або стабільна система стереотипів [7, с. 10] був сформований ще у перших десятиліттях ХХ століття. Це поняття уже давно стало «синонімом для повернення до племінного, відсталого, примітивного та варварського» [7, с.11]. «Балкани у сучасному розумінні – це геокультурний та геополітичний термін, і в своїй ідентичності є цілком впізнаваним. Цей термін є винаходом новітнього часу, як стверджує Марія Тодорова [6, с. 136].

Таким чином, метою статті є спроба дослідити вплив дискурсу «балканізму» на мистецтво, а саме на літературу. Екстраполювати узагальнені теоретичні концепції дискурсу «балканізму» на роман сучасної сербської письменниці і журналістки М. Бобич Мойсілович «Щоденник сербської домогосподарки»/«Dnevnik srpske domaćice», 2000 [5].

Літературні тексти – дзеркало культури окремого народу і його ідентичності, водночас вони є місцем акумулювання колективної пам'яті. Балканська ідентичність постійно змінюється відповідно до нових історичних умов і цивілізаційних циклів, однак іноді її лишається стабільним, можливо, зазнаючи незначних трансформацій. Цей процес ілюструється усією історією літератури регіону, де відлуння римської та візантійської епох, період Оттоманського панування, потім часи Югославії і насамкінець сучасність змінюють один одного. Умовно останнім витком цивілізаційної спіралі вважаємо 90-ті роки ХХ століття, щовийшли у світову історію під назвою Балканська криза. По цьому відбувся розпад Югославії, який супроводжувався низкою воєн та жорстоких міжетнічних конфліктів. Можна припустити, що причини

саме такого перебігу подій останнього десятиліття на Балканах слід розглядати через призму дискурсу «балканізму». Сьогодні ж Сербія вийшла на новий щабель екзистенції – як незалежна і самостійна країна, що переживає усі трансформації, притаманні перехідному періоду. Такий період переживає і її література.

Зауважимо, що на початку ХХІ століття два вектори визначають розвиток сучасної сербської літератури – тема історії і жанр роману. Сербський літературний процес і сама історія Балканського півострова нерозривно пов'язані. Прояв «балканізму» у літературі та його взаємозв'язок з ідентичністю простору Балкан яскраво простежується у низці сербських літературних творів, написаних після подій 5 жовтня 2000 року, так званої «демократичної революції». Зупинимось детальніше на романі сучасної сербської письменниці М. Бобич Мойсілович «Щоденник сербської домогосподарки». Твір, який було обрано для проведення нашого дослідження, крім того, що рефлексує тему Балканської кризи 90-х років у Югославії, пов'язаний з Балканами, є продуктом Балкан, містить в собі частку балканської ідентичності і є дуже репрезентативним у цьому аспекті, адже розповідає нам про життя «автентичної сербської націоналістки» [5, с. 277].

Роман «Щоденник сербської домогосподарки» написала колишня сербська журналістка і уже популярна сучасна письменниця Мір'яна Бобич Мойсілович (1959). Це роман про сербів і Сербію. По суті, твір став миттєвою реакцією на тоді ще свіжі історичні події. Популярність їй приніс саме цей роман, який тодішня журналістка написала за неповний рік. Тому передували дві успішні книги. Перша – збірка оповідань про любов, жінок та їх чоловіків «Бабусю, ні про що мене не питай»/„Baba nemoj ništa da me pitaš“ (1997), одне з оповідань цієї книги «Дорогоцінний камінь Белграду»/ “Dragulj Beograda” було включене до «Antologiji pripovedaka srpskih književnica» Райка Лукача. Другий твір – драма «Сльози то окей»/ “Suze su okej” (1999) – збірний текст, написаний на основі постановки однойменної драми, яка йшла у Народному театрі Белграду, оповідає про поетів та їх бажання лишити свій слід у житті. Згодом вийшли друком її романи (в основному на любовну тематику) «Хеппі-енд»/ “Nepiend” (2002) «Ой мамо – це казка» (2003)/ “Majke mi, bajka”, «Це все, що ти знаєш про мене»/ “Ono sve što znaš o meni” (2005), «Я – твій»/ “Tvoj sam” (2006), «Серце моє» (2007)/ “Srce moje”, серед них і

драма «Імітація життя» / «Imitacija života» (2005), присвячена 90-м рокам у історії Сербії та перехідному періоді, який зараз переживає країна.

Зауважимо, цей час був надзвичайно продуктивним загалом у літературах країн колишньої Югославії. Виходили друком різножанрові літературні твори, хоч і не завжди однаково вартісні з точки зору мистецького канону. Більшу частину з них критики віднесли б до так званої поп-літератури. Але, незважаючи на те, що деякі автори, зокрема М. Бобич Мойсілович, і не отримали високого рівня визнання, вони все ж відіграли і відіграють значну роль і займають помітне місце в сучасному сербському літературному процесі. Популярна література має широку аудиторію масових читачів, однак, часто ігнорується критиками. Але, разом з тим, поп-література дуже чітко визначає вектори настрою суспільства. Водночас, подібні твори дають неоціненний матеріал для вивчення як тенденцій сучасної сербської літератури, так і для вивчення мистецької рефлексії Балканської кризи 90-х.

«Щоденник сербської домогосподарки» став не тільки бестселером десятиліття, але й отримав широкий резонанс за кордоном. Твір був перекладений французькою, італійською та словенською мовами, отримав найбільший тираж у Сербії за останні 50 років [3]. Варто зауважити, що на сучасному етапі розвитку та становлення літератури важливу роль відіграють не лише літературні критики та академічне середовище, яке визначає приналежність чи неприналежність того чи іншого твору до «справжньої», високої літератури, а й власне, безпосередні реципієнти, широка читацька аудиторія. Популярність цих авторів вказує на те, що естетичне вираження та мистецька рефлексія, навіть у поп-літературі, не може бути виключена із загального літературного процесу та літературознавчого контексту.

У цьому щоденнику (роман написаний у щоденниковій формі) читач має можливість прожити разом з авторкою усі цикли новітньої історії Сербії, адже хронотоп роману охоплює період у майже 40 років: щасливе дитинство героїні часів президентства Йосипа Броза Тіта у 70-х, її буремна молодість протягом 80-х, занурення у вир політичних пристрастей 90-х та, насамкінець, болісні спроби віднайти власне місце в житті після бомбардування Сербії у нульових.

Ілюструючи ідейно-художні особливості роману та образ головної героїні, який став таким близьким і зрозумілим широкій читацькій аудиторії, перш за все звертаємо увагу на ідею «балканізму», який пронизує цей образ наскрізно. Головна героїня роману Анджелка Йованович озвучує певні стереотипи про сербів, набір яких, по суті, і наповнює дискурс «балканізму»: героїзм та жертвність, історична циклічність, православ'я, місце жінки в сербському соціумі, косовський міф, приреченість. Сама авторка зазначає: «Анджелка є метафорою семи мільйонів сербів. Це історія про покоління Х, це були ми – піонери Тіто у Сербії Мілошевича» [3]. З уст головної героїні ми чуємо: «Сьогодні я домогосподарка. Я – сербська домогосподарка. Моя мама дуріє, коли я це кажу. Але – я справжня сербська домогосподарка, а це не є неважливим» [5, с. 21]. І далі уточнюється іронічність цього виразу: «Колісь я вимовляла «сербська» з особливим захватом.

Сьогодні, коли я згадую усе <...>, то це прикрий вираз» [5, с. 22]. І, насамкінець, вердикт: «Якщо добре подумати, то я – жертва власної біографії <...> – типовий серб, що програв» [5, с. 22]. Ця цитата, як і наступна, відсилає нас до феномену Косовського/Відовданського міфу (ідеї), в основі якого лежить поразка сербського війська та мученицька смерть царя Лазаря під час Косовської битви 15/28 червня 1389 року (т.з. Відовдан). Цей історичний факт міцно утвердився в історичній свідомості сербів та «став символом не лице мученицької смерті за «Царство Небесне», а й духовного тріумфу народу в боротьбі за свободу» [1, с. 254]. Як слушно зауважує О. Дзюба-Погребняк, впродовж наступної історії потужний вплив Косовського міфу на свідомість сербів ставав не лише джерелом для створення непересічних мистецьких творів, а й благодатним ґрунтом для різного роду політичних та ідеологічних спекуляцій, містифікацій, шовінізму, ксенофобії, хоча в основі відовданської ідеї було закладено, перш за все, культ віри, свободи та людської гідності [1, с. 255]. Саме це відбулось того червневого дня 1989 року. Ілюстрацією типової реакції героїні роману сербки Анжелки на промову останнього президента Сербії Слободана Мілошевича на Косовому полі з нагоди 600 річниці Косовської битви: «А потім мене з мого приватного відчаю витягло повідомлення з телевізору, речення, яке мені було потрібно у житті, яке в той момент стало хусточкою для сліз ображеної дівчини, речення, яке повернуло мені самоповагу і витягло мене з любовної безнадії. Ніхто не сміє вас бити. Вас ніхто не сміє бити!» [5, с. 24]. Вважається, що саме з цієї промови і розпочався процес кривавого розпаду колишньої Югославії.

У цьому уривку з уст молодої дівчини – головної героїні ми чуємо і, головне, відчуваємо реакцію на посил цього звернення, яка є доволі інтимною: любов, сексуальне збудження, втіха – увесь спектр найпотужніших емоцій: «Це був голос, який висушив мої сльози, голос, в якому була рішучість і непокірність, голос, на який ми чекали десятиліттями, голос, у якому було все те, про що не говорили: голос покровителя і праведника, хоробрий і збуджуючий, лицарський та джентльменський, голос втіхи. НИХТО НЕ СМІЄ ВАС БИТИ! НИХТО НЕ СМІЄ МЕНЕ БИТИ!» [5, с. 24]. На наступних сторінках знаходимо: «мені було жаль, що я не там аби кричати разом з усіма охопленими пристрастю сербами, вітати одного-єдиного вождя, який відкрито сказав сербам те, що вони хотіли почути: що вони великі, виняткові, що їм ніхто нічого не зробить допоки він тут» [5, с. 168]. Автор підкреслює доленість і значущість цієї промови, яка подарувала сербському народу щирі радість: «це була перша велика, колективна, сербська радість, яка мала місце у історичній географії найбільшої сербської поразки від початку свого існування» [5, с. 168]. Дуже жіноче ототожнення проводить головна героїня для того, щоби пояснити силу захоплення великої кількості сербів постаттю останнього президента, ототожнюючи себе зі своєю країною; авторка демонструє власну заполітизовану свідомість, що перебуває у полоні почасти історичних стереотипів: «Я як Сербія. Сербія як я. Дівчина, яка чекала на справжнього залицяльника, такого зі

словами, з поглядом, з руками і станом» [5, с. 168]. За іронією долі через 12 років С. Мілошевича заарештують і будуть судити у Гаазі, на трибуналі у справі колишньої Югославії за злочини проти людяності.

Прояв однієї з основних рис сербського характеру і рушійною силою багатьох дій і вчинків сербів є, за їх власним визначенням, «інат» (тур. *inat*). Це слово, яке важко перекласти і розтлумачити, буквально означає «непокору, впертість, опір» [2 с. 327]. М. Бобич Мойсілович описує обставини, за яких відбувається пробудження цього «інату» в душі її героїні, коли та дізнається, що її однокурсники були заарештовані не стільки за таємне святкування забороненого комуністами сербського нового року (новий рік за старим стилем, шановане сербами свято – прим. О.А.), а за те, що вони співали пісню «Oj, vojvodo Sindeliću». Комуністи вважали цю пісню про героя Першого сербського повстання націоналістичною. «Коли я про це почула, в мені пробудився якийсь інат. Якийсь біс.» [5, с. 39], – так описує героїня свою реакцію на цензуру та заборону і стверджує: «Той мій інат далеко мене заведе.» [5, с.39], обґрунтовуючи свої наступні вчинки і реакції.

Важливе місце для усвідомлення усієї глибини рефлексії Балканської кризи посідає питання сербської самоідентифікації і розуміння самих себе та своєї країни на світовій мапі. Згадуючи своє дитинство, героїня постулює: «ми постійно були свідомі красивого, праведного і логічного поділу світу на Схід і Захід. Ми знали, що знаходимось посередині, тому що були на перехресті шляхів і не мали наміру, наскільки я пам'ятаю, летіти на Місяць» [5, с. 17]. Автор дає нам зрозуміти, що серби часів Югославії були патріотами та не мали проблем із визначенням власної ідентичності: «Ми вірили в те, що ми кращі, і точно розумніші за Схід і Захід. Ми любили свою країну і були впевнені в тому, що вона найкраща на світі» [5, с.17]. Влучною ілюстрацією світоглядного колапсу, який відбувся з сербським народом після Балканської кризи 90-х років, для усвідомлення іронії вище процитованого наведемо слова сербського письменника і публіциста Владіміра Арсенієвича, автора роману «У трюмі»/ «U potbalublju» (1994). Це був один з тих романів, у якому чи не вперше пролунали рефлексії на тему війни у Хорватії 1991-1994 рр. Пізніше у збірці есеїв «Юголабораторія»/ «Jugalaboratorija» (2006) він влучно окреслив місце Балкан на карті Європи та ставлення до сербів після жорстокого розпаду колишньої Югославії: «Куди подітись? Європа для нас, які приїдять з наших нещасних просторів, більше схожа на невідступну фортецю. Більша частина світу також. Ми – ті, хто живе з Іншого боку. Прокажені. Лише власники непопулярних паспортів» [4, с.67]. Беззаперечним є той факт, що у будь-якому конфлікті є дві сторони – жертва та ворог, який уможливило саму ідею жертвості. На такого ворога на Балканах перетворилась Сербія та серби, які водночас стали жертвами власних уявлень про себе, адже вони хотіли бути «частиною тієї красивої, піднесеної і переможної історії» [5, с. 12].

Історія головної героїні роману закінчується 31 грудня 1999 року. Цього року об'єднані сили НАТО провели бомбардування території Сербії – «війна

світу проти Сербії» [5, с. 271]. Режим правління С. Мілошевича закінчився. Кінець роману гіркий, як і новітня сербська історія. Анжелка починає писати щоденник того дня, коли її брата помістили до психіатричної лікарні. Він збожеволів, дізнавшись, що відправив сім'ю своїх близьких друзів циган – нелегальних мігрантів, на вірну смерть, вони потонули, перепливаючи Адріатичне море у маленькому човнику: «Я почала писати цей щоденник, щоби побачити, які ми люди. Згадати усе. Щоби розкрити причини того, чому на нас навалилось таке глибоке нещастя» [5, с. 290]. М. Бобич Мойсілович називає усіх тих, розгублених у вирі буремних подій сербів, «піонерами Тіта у Сербії Мілошевича» [5, с. 289].

Бомбардування приносить протверезіння – героїні здається, що настав кінець світу, її світу. Під час першого бомбардування Анжелка віч-на-віч зустрічається з тими, хто не просто не поділяє її поглядів, а має діаметрально протилежну політичну позицію. З вуст своєї найближчої подруги Майї вона чує те, у що не хотіла вірити і про що не хотіла ніколи чути: «Я не хочу нічого чути про нещасний сербський народ. Звичайна худоба, яке це усе вибрала. Саме це! А я? Я – звичайний сербський зрадник, завжди! Так і здала би кожному на світі усе, що зробило Сербію такою» [5, с. 277]. Для Майї підняти американський прапор (президент США Білл Клінтон був ініціатором бомбардування Сербії – прим. О.А.) над усіма Скупщинами (сербський парламент – прим. О.А.): «Це єдиний спосіб дурним сербам привити демократію. Інакше, ми довіку лишимось у цьому рабстві!» [5, с. 275].

Чітко артикулюється антагонізм між «балканізмом» Сербії Мілошевича з усіма «дикунствами», які супроводжували розпад Югославії у 90-х роках і надією на майбутній цивілізаційний мир. Автор демонструє дві протилежні позиції, представник інтелігенції готовий спокутувати свою вину і виступає за мир, натомість «сербська домогосподарка» налаштована войовничо, оскільки не готова розпрощатись з ілюзіями про велику Сербію. З уст одного з героїв роману, запрошеного на вечірку лікаря за освітою, лунає: «Я – за цивілізацію... А також за те, щоб ми відчули трохи, як було жителям Сараєва, як було у Вуковарі, як було бідним албанцям у Пріштіні поки ми їх...» [5, с.275]. Мова йде про облогу Сараєва силами Югославської народної армії (ЮНА), а потім силами Республіки Сербської протягом 1992-1996 рр., про різню у хорватському місті Вуковар 1991 року, про етнічні чистки у Косові з 80-х і до кінця 90-х років. Про усі ці злочини проти людяності, за які був засуджений останній президент Сербії. Мая, ніби підсумовуючи, каже: «Увесь світ десять років не може справитись із сербами, прийшов час дати їм копняка. Щоб і вони побачили, як усе виглядає.» [5, с. 274].

Удекорація нової Сербії, яка рекламує «оновлення та розбудову» [5, с.295], як заповіт звучать останні слова Анжелки: «Я сама вирощу свою дитину! Я не вийду заміж за її батька! Я виховаю дитину православним християнином! І від мене він навчиться бути справжнім сербом!» [5, с.296]. Тут варто прокоментувати, що сербське суспільство все ще доволі патріархальне, у ньому чітко визначені місце і роль жінки –

бути завжди поруч з чоловіком. У цьому контексті її слова звучать особливо рішуче.

На сучасному етапі розвитку уже незалежної країни Сербії, після жорстоких та буремних 90-х років та розпаду Югославії, сербська національна і культурна ідентичність зазнають нових викликів, але балканська складова все ще лишається невід'ємною частиною її суті, підтвердження цьому ми знаходимо на сторінках

аналізованого нами твору. Героїня роману, а відтак і сама автор, з одного боку, ностальгує за славетним минулим Сербії часів Тітової Югославії, але разом з тим усвідомлює себе в нових історичних умовах і намагається знайти у них своє місце. Так чи інакше, своєрідні невидимі, але такі зрозумілі ниточки «балканізму» поєднують героїню з її Батьківщиною.

ЛИТЕРАТУРА

1. Дзюба-Погребняк О. Перша світова війна в літературах південних слов'ян. – К.: Дух і літера. – 2014. – 496 с.
2. Вуяклича Милан. Лексикон страних речи и изреча/ Милан Вуяклича. – 9. изд.- Београд: Просвета, 2006. – 1025 с.
3. Дневник српске домаћице, роман Мирјане Бобић Мојсиловић [Електронний ресурс]: Інформаційний портал. - Режим доступу: <https://bgonline.rs/kakvi-smo-bili-i-u-sta-smo-se-pretvorili-dnevnik-srpske-domacice-mirjane-bobic-mojsilovic/>
4. Arsenijević V., Čolović I. Jugolaboratorija. – Beograd: Biblioteka XX vek: Knjižarakrug. – 2009. – 237 s.
5. Bobić Mojsilović. M. Dnevnik srpske domačice: [roman] / Mirjana Bobić Mojsilović – Beograd: Laguna. – 2017. – 297 s.
6. Borovečki Z., Poljak M. Zamrznuti Balkan – Narativanje trauma ili traumatiziranje narativa u suvremenome književnom diskurzu? //Jat: časopis studenata kroatistike. – 2013. – T. 1. – №. 1. – s. 134-159.
7. Todorova M., Starčević D., Bajazetov-Vučen A. Imaginarni Balkan. – Beograd: Biblioteka XX vek. – 2006. – 476 s.

REFERENCES

1. Dziuba-Pogrebniak O. The First World War In the South Slavic Literature./Dziuba-Pogrebniak O. – Kyiv, 2014. – 496 p.
2. Vujaklija Milan. Lexicon of foreign words and phrases / Milan Vujaklija– 9.edition.-Belgrade: Prosveta, 2006. – 1025 c.
3. The Diary of the Serbian Housewife, a Novel by Mirjana Bobić Mojsilović. – BG Online. – 2017. – [Electronic Resource]. – Acces: <https://bgonline.rs/kakvi-smo-bili-i-u-sta-smo-se-pretvorili-dnevnik-srpske-domacice-mirjane-bobic-mojsilovic/>
4. Arsenijević V., Čolović I. Jugolaboratory. / Arsenijević V., Čolović I. – Belgrade, 2009. – 237 p.
5. Bobić Mojsilović. M. The Diary of the Serbian Housewife. / Bobić Mojsilović. M. – Belgrade, 2017. – 297 p.
6. Borovečki Z., Poljak M. The Frozen Balkan – Trauma of Narration or Traumatisation of The Narration In The Modern Literary Discourse? //Jat: časopis studenata kroatistike. – 2013. – T. 1. – №. 1. – C. 134-159.
7. Todorova M., Starčević D., Bajazetov-Vučen A. Imagining the Balkans. – Belgrade, 2006. – 476 p.

«Balkanism» In A Modern Serbian Prose

O. K. Antonova

Abstract. The article is devoted to the generalized theoretical concepts of the manifestation of such a specific phenomenon as the discourse of "Balkanism" in contemporary Serbian prose. On the example of the Serbian bestseller of the last decade M. Bobić Mojsilović "The Diary of a Serbian Housewife" examines the artistic reflection of the Balkan crisis of the 90s of the 20th century.

Keywords: Balkans, Serbian literature, "Balkanism", discourse.

«Балканизм» в современной сербской прозе

O. K. Антонова

Аннотация. Статья посвящена обобщенным теоретическим концепциям проявления такого специфического явления как дискурс «балканизма» в современной сербской прозе. На примере сербского бестселера последнего десятилетия М. Бобич Мойсилевич «Дневник сербской домохозяйки» исследуется художественная рефлексия Балканского кризиса 90-х годов XX века.

Ключевые слова: Балканы, сербская литература, «балканизм», дискурс.

Феминитивы-русизмы в истории украинского языка

М. П. Брус

Прикарпатский национальный университет имени Василя Стефаника, Ивано-Франковск, Украина
Corresponding author. E-mail: mariya_brus@ukr.net

Paper received 22.04.18; Accepted for publication 01.05.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-166VI49-02>

Аннотация. В статье раскрыта история феминитивов русского происхождения на украинской языковой почве. Проанализированы украинско-русские языковые и внеязыковые связи дописьменной и письменной эпох. Подчеркивается, что в дописьменный и ранний письменный периоды на украинской почве не были зафиксированы специфические русские феминитивы. Поэтому их историю нужно исследовать только от староукраинской эпохи, а в большем количестве наименований выявлять и характеризовать, начиная от периода развития нового украинского языка. Внимание акцентировано и на том, что основной поток феминитивов-русизмов в украинском лексиконе зафиксирован в XX в. Современный украинский литературный язык стремится избегать заимствований, чтобы представить собственное лексическое богатство и показать свою самобытность.

Ключевые слова: история украинского языка, украинско-русские языковые связи, феминитивы-русизмы, заимствования.

Введение. Со времен распада общеславянского территориального единства украинские диалекты развивались в тесной связи с близкородственными российскими и белорусскими диалектами, которые до настоящего времени ученые характеризуют как общевосточнославянское единство – совокупность близкородственных восточнославянских говоров. Эти говоры в VI – IX в. в результате консолидации приобрели много общих черт, которые стали характерными для современных восточнославянских языков. Но восточнославянское единство воспринимают только как территориальную, конфессионную, государственную близость, но не этническую и не языковую [9, с. 247-248]. Кроме этого, говорят о восточнославянском праязыке как о совокупности близкородственных диалектов или групп говоров до IX – X вв. [11, с. 440]. И так, если украинские языковые диалектные массивы развивались самостоятельно и независимо от других восточнославянских территорий, формировали специфические особенности будущего украинского языка, то следовало бы выяснить, в какой степени отражены феминитивы русских диалектных регионов, а в последующем – и русского литературного языка как заимствованные элементы в истории украинского языка, начиная от периода самостоятельного развития восточнославянских диалектов и до настоящего времени. И хотя исторические обстоятельства обусловили тесную территориальную близость украинского и русского народов, феминитивы их все же отличаются, поэтому феминитивы русского происхождения должны быть исследованы в украинском языке.

Краткий обзор публикаций по теме. Аппеллятивы со значением лица женского пола имеют длительную историю развития в украинском языке – от древнейших дописьменных времен до современного времени в тесном сплетении собственных и заимствованных наименований, которые сформировали феминитивную подсистему украинского языка и ее терминологическую базу под влиянием всей совокупности языковых и внеязыковых явлений [см. 3]. Поэтому изучение истории феминитивов украинского языка предполагает учет не только собственно украинской лексики, но и заимствованной, влияние разных языков на становление украинского феминитива, вхождение в него названий женщин в первую очередь со славянских языков. И только комплексный анализ феминитивов в неразрывной связи собственных и заимствованных названий будет способствовать полному и глубокому раскрытию истории феминитивов украинского языка, которое заключается в проведении многих научных исследований. Феминитивы изучались на про-

тяжении всей истории развития украинского языка, с привлечением многих письменных источников, научных трудов и с учетом исторических периодов, которые традиционно принято выделять в украинской лингвистике (общеславянский, восточнославянский, древнеукраинский, староукраинский, новый и современный украинский периоды) [см. 1, 2, 3, 4, 5, 6]. Но в данной статье объектом изучения стали феминитивы русского происхождения как заимствованные элементы в истории украинского языка.

Цель статьи – обратить внимание на роль языковых и внеязыковых факторов в заимствовании феминитивов из русского языка, на характер адаптации и использования русских наименований женщин в украинском языке, на взаимосвязь русизмов с исконными украинскими феминитивами, на место и роль русизмов в формировании и функционировании украинской феминитивной подсистемы. Для обозначения русских феминитивных наименований использовано понятие *феминитивы-русизмы*, которым объединены аппеллятивы со значением лица женского пола русского происхождения или с выразительными русскими языковыми особенностями (лексическими, словообразовательными, фонетическими и другими). Учитывая то, что в статье речь идет о заимствованиях, указанным термином обозначены лишь номинативы собственно русского происхождения, которые в определенное время были перенесены из русского языка в украинский, кроме тех, которые вошли в украинский литературный язык через посредничество русского языка. Поскольку среди заимствований выделяют разные по характеру и процессу освоения слова [20, с. 203], то феминитивы-русизмы стоило бы отнести к иноязычным словам, которые не закрепились полностью на украинской почве, воспринимаются как чужеродные и сохраняют выразительные особенности своего происхождения [21, с. 238].

Материалы и методы. История русизмов на украинской почве тесно связана с историей развития украинского языка вообще, поэтому ее необходимо проанализировать со времени распада общеславянского единства и развития отдельных славянских диалектов, в частности, украинских и русских, то есть от дописьменной эпохи. Однако русская и украинская лингвистика до последнего времени не придавали особого значения проблеме взаимозаимствований, часто относя их к разряду архаической или диалектной лексики собственного языка [24, с. 192]. Тем более, что в основу украинского, белорусского и русского языков был положен общий праязык, а понятие «раннее заимствование» не имело смысла. Поэтому для

выяснения ранней локализации той или иной формы предлагали теорию «постепенных утрат», говоря о том, что в период миграции «восточных племен» из единого центра часть из них постепенно теряла древнюю исконную лексику, делая ее достоянием только отдельных диалектов [24, с. 190]. В действительности, со времени ослабления и распада Киевской Руси и с перемещением центра православной веры на русские земли украинский язык начал постепенно подвергаться все большему влиянию со стороны русского языка. В связи с этим в украинский язык вошли слова и формы слов, которые затенили давние украинские образования, вытеснили некоторые собственные слова за пределы литературного языка, а в процессе истолкования таких заимствований лингвисты редко указывали, что их источником является русский язык. Препградой для определения русского происхождения слов было и то, что русские заимствования часто проникали через произведения украинской литературы, авторы которых писали и на русском языке [24, с. 191-192]. Поэтому сегодня речь идет о наличии русских заимствований в истории украинского языка, которые иллюстрировали закономерный процесс интерференции соседних языков. Тем не менее, украинский язык возник на почве самобытной украинской лексики, которую не в силах пошатнуть и изменить никакие заимствования. В связи с этим, для подготовки статьи были использованы разные лингвистические материалы (научные книги, письменные памятники, лексикографические труды) по истории развития славянских языков, а также методы синхронии и диахронии для описания русских феминитивных образований в современном украинском языке.

Результаты и их обсуждение. В данной статье прослеживается история феминитивов-русизмов, начиная от периода формирования отдельных восточнославянских диалектов, когда языковые особенности одного диалекта могли проникать в другой, то есть развивались взаимосвязь и взаимообмен между диалектными массивами в дописьменный период. Однако в то время все славянские диалекты, и не только восточнославянские, пользовались тем лексическим наследием, которое получили от общеславянской эпохи. Исследование истории становления категории женственности в украинском языке показало, что количество феминитивов дописьменного периода было незначительным и охватывало преимущественно названия родства и некоторые феминитивы иной семантики (*мати, дьчи, вьнука, прабаба, сестра, братана, сыновица, нестера, тетька, стрьина, тьца, свѣсть, зьлы, сньха, ятры, сваха, свекры, дѣвица, дѣвка, неѣста, вѣдовица, кърмилица, подруга, дойница, дружка* и др.) [4, с. 40-41]. В русских диалектах дописьменного периода могли, конечно, возникать специфические названия женщин и отсюда проникать на украинские территории, но только в разговорной речи определенной местности, которая не сохранилась до наших дней. А современные лексикографические труды не дают полной информации о первых феминитивах-русизмах на собственно украинской языковой почве.

С возникновением письменности и письменных памятников более выразительными стали специфические особенности восточнославянских языков, каждой диалектной территории, где они формировались, и процессы взаимовлияния в языковых регионах. Возникновение Киевской Руси как единого общественного образования обусловило продолжительное сосуществование в нем восточных славян. Однако Киевская Русь обеспечила

только политическое единство восточных славян, которое распалось после смерти князя Владимира Мономаха. Поэтому в русских и украинских диалектах, а также в письменном языке снова-таки могло быть представлено много общих феминитивов без четкого разграничения их по источникам возникновения или заимствования. Существовало, что на письменную традицию обоих языков оказывал большое влияние авторитетный церковнославянский язык со своими собственными особенностями и специфическими названиями женщин.

Период XI – XV вв. характеризуется в истории украинского языка функционированием двух письменных языков – церковнославянского и собственного литературно-письменного языка с уникальным правописанием и произношением. Он обозначен учеными как княжеский, поскольку включал процессы укрепления и расширения Киевского государства (X – XI вв.), распад на отдельные владения через княжеские междоусобицы (нач. XII в.), разрушение и разграбление русских земель татарами (1240 г.). Позже – захват поляками Галичины и литовцами Киева, Подолья и утверждение их господства на значительной части украинских земель (XIV – XV вв.). Эти обстоятельства и отразили, в частности, период свободного и самостоятельного развития украинского языка, до конца XV в. – до лишения украинских княжеских династий власти и утраты украинской государственности [22, с. 33-36]. В XI – XV вв. было зафиксировано немного феминитивов, но с большим количеством церковнославянизмов и слов с церковнославянскими особенностями [4, с. 41-42]. Поскольку церковнославянизмы определили лицо феминитивов будущего русского языка, то можно говорить разве что о словах или отдельных особенностях, унаследованных русским языком из церковнославянского. Они могли проникнуть в разные исторические периоды и в украинский язык, напр.: *благодѣтельница, благодутьница, вльшьбьница, губительница, държальница, дѣлательница, зьлодѣвица, клеветьница, кърчьмьница, милостьница, наложьница, обрученьница, плѣньница, прелюбодѣвица, съпружьница, чародѣйница* [5, с. 30-32].

К периоду XVI – XVIII вв. относятся более тесные, чем в прошлом, взаимосвязи и взаимовлияния украинского и русского языков, которые стали регулярными со времени присоединения Украины к России в 1654 году [19, с. 770-773]. Такой период обозначен в истории Украины как козацкий – от возникновения Запорожья до ликвидации гетманской власти на Украине [22, с. 36]. В это время на территории Украины продолжали функционировать два письменных литературных языка – староукраинский и церковнославянский, которые пришли в упадок в конце XVII в. (вместо староукраинского развился новый литературный язык, а церковнославянский отошел в конфессионную сферу употребления). Через староукраинский язык происходило влияние украинского языка в XVII – XVIII вв. в процессе обычных межъязыковых контактов и общекультурного украинско-белорусского влияния на культуру и язык Московского государства. Заимствования из русского языка касались в основном официально-делового стиля и воинской сферы [19, с. 771]. И хотя вследствие реформ царя Петра I украинский язык стал последовательно ограничиваться и вытесняться, последствия влияния на него стали очевидными и многочисленными только в XIX – XX вв. В связи с этим достаточно сложным представляется выделение и

анализ русских заимствований в XVI – XVIII вв. со значением лица женского пола.

В пределах новых для украинского языка XVI – XVIII вв. феминитивов достаточно много наименований следовало бы рассматривать как русизмы. На русское происхождение таких феминитивов указывают русские языковые особенности, представленные ими. Выделению феминитивов со специфическими особенностями, характерными для русского языка, способствуют, с одной стороны, многочисленные лингвистические исследования по истории феминитивов русского языка, а с другой стороны – наличие таких номинативов в памятниках украинского языка. Под влиянием письменного церковнославянского языка в состав феминитивов киеворусской эпохи вошло много лексем книжного характера, в частности, с суффиксом *-ниц-а*, количество которых существенно увеличилось в староукраинский период.

По мнению ученых, наиболее продуктивным в древнерусский период было образование существительных со значением лица женского пола с суффиксом *-ниц-а* от соотносительных маскулинативов на *-ник*, что сохранило свою продуктивность в русском языке до сих пор, а образование феминитивов на *-ниц-а* от основ на *-тель* было менее продуктивным, зато в дальнейшем заметно возросло, и в русском языке XVIII – XIX вв. маскулинативы на *-тель* стали одними из наиболее продуктивных в образовании соответственных феминитивов на *-ниц-а* [10, с. 172-173]. Именно с суффиксом *-ниц-а* в памятниках староукраинского языка и зафиксировано подавляющее большинство феминитивов, которые можно считать лексемами русского происхождения, напр.: *двоєсловниця*, *дѣвственниця*, *єдиноревнительниця*, *завистниця*, *законниця*, *мучениця*, *неволиця*, *облюбенниця*, *окаяниця*, *пляса(л)ниця*, *подружниця*, *работниця*, *рачителниця*, *служниця*, *стихотво(р)ниця*, *танечниця*, *хитрословниця*, *шепотниця*, *ялмужниця* [1, с. 44-50]. Книжный оттенок таких номинативов послужил укреплению их на русской языковой почве, которая обильно подхватывала и впитывала церковнославянские традиции, в то время как украинский язык отдавал предпочтение феминитивам на *-к-а*, довлеющим к народно-разговорной стихии. Единичными в памятниках XVI – XVIII вв. отмечены и феминитивы другой структуры, которые также можно считать русизмами. К ним относятся слова с суффиксами *-чиц-а*, *-щиц-а*, соотносительные с маскулинативами на *-чик*, *-щик*, которые бытуют в русском языке XIV – XV вв., но стали продуктивными в дальнейшем его развитии и на современном этапе [10, с. 174], напр.: *пророчица*, *владичица*, *дѣдчица*, *сестричица*, *небожчица* [1, с. 45-50]. Сюда входят и номинативы с суффиксом *-ш-а*, который появился в русском языке XVIII в. и стал со временем одним из наиболее продуктивных средств образования феминитивов в современном русском языке [23, с. 80-81], напр.: *секретарша*, *регистраторша*, *комисарша*, *бригадирша*, *асауша*, *капитанша* [12, с. 144, 153, 156, 161, 165, 166]; номинативы-субстантиваты в нестяжательной форме, напр.: *болная*, *беремѣнная*, *дворная*, *стригущая*, *протестующая*, *повинная*, *служащая*, *пречистая*, *преблагенная* [2, с. 6-7] и феминитивы с иной структурой.

Для первой половины XIX в. характерным было функционирование нового украинского литературного языка, а со второй половины XIX в. – развитие современного украинского языка. В этот период усилилось влияние русского языка на украинский, поскольку про-

исходило утверждение русского языка и освоение его украинцами как базового, а также проникновение русских элементов в структуру украинского языка на литературном уровне и значительно активнее – на народно-разговорном уровне [19, с. 771]. Под русским влиянием формировалась и феминитивная подсистема украинского языка указанного периода. Ученые отмечали, что для русского языка XIX в. было характерным более интенсивное образование существительных со значением лица женского пола, нежели в XX в.; в XIX в. прослеживалась тенденция более дифференцированно обозначать лица, в то время как в XX в. сложилась и поддерживалась новая традиция называть женщин маскулинативами [23, с. 85-86; 25, с. 167-177]. Но экстралингвистические факторы конца XIX в. – начала XX в. (развитие женского движения, женского образования, участие женщин в революционных событиях, в производстве и культуре) активно поддерживали и старую тенденцию называть женщину самостоятельным словом, для чего было активизировано много русских словообразовательных средств (суффиксов *-ниц-а*, *-чиц-а*, *-щиц-а*, *-ш-а* и др.). Эта тенденция в течение всего XX в. удерживала свою позицию на российской почве, но конкурировала с тенденцией обозначать женщин названиями мужчин [14, с. 61-138; 25, с. 170-210]. Вместе с тем, необходимо отметить, что на украинской почве не только в XIX в., но и в XX в. прослеживалось активное образование феминитивов как самостоятельных лексических единиц, поскольку в лексиконе украинского языка XX в. было сосредоточено большое количество маскулинативов (исконных и заимствованных) как словообразовательной базы для феминитивов.

Именно в XIX – XX вв. происходило масштабное и мощное образование феминитивов с разнообразными лексико-семантическими и структурно-образовательными особенностями, которые сформировали основу феминикона украинского языка и до настоящего времени определяют его состав [4, с. 44-46]. В это количество феминитивов вошло и много различных русизмов, особенно советского периода (напр.: *переводчица*, *упаковщица*, *организаторша*, *прогульщица*, *колхозниця* [25, с. 167-177], *артилеристка*, *забастовщица*, *ударниця*, *стахановка*, *торговка* [13, с. 286-319]. По характеру приспособления к нормам современного украинского литературного языка их можно разделить на непосредственные заимствования (*лѣтчица*, *натурщица* и др.), измененные формы слов (*большевичка*, *прокатщица* и др.), актуализованные словообразовательные модели (феминитивы на *-ш-а*, субстантивированные причастия на *-ущая*, *-ащая* и др.). Подтверждением функционирования таких феминитивов на украинской почве являются лексикографические труды, которые отразили словарный состав украинского языка XIX – XX вв. и в дальнейшем продолжают фиксировать ещё много феминитивов, унаследованных в XX в. Итак, «Словарь української мови» под редакцией Б. Гринченко зафиксировал такие русизмы, как *говорушица*, *донициха*, *кабаиница*, *красотка*, *матушка*, *сластѣнниця*, *толстушица*, *тюряжница* и др. [см. 15], «Словник української мови» в 11 томах – русизмы *вантажниця*, *горнична*, *гультьяйка*, *дачница*, *двоєчниця*, *донощица*, *наладчица*, *обманщица*, *охотниця*, *переводчица*, *перенощица*, *птичниця*, *саботажниця*, *санаторниця*, *сахарозаводчица*, *сезонниця*, *станочниця*, *ударниця*, *ябедниця*, *бортпроводниця* и др. [см. 16].

Русское влияние на украинский язык представляется живым процессом и на современном этапе. Это влияние проявляется в перенесении на украинскую почву русских литературных и народно-разговорных элементов, в непосредственном заимствовании, в калькировании русизмов и сопровождается поиском собственных номинатов для отражения лексического богатства и больших выразительных возможностей украинского языка [18, с. 265-267]. Свободное самостоятельное развитие украинского государства побуждает к возвращению национальной специфики и самобытности украинского языка. Во время длительного постсоветского периода этому способствуют такие факторы, как возрождение и рост национального сознания украинского народа, постепенное увеличение числа украиноязычных граждан, приобретение украинским языком статуса государственного и отражение его исконных структурно-семантических особенностей. Вместе с тем, в лексический состав украинского языка продолжают проникать слова из русского языка, среди которых встречаются и феминитивы.

На современном этапе ученые выделяют такие способы освоения иностранной лексики, как калькирование, адаптацию и гибридизацию [8, с. 235]. В пределах феминитивов современного украинского языка преобладают русизмы, адаптированные и калькированные ранее, а приток новых русизмов не существенен. Однако лексикографические труды не указывают на русское происхождение феминитивов, поэтому их можно выделить преимущественно по представленным ими специфическим русским особенностям. Относительно образования названий лиц на современном этапе развития украинского языка действуют такие новые тенденции, как увеличение отдельных семантических групп слов, например, общественно-политической лексики; использование исконных словообразовательных средств (суффиксов, отдельных приставок, префиксоидов) и заимствованных ресурсов (суффиксов, приставок, суффиксоидов, префиксоидов), активизация морфологического способа словообразования, в частности, суффиксации, префиксации, основосложения, аббревиации, а также сращения и гибридизации [17, с. 23-37].

Выводы. Анализ феминитивов русского происхождения позволяет сделать вывод о том, что история таких иноязычных слов на украинской почве была длительной и в большей степени обуславливалась внеязыковыми факторами. Восточнославянские диалекты развивались в близком соседстве с дописьменного периода, что и обеспечило унаследование из общеславянской эпохи и формирование многих общих наименований лиц женского пола. Тесные территориальные и политические связи не дали возможности четко разграничить отдельные восточнославянские феминитивы из-за отсутствия письменности в догосударственный период, даже при функционировании в Киевской Руси старославянского языка и собственного древнерусского языка, благодаря которому развивалось официально-деловое общение в тогдашнем феодальном государстве. Поэтому в дописьменный и древнеукраинский периоды не восстановлены феминитивы, заимствованные украинским языком из русского или из русских диалектов. Украинскому языку XI – XV вв. присуще было использование специфических церковнославянских феминитивов, которые позже были положены в основу русского языка. В XVI – XVII вв. в русский язык продолжали входить церковнославянские феминитивы, которые могли проникать и в украинские письменные источники. Но только с XVIII в. заметным стало наличие в украинском лексиконе российских феминитивов со специфическими суффиксами *-ниц-а*, *-чиц-а*, *-ицц-а*, *-и-а* и др. Для периода с XIX в. по XX в. характерным является массовое влияние в украинскую лексику феминитивов русского происхождения, неоднородный характер которых обусловил деление феминитивов русского происхождения на непосредственные заимствования (*лётчица*), фонетические варианты (*большевицка*), словообразовательные модели (*заведующая*), ненормативные лексемы (*уборщица*), которые глубоко укрепились на украинской почве и вошли в состав многих украинских лексикографических трудов. Современный украинский литературный язык сосредоточен на возрождении исконной лексики и на обильном использовании своих словообразовательных возможностей, поэтому устремлен на вытеснение древних заимствований и препятствует возникновению новых заимствований.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Брус М. П. Загальні жіночі особові номінації в українській мові XVI – XVII ст.: словотвір і семантика: дис... к. філол. н. Івано-Франківськ, 2001. 266 с.
- [2] Брус М. П. Історія фемінітивів-субстантиватів української мови // Наукові праці: наук.-метод. журнал. Філологія. Мовознавство. Миколаїв: Видавництво ЧДУ, 2010. Т. 119. Вип. 106. С. 4-9.
- [3] Брус М. П. Словотвірна термінологічна база фемінітивної підсистеми української мови // Лінгвістичні студії: зб. наук. праць. Донецьк: Видавництво ДонНУ, 2011. Вип. 23. С. 17-21.
- [4] Брус М. П. Становлення лінгвальної категорії жіночості // Вісник Прикарпатського національного університету. Філологія. Івано-Франківськ: Видавництво ПНУ, 2006. Вип. XI-XII. С. 39-48.
- [5] Брус М. П. Фемінітиви в українській мові XI – XV ст. // Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. Запоріжжя: Видавництво ЗНУ, 2006. С. 28-34.
- [6] Брус М. П. Фемінітиви в лексикографічній спадщині Євгена Костянтиновича Тимченка // *Hungaro-Ruthenica VII* / [ред. Мірай Кочіш]; Szegedi Tudományegyetem Szláv Filológiai Tanszék Bölcsészettudományi Kar. Szeged, 2015. S. 51-61.
- [7] Іжакевич Г. П. Русизм // Українська мова: енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2007. С. 588.
- [8] Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі. К.: Вид. Дім Дмитра Бураго, 2008. 336 с.
- [9] Ковалів П. Основи формування української мови в порівнянні з іншими східнослов'янськими мовами // Історія української мови: хрестоматія / упоряд.: С. Я. Єрмоленко, А. К. Мойсієнко. К.: Либідь, 1996. С. 226-256.
- [10] Мижевская Г. М. Суффиксальное образование существительных женского рода в древнерусском литературном языке (XI – XII ст.) // Праці Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. Серія філол. наук. Одеса: Видавництво ОДУ, 1959. Вип. 9. С. 171-187.
- [11] Німчук В. В. Походження української мови // Етнічна та етнокультурна історія України: у 3-х т. / відп. ред. Г. А. Скрипник. К.: Наук. думка, 2005. Т. 1. Кн. 2. С. 351-468.
- [12] Описи Харківського намісництва кінця XVIII ст.: описово-статистичні джерела / редкол.: П. С. Сохань та ін. К.: Наукова думка, 1991. 223 с.
- [13] Протченко И. Ф. Лексика и словообразование русского языка советской эпохи. Социолінгвістический аспект. М.: Наука, 1985. 352 с.
- [14] Протченко И. Ф. Образование и употребление имен существительных женского рода – названий лиц в современном русском языке // Ученые записки МГПИ им. В. И. Ленина. М.: МГПИ, 1960. Т. 158. С. 41-138.
- [15] Словарь української мови: у 4 т. / упоряд. Б. Грінченко; ред.: Л. М. Кудрявкіна, Н. М. Отрох. К.: Наук. думка, 1996. Т. 1. 496 с.; Т. 2. 588 с.; 1997. Т. 3. 516 с.; Т. 4. 616 с.

- [16] Словник української мови: у 11 т. / ред. кол.: І. К. Білодід (голова) та ін. К.: Наук. думка, 1970. Т. I. 799 с.; 1971. Т. II. 550 с.; 1972. Т. III. 744 с.; 1973. Т. IV. 840 с.; 1974. Т. V. 840 с.; 1975. Т. VI. 832 с.; 1976. Т. VII. 723 с.; 1977. Т. VIII. 927 с.; 1978. Т. IX. 916 с.; 1979. Т. X. 658 с.; 1980. Т. XI. 699 с.
- [17] Стишов О. Номінації осіб в сучасній українській мові // Мовознавство. 2012. № 6. С. 23-37.
- [18] Стишов О. А. Українська лексика кінця XX ст. (на матеріалі мови засобів масової інформації). К.: Пугач, 2005. 388 с.
- [19] Тараненко О. О. Українсько-російські мовні контакти // Українська мова: енциклопедія/редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2007. С.770-773.
- [20] Ткаченко О. Б. Запозичення // Українська мова: енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. та ін.. К.: Українська енциклопедія, 2007. С. 203.
- [21] Ткаченко О. Б. Іншомовні слова // Українська мова: енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2007. С. 238-239.
- [22] Ткаченко О. Українська мова і мовне життя світу. К.: Спалах, 2004. 272 с.
- [23] Хохлачева В. Н. Суффиксальное словообразование существительных в восточнославянских языках XV – XVII вв. М.: Наука, 1974. 224 с.
- [24] Царук О. Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 1998. 324 с.
- [25] Янко-Триницкая Н. А. Наименование лиц женского пола существительными женского и мужского рода // Развитие словообразования современного русского языка. М.: Наука, 1966. С. 167-210.

REFERENCES

- [1] Brus M. P. General female personal nominations in the Ukrainian language of the – XVII centuries: word formation and semantics: dis ... k. philol. n. Ivano-Frankivsk, 2001. 266 p.
- [2] Brus M. P. The History of the Feminine-Substantives of the Ukrainian Language // Scientific Papers: science-method. magazine. Philology. Linguistics. Mykolayiv: Publishing House of the ChSU, 2010. T. 119. Is. 106. P. 4-9.
- [3] Brus M. P. The word-based terminology base of the feminine subsystem of the Ukrainian language//Linguistic studios: sb. sciences works. Donetsk: Publishing House of DonNU, 2011. Is. 23. P. 17-21.
- [4] Brus M. P. The formation of the linguistic category of femininity//Bulletin of the Precarpathian National University. Philology. Ivano-Frankivsk: Publishing House of the PNU, 2006. Is. XI-XII. P. 39-48.
- [5] Brus M. P. Feminines in the Ukrainian language of the XI – XV century//Bulletin of the Zaporizhzhya National University. Philological Sciences. Zaporozhye: Publishing House of the ZNU, 2006. P. 28-34.
- [6] Brus M. P. Feminines in the lexicographic heritage of Yevhen Konstantinovich Tymchenko // Hungaro-Ruthenica VII / ed. Mihai Kokish; Szegedi Tudományegyetem Szlav Filológiai Tanszék Bölcsészettudományi Kar. Szeged, 2015. P. 51-61.
- [7] Izhakevich G.P. Rusizm // Ukrainian language: Encyclopedia / ed. Rusanovsky V. M., Taranenko O. O. and others. K.: Ukrainian Encyclopedia, 2007. P. 588.
- [8] Klymenko N. F., Karpilovska Ye. A., Kyslyuk L. P. Dynamic processes in the modern Ukrainian lexicon. K.: Kind. House of Dmitry Burago, 2008. 336 p.
- [9] Kovaliv P. The basis of the formation of the Ukrainian language in comparison with other East Slavic languages // History of the Ukrainian language: textbook / order: S. Ya. Yermolenko, A. K. Moysienko. K.: Lybid, 1996. P. 226-256.
- [10] Mizhevskaya G. M. Suffixational formation of nouns of feminine in the Old Russian literary language (XI – XII centuries) // Proceedings of the Odessa State University. I. I. Mechnikov. A series of filolines. sciences Odesa: Publishing House of the ODU, 1959. Is. 9. P. 171-187.
- [11] Nimchuk V. V. Origin of the Ukrainian Language / Ethnic and Ethnocultural History of Ukraine: in 3 volumes / no. ed. G. A. Skrypnyk. K.: Science. thought, 2005. T. 1. B. 2. S. 351-468.
- [12] Descriptions of the Kharkov province at the end of the XVIII century: descriptive-statistical sources / ed. P. S. Sokhan et al. K.: Science. thought, 1991. 223 p.
- [13] Protchenko I. F. Lexics and word formation of the Russian language of the Soviet era. Sociolinguistic aspect. M.: Science. 1985. 352 p.
- [14] Protchenko I. F. Education and use of the names of nouns of feminine genus - the names of persons in modern Russian // Uchenye zapiski MGPI im. V. I. Lenin. M.: MGPI, 1960. T. 158. P. 41-138.
- [15] Dictionary of the Ukrainian language: 4 t./ order. Boris Grinchenko; ed.: L. M. Kudryavkina, N. M. Otroch. K.: Science. thought, 1996. T. 1. 496 p.; T. 2. 588 p.; 1997. T. 3. 516 p.; T. 4. 616 p.
- [16] Dictionary of the Ukrainian language: 11 vol./ed. col.: I. K. Billo-did (head) and others. K.: Science. thought, 1970. T. I. 799 p.; 1971. T. II. 550 p.; 1972. T. III. 744 p.; 1973. T. IV. 840 p.; 1974. T. V. 840 p.; 1975. T. VI. 832 p.; 1976. T. VII. 723 p.; 1977. T. VIII. 927 p.; 1978. T. IX. 916 p.; 1979. T. X. 658 p.; 1980. T. XI. 699 p.
- [17] Stiishov O. Nominations of persons in modern Ukrainian language // Linguistics. 2012. No. 6. P. 23-37.
- [18] Stichov O. A. Ukrainian vocabulary of the late twentieth century. (based on the language of the media). K.: Pugach, 2005. 388 p.
- [19] Taranenko O. Ukrainian-Russian language contacts // Ukrainian language: Encyclopedia / ed. Rusanovsky V. M., Taranenko O. O. and others. K.: Ukrainian Encyclopedia, 2007. P. 770-773.
- [20] Tkachenko O. B. Borrowing // Ukrainian Language: Encyclopedia / ed.: Rusanovsky V. M., Taranenko O. O. and others. K.: Ukrainian Encyclopedia, 2007. P. 203.
- [21] Tkachenko O. B. Secondary words // Ukrainian language: Encyclopedia / ed. Rusanovsky V. M., Taranenko O. O. and others. K.: Ukrainian Encyclopedia, 2007. P. 238-239.
- [22] Tkachenko O. Ukrainian language and linguistic life of the world. K.: Flash, 2004. 272 p.
- [23] Khokhlacheva V. N. Suffixal word-formation of nouns in the East Slavic languages of the XV–XVII centuries. M.: Science, 1974. 224 p.
- [24] Tsaruk O. Ukrainian language among other Slavic: ethnological and grammatical parameters. Dnipropetrovsk: Science and Education, 1998. 324 p.
- [25] Yanko-Trinititskaya N. A. The name of female persons of nouns of the female and male types // Development of the word formation of the modern Russian language. M.: Science, 1966. P. 167-210.

Feminine-russisms in the history of Ukrainian language

M. P. Brus

Abstract. The article reveals the history of feminines of Russian origin in the Ukrainian language. Ukrainian-Russian linguistic and extralinguistic communication of preliterary and written epo have been analyzed. It is emphasized that the specific Russian feminines were not fixed in the Ukrainian language in preliterary and early literate periods. Therefore it's history should be analyzed only since the old Ukrainian era, especially during the new and modern Ukrainian periods. The attention is focused on that fact that the main stream of Russism feminines in the Ukrainian language was fixed in the 20 th century. Modern Ukrainian language tries to deal with it in the 21st century to show it's own lexical abundance and it's identity.

Keywords: the history of the Ukrainian language, Ukrainian-Russian language links, feminism-russism, borrowing.

Укладання когнітивної мапи як процес людського пізнання: підхід Дж. Г. Міллера

А. А. Чеботарьова

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: annachebt@gmail.com

Paper received 19.05.18; Accepted for publication 28.05.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-166VI49-03>

Анотація. Стаття пропонує реферативний огляд фундаментальних праць видатного американського критика Дж. Г. Міллера. У ході дослідження були викладені стадії розвитку наукової діяльності критика, виокремлені його ідеї щодо пізнання людської свідомості з літературознавчої точки зору, а також з'ясовані значення і завдання перекладу в процесі пізнання автора.

Ключові слова: свідомість, Міллер, Шекспір, літературна критика, когнітологія, деконструктивізм переклад.

Що відбувається в світлих головах видатних людей, коли з-під їхнього пера народжується нова гіпотеза або новий витвір літературного мистецтва? Питання щодо вивчення, чи послуговуючись терміном когнітивного літературознавства, “прочитання” свідомості людини завжди підіймалися в наукових царинах по всьому світі, але в першу чергу, в Америці.

Так, наукове товариство завдячує американському вченому Е. Толмену за введення в ужиток терміну “когнітивна мапа”. Вів довів, що у щура, який пересувається лабіринтом формується особлива структура, когнітивна карта докільця. Таким чином, когнітивні карти визначають і поведінку людини, так само як і особливості її індивідуального мислення. Когнітивну карту можна розуміти як схематичне, спрощений опис картини світу індивіда. [1]

Що стосується літератури, то тут варто згадати іншого американця Джозефа Гілліса Міллера, званого в літературно-критичних колах завдяки своїй “критиці свідомості” (яку ще називають “феноменологічною” критикою) і деконструктивізму. [4, с. 115] Що ж до України, то тут внесок Дж. Г. Міллера не оцінили. Якщо Захід широко обговорює його ідеї, то в Україні з'являється лише одна вагома праця Н. Хлибової [6] та деякі поодинокі статті, чим і зумовлена актуальність даної статті [2, 3, 4, 5].

Об'єктом цієї штудії є основні літературно-критичні праці Дж. Г. Міллера, а саме “*Чарльз Діккенс: світ його романів*” (1958-1959) [11], “*Зникнення Бога: п'ять письменників XIX століття*” (1963) [13], “*Поети реальності: шість письменників XX століття*” (1965), “*Етика прочитання*” [14] (1987), “*Томас Гарді: Відстань і бажання*” (1970) [15], “*Порване ткацтво Арахні*” (англ. “*Arachne's broken woof*”) (1977) [10] і “*Критик як хазяїн*” (1977) [12]. Предметом роботи є виокремлення становлення наукової особистості Міллера в двох іпостасях – феноменологічної і неконструктивістської, а також особливості прочитання свідомості автора і з'ясування ролі перекладу.

Метою статті є огляд основних праць критика (який, як було вищезгадано, пройшов шлях від феноменології до деконструктивізму), акцентуючись на питаннях пізнання свідомості автора і значенні перекладу в процесі такого пізнання.

Спинімося на першому з його напрямів зацікавленості. Міллер був послідовником Дж. Пуле і почав працювати в літературній та філософській традиції “Женевської Школи” Ж.-П. Річарда, М. Реймонд, А. Бегіна та Дж. Пуле. Дві версії його дисертації на тему “*Чарльз Діккенс: світ його романів*” (“*Charles Dickens: The World of His Novels*”) (1958-1959), монографії “*Зникнення Бога: п'ять письменників XIX століття*” (англ. “*The Disappearance of God: Five Nineteenth-Century Writers*”) (1963), “*Поети реальності: шість письменників двадцятого століття*” (англ. “*Poets of Reality: Six Twentieth-Century Writers*”) (1965), а також різноманітні статті 1960-х років носять відбиток Женевської методології. [16, с. 112, *Deconstruction and Critical Theory* Peter V. Zima]

Міллер, у своїй штудії “*Чарльз Діккенс: світ його романів*” [11], пізнає свідомість Діккенса і остаточний малюнок, який створює ця свідомість: “Місто (Діккенс захоплювався будь-яким містом, але переважно це був Лондон, так само, як і Париж, Бостон чи Генуя) насправді невідоме усім людям в історії, і стає в очах кожної людини дивним і самим на себе несхожим. Хоч кожна особа і прагне до розуміння міста, основною властивістю міста є те, що знання будь-якої людини про нього є трансцендентним”. [11, с. xv-xvi]

Діккенс волів поглинути місто у своїй уяві і знову представити його в героях та подіях свого роману. Але як він міг досягти справжнього міста, міста, прихованого від усіх людей, які, інтерпретуючи світ з точки зору своїх страхів, фантазій і думок, спотворюють його? Можливо, він міг би перетнути межі будь-якої точки зору, представляючи якомога більше людей з обмеженими можливостями та нові аспекти, які місто отримує крізь призму бачення таких людей. Так, отримана правда буде власною істиною Діккенса, істиною його найглибшого сенсу природи світу. Від роману до роману протягом усієї своєї кар'єри Діккенс прагнув все ближче підійти до істини, прихованої за зовнішнім виглядом речей. Але він нестільки шукав цю істину, скільки йшов за поверхнею, надаючи вичерпну інвентаризацію самої поверхні. [11, с. xv-xvi]

Особливою якістю уяви Діккенса є його припущення, що він може потрапити за поверхню, описуючи все потроху. Кожна обмежена подія, кожна людина, що потрапила у полон власної спотвореної мапи

міста, має, так само як і приховує, правду. І коли достатня кількість ізольованих частин змальована, а їхні відносини виявлені, може трапитися так, що правда буде звільнена – відразу конкретна і універсальна правда. Тоді романи Діккенса будуть не звичайною “дивною і самою на себе несхожою” збіркою, а справжньої подібністю, автентичним зображенням світу, або, послуговуючись термінами когнітивної науки, когнітивною мапою. [11, с. xv-xvi]

Кожен діккенський герой розглядає свою власну свідомість як щось загадкове і відокремлене від самого себе. Ізолюючись, головний персонаж рухається крізь послідовні пригоди, що є спробами зрозуміти світ, інтегруватися в нього і в цій інтеграції знайти справжнє я. У цьому обміні між розумом і світом виникає постійна спроба досягти щось трансцендентне, щось більш реальне, ніж власна свідомість або заклятий повсякденний матеріальний світ. [11, с. 328-329]

Головні герої Діккенса, спочатку бідні та недобросовісні створіння, постійно шукають чогось поза себе, щось інше, ніж вони самі, і навіть щось інше, ніж людське, щось, що підтримує себе, не випаровуючи і не поглинаючи його. Тоді, за Міллером, романи Діккенса утворюють цілу, єдину сукупність. У рамках всього цього, єдина проблема, а саме пошуки життєздатної ідентичності, виражається, а потім перевиражається із дедалі більшим наближенням до прихованого центру, найглибшого побоювання Діккенса про природу світу та про стан людського життя в ньому. [11, с. 328-329]

Міллер, в своїй іншій книзі “Зникнення Бога: п’ять письменників XIX століття” [13], поряд із думкою про те, що лінії зв’язку між нами та Богом зруйновані, або Сам Бог зникнув з тих місць, де Він завжди був [13, с. 2], можна знайти міркування і про літературу та свідомість. Так, за Міллером, література – це форма свідомості, а літературна критика – це аналіз цієї форми у всіх її різновидах. Хоча література і складається зі слів, ці слова втілюють стан розуму/духовний стан людини (від англ. “state of mind”) і роблять його доступним для інших. Осягнення літератури є процесом того, що Г. Марсель називає “міжсуб’єктивністю” (англ. “intersubjectivity”). Якщо література є формою свідомості, то завдання критика полягає в тому, щоб ототожнити себе зі суб’єктивністю, вираженою словами, пережити це життя зсередини і почати його в своїй критиці спочатку [13, с. xxiii].

Структура свідомості, виражена в поемі або романі, подібна до того *інскейпу* “*inscape*”, Джерарда М. Хопкінса, який зазвичай “прикріплюється до розуму” лише через повторення. [13, с. xxiii-xxiv]. Поняття “*inscape*” означає відмінну внутрішню і зовнішню структуру речі; скелетоподібну структуру, яка фіксує і охоплює внутрішній принцип життя. [13, с. 289]

Хоча література є формою свідомості, свідомість завжди є свідомістю чогось. Літературний твір – це дія, в якій розум заволодіває пейзажем, часом, манерою та іншими розумами. Кожен з них – вимір літератури. Тривале занурення в роботи кожного письменника, в спробі виявити його “*inscapes*”, відбувається до будь-якої спроби зробити висловлювання про ре-

зонанс або відгомін від письменника до письменника. [13, с. xxiv]

Акт читання дає читачеві потужне почуття того, що він зустрічається з іншим розумом через слова. Поняття, запозичені із психологічних та соціальних наук застосовуються в літературі не буквально, а у перенесеному значенні, або, за Міллером, у значенні “ніби” (“*as if*”). Прогорнувши ту чи іншу літературу ми ніби зустрілися або познайомилися з іншим розумом із середини. “Свідомість автора” може бути ілюзією або фантазмом, породженим словами на папірці і цей фантазм може не мати нічого спільного зі справжнім розумом людини, яка колись розмістила ці слова на папірці. Свідомість, принаймні в літературі, може бути функцією мови, фіктивною присутністю, яку мова породила. [13, с. xiv-xv]

У праці Міллера про дешифрування свідомості Т. Гарді, інтерес критика пригорнуло зображення тексту історії як тканини полотна. Він зауважує, що літературний текст – це текстура слів, її нитки та волокна перетнули межі вже існуючої основи мови. Критик: 1. додає своє ткацтво до тексту-полотна Пенелопи (від англ. фразеологізму “*Penelope's web*”, що означає “процес передовмісного відтягання, затримку з вирішенням складного питання”), 2. або розплутує текст у такий спосіб, що його структурні нитки можуть розкритися у всій своїй красі, 3. або простежує одну нитку в тексті, щоб виявити візерунок, який вона зобразила, 4. або порізає всю тканину на ту чи іншу форму. [15, с. viii]

Далі Міллер переходить на бік деконструктивізму, прихопивши з собою деякі ключові концепти Женевської школи. Так, зокрема, науковець залишається вірним принципу уважного прочитання тексту Нової Критики (“*close reading New Criticism*”), тільки тепер він робить це за допомогою інструментарію Деконструктивізму. Приєднавшись до лав Єльської школи (Г. Блум, П. де Ман, Ж. Дерріда, Дж. Гартман) [8], американський вчений своєю статтею “Критик як хазяїн” [12] має на меті пролити світло на хибне тлумачення деконструктивізму. Починаючи з обговорення відносин хазяїн-паразит, Міллер вказує на неправильне уявлення про те, що деконструктивістське читання є паразитом, а очевидне чи однозначне читання є хазяїном. З цього Міллер крокує далі, виправляючи нерозуміння відносин між хазяїном-метафізикою та паразитом-нігілізмом і дискутує про інтертекстуальність в межах будь-якого вірша, який, своєю чергою паразитичний до попередніх віршів або містить у собі попередні вірші як замкнуті всередині паразити. [12, с. 446].

Вірші, як і всі тексти, “непочитні” (англ. “*unreadable*”), якщо під почитністю (англ. “*readable*”) розуміється єдине, остаточне, однозначне тлумачення. На думку Міллера, немає “очевидного” або “однозначного читання”, і насправді ні “очевидне”, ні “деконструктивістське” читання не є “однозначними” Тобто, очевидне чи однозначне читання завжди містить деконструктивне читання як паразит, зашифрований у собі як частина самого себе, в той час як деконструктивістське читання не може звільнитися від метафізичного читання, якому воно протистоїть [12, с. 447]. Присутність чіткого значення – це логоцентрична химера

і що кожний метафізичний проект поступово зводиться до *difference*. [8, с. 228]. Нігілізм – невідчувана чужорідна присутність в межах логоцентричної метафізики, як в літературній критиці, так і в літературних творах, що демонструє тісний зв'язок між логоцентризмом і нігілізмом. [12, с. 447].

Перебуваючи в царині деконструктивізму, Міллер дещо змінює пріоритети, наголошуючи в статті “Етика прочитання” [14] на тому, що, по-перше гарне прочитання означає неканонічне (себто, не науково-теоретичне) прочитання. Під цим терміном він розуміє відповідь на те, що насправді говорять слова на паперці, а не на те, що ми очікуємо від них. [14, с. 189-190] По-друге, за Міллером, педагогічна практика має спиратися та мову, плекати любов до мови і до того, що вона може створювати. Дослідження літератури повинно розпочинатися з мови. По-третє, проблема перекладності, яка завжди була передумовою старих форм компаративного літературознавства. Поряд із цим, ліпше читати Гомера, Данте чи Шекспіра в найкращих доступних перекладах (хоча як ви дізнаєтесь, що вони най-най?), ніж не читати їх зовсім. При цьому, довіряти перекладу не варто, бо якщо ви хочете розкрити суть твору, слід звернутися до оригіналу. [14, с. 190-191]

Його слова щодо прочитання, мови і перекладу мають вагоме значення не лише для літературознавців, але і для перекладознавців. Приємною несподіванкою є той факт, що Міллер теж цікавився Шекспіром і навіть аналізував його трагедію “Троїл і Крессіда” [10]. Я, своєю чергою, провадила аналіз образу кохання [7] та семіокодів (Р.Барт) [9] у трагедії “Ромео та Джульєтта” та її 5 українськомовних перекладів. Таке порівняльне дослідження показує, що всі перекладачі, починаючи з 1900-х і дотепер, створили власні прочитання шедевра. Зазирнувши в свідомість як автора, так і перекладачів, відкрилося багато цікавинок. Окрім різноманітних особливостей мови Шекспіра, вдалося встановити систему праць кожного перекладача. Так, П. Куліш (1900) як першопроходець у справі перекладу зобразив кохання між Ромео та Джульєт-

тою по-сільському. Наприкінці непростого для України XIX ст., у розвій національної культури, він мав на те свої підстави. Тлумач побачив у Ромео та Джульєтті простих сільських парубка та дівчинку, а їхня невимущена говірка нічого спільного з оригіналом не має. Натомість переклад В. Мисика (1932), хоч і не користувався належною популярністю, проте передає образ кохання витончено та невимущено, хоча і не без огріхів. А. Гозенпуд (1937) докорінно змінює образ кохання тим, що пристрасними, майже завжди зримо-ваними виразами робить мову Ромео настільки відмінною, що навколо хлопця обертаються всі події. А насправді оригінал (навіть своїми останніми словами) свідчить про те, що на першому плані має бути Джульєтта. Варіант перекладу І. Стешенко (1952) вельми полюбляють та цінують у читацьких колах, зокрема й перекладацьких. Бо є за що. Володіючи неабияким багажем знань та вмінь у мистецтві перекладу і театральному мистецтві, перекладачка надає Джульєтті ключове місце. Недарма ж кажуть, жінку зрозуміє тільки жінка. Образ кохання Ромео та Джульєтті очима перекладачки аристократичний і переконливий, яскравий і легкий для сприйняття. Читаючи її “Ромео та Джульєтту”, зовсім не відчуваєш пера перекладачки, настільки воно тонке та влучне. [7, с. 357] Ю. Андрухович (2017) скорочує і спрощує свій варіант перекладу, бо ним керувало бажання сценічної постановки тексту драми [9, с. 23].

Отже, у ході огляду і аналізу основних праць Міллера були висвітлені шаблі його наукової кар'єри як феноменологіста і як деконструктивіста. Також було визначено місце, відведене мові і перекладу з наведенням унаочненого прикладу з аналізування драми Шекспіра “Ромео та Джульєтта”. Це дає підстави стверджувати, що Міллер геніальна людина, ідеї якої, можливо, і мають деякі протиріччя (проте, на мою думку, чіткі межі в літературній критиці і не потрібні), все одно неодмінно заслуговують на подальші дослідження, наукове висвітлення та переклад, що несправедливо ігнорують в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

- 3.2. Когнитивные карты [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lawbooks.news/sotsiologicheskie-issledovaniya_909/kognitivnyie-kartyi-33263.html (дата звернення 19 травня 2018)
- Дроздовський, Д. Джозеф Гіллс Міллер: «Усі літературознавчі теорії мусять бути доповненням до художнього твору» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litakcent.com/2012/03/05/dzhozef-hillis-miller-usi-literaturoznavchi-teoriji-musjat-buty-dopovnennjam-do-hudozhnoho-tvoru/> (дата звернення 19 травня 2018)
- Паличка, Л. Основні тези постструктуралістської методології Сельської школи / Л. Паличка // Літературознавство. Фольклористика. Культурологія. – 2012. – вип. 11-12. – СС.51-57
- Хлыбова Н. А. История вопроса: Дж. Х. Миллер в оценках отечественной и зарубежной критики [Електронний ресурс] / Н. А. Хлыбова // Культура народов Причерноморья. – 2005. – № 66. – СС. 115-121 – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/10188/20-Nlybova.pdf?sequence=1> (дата звернення 19 травня 2018)
- Хлыбова Н.А. ИНТЕРПРЕТАЦИОННАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ДЖ.Х. МИЛЛЕРА: СТРАТЕГИЯ И ТАКТИКА XX века В ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИИ / Н. А. Хлыбова // Вісник Дніпровського університету імені Альфреда Нобеля: Серія «ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ». – 2013. – № 2 (6). – СС. 94-101
- Хлыбова Н. О. Літературна критика Дж. Х. Міллера: трансформація західноєвропейських теорій. [Текст] [Електронний ресурс].: : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філологічних наук : спец. 10.01.05 “Порівняльне літературознавство” / Н. О. Хлыбова – Дніпропетровськ, 2008. – 20 с. – Режим доступу http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2008/08hnotzt.zip&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1 (дата звернення 19 травня 2018)
- Чеботарьова А. Образ юного кохання в романі В. Шекспіра “Ромео та Джульєтта” очима чотирьох перекладачів / А. Чеботарьова // Мовні та концептуальні картини світу. – 2015. – вип. 55. – Ч. 2. – С. 361-369

8. Bloom, H., de Man, P., Derrida, J., Hartman, G. H., and Miller, J. H. *Deconstruction and Criticism* / H. Bloom, P. de Man, J. Derrida, G. H. Hartman, and J. H. Miller. – London: Routledge & Kegan Paul, 1979. – 256 p.
9. Chebotaryova, A. *Romeo and Juliet in Ukraine: The Interface of Semiotics and Translation Studies* [Электронный ресурс] / A. Chebotaryova // *Science And Education a New Dimension: Philology*. – 2017. – V(33), Issue 123 – PP. 20-23 – Режим доступа : https://ru.scribd.com/document/343044164/Chebotaryova-A-Article#from_embed (accessed on 19 May 2018)
10. Miller J.H. *ARIACHNE'S BROKEN WOOF* [Электронный ресурс] / J. Hillis Miller // *The Georgia Review*. – 1977 – Vol. 31. – No. – PP. 44-60– Режим доступа : <http://www.jstor.org/stable/41397442> (accessed on 19 May 2018)
11. Miller, J. H. *Charles Dickens: The World of his Novels* / J. H. Miller. – Cambridge : Harvard University Press, 1958. – 346 p.
12. Miller, J. H. *The Critic as Host*. [Электронный ресурс]. / J. Hillis Miller // *Critical Inquiry*. – 1977. – Vol. 3. – No. 3. – PP. 439-447 – Режим доступа : <http://www.jstor.org/stable/1342933>(accessed on 19 May 2018)
13. Miller, J. H. *The Disappearance of God: Five Nineteenth Century Writers* [Электронный ресурс] / J. H. Miller. – Urbana and Chicago : University of Illinois Press, 1963. – 367 p. – Режим доступа:https://books.google.com.ua/books?id=Z_G4vSdW-GMC&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false (accessed on 19 May 2018)
14. Miller, J. H. *The Ethics of Reading* [Электронный ресурс] / J. Hillis Miller // *Style*. – 1987 – Vol. 21. – No. 2. – PP. 181-191 – Режим доступа : <http://www.jstor.org/stable/42946145> (accessed on 19 May 2018)
15. Miller, J. H. *Thomas Hardy: Distance and Desire*. – Cambridge Massachusetts : The Belknap Press of Harvard University Press, 1970. – xvi+282 p.
16. Zima, P. V. *Deconstruction and Critical Theory*. Trans. by Rainer Emig. [Электронный ресурс]. / Peter V. Zima. – London: Continuum, 2002 – 240 p. – Режим доступа: https://books.google.com.ua/books/about/Deconstruction_and_Critical_Theory.html?id=k-yHNtFogGwC&redir_esc=y (accessed on 19 May 2018)

REFERENCES

1. 3.2. *Cognitive maps* [Electronic resource]. – Access mode : http://lawbooks.news/sotsiologicheskii-issledovaniya_909/kognitivnyie-kartyi-33263.html (accessed on 15 May 2018)
2. Drozdovsky, D. *Joseph Gillis Miller: "All literary theories must be complementary to a literary work"* [Electronic resource]. - Access mode: <http://litakcent.com/2012/03/05/zhozef-hillis-miller-usi-literaturoznachchi-teoriji-musjat-buty-dopovnenjam-do-hudozhnoho-tvoru/> (accessed on 19 May 2018)
3. Palychka, L. *The Main Points On The Post-structuralist Methodology Of Yale School* / L. Palychka // *Literature. Folklore. Culturology* – 2012. – Issue 11-12 – PP.51-57
4. Khlybova, N. A. *The History Of One Question: J. H. Miller In The Assessments Of Domestic and Foreign Criticism* [Electronic resource]/N. A. Khlybova // *Culture of the Black Sea peoples* – 2005. – No. 66. - CC. 115-121 – Access mode: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/10188/20-Hlybova.pdf?sequence=1> (accessed on 19 May 2018)
5. Khlybova, N. A. *INTERPRETATION TRANSFORMATION OF J. H. MILLER: STRATEGY AND TACTICS IN LITERATURE OF THE 20TH CENTURY* / N. A. Khlybova // *Bulletin of the Dnipro University named after Alfred Nobel: Series "PHILOLOGICAL SCIENCES"*. – 2013. – No. 2 (6). – CC. 94-101
6. Khlybova N.O. *Literary Critique of J.H.Miller: Transformation Of Western European Theories*. [Text] [Electronic resource] : autoref. of Ph.D. thesis in philology, speciality : 10.01.05 "Comparative Literary Studies" / N.O. Khlybova – Dnipropetrovsk, 2008. – 20 p. – Access mode: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2008/08hnotzt.zip&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1 (accessed on 19 May 2018)
7. Chebotaryova, Anna. *The image of the young love in the Shakespeare's tragedy Romeo and Juliet as seen by four translators* / Anna Chebotarova // *Linguistic and conceptual worldviews*. – 2015. – issue № 55 (part 2) . – P. 361-369

Cognitive mapping as a process of human cognition: J. H. Miller's approach

A. A. Chebotaryova

Abstract. The article offers a review of the fundamental works of the outstanding american critic J. H. Miller. In the course of the research, the stages of development of the scientific activity of the critic are outlined, his ideas on cognition of human consciousness from the literary point of view are singled out, and the role and tasks of translation in the process of cognition of the author are clarified.

Keywords: *consciousness, Miller, Shakespeare, literary criticism, cognitive science, deconstructivism, translation.*

Составление когнитивной карты как процес человеческого познания: подход Дж. Х. Миллера

A. A. Чеботарёва

Аннотация. Статья предлагает реферативный обзор фундаментальных трудов выдающегося американского критика Дж. Х. Миллера. В ходе исследования были изложены стадии развития научной деятельности критика, выделены его идеи относительно познания человеческого сознания с литературоведческой точки зрения, а также выяснены значение и задачи перевода в процессе познания автора.

Ключевые слова: *сознание, Миллер, Шекспир, литературная критика, когнитология, деконструктивизм, перевод.*

Benchmark keywords in European integration discourse

A. Kryvenko

Kyiv National Linguistic University, Kyiv, Ukraine

Paper received 26.05.18; Accepted for publication 03.06.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-166VI49-04>

Abstract. This paper adopts a keyword approach to the identification of nodal points – sites of a particular discursive concentration, which have to do with the reproduction and construction of theories of European integration in written academic discourse. It lays out a comprehensible methodology for singling out relevant keywords in comparable specialized sub-corpora on European integration, which allows reducing subjectivity during the selection process. Quantitative data obtained from multiple sub-corpora allow for a layered comparison and potentially facilitate a qualitative analysis of the construal of European integration in various discursive practices.

Keywords: *European integration discourse, corpus-assisted discourse studies (CADS), specialized corpus, nodal points, keyword analysis.*

Introduction. The institutionalization of professional discourse and its growing role in social practices have been in the spotlight of multidisciplinary discourse studies for a few decades. A linguistic take on discourse treats it primarily as “a means of talking and writing about and acting upon worlds, a means which both constructs and is constructed by a set of social practices within these worlds, and in so doing both reproduces and constructs afresh particular social-discursive practices, constrained or encouraged by more macro movements in the overarching social formation” (Candlin 1997: viii). At the same time, it is inevitable for research focusing on the constitutive role of discourse – and particularly language – in the dynamics of social formations to draw on works in other humanities (Wodak 2018: 3–6). On the other hand, the linguistic turn in modern social theory is paving new avenues for further interdisciplinary insemination. One case in point is the process of European integration, which has claimed its own field of research. European integration studies, traditionally grounded in political science and international relations, have recently developed discursive approaches to the analysis of European integration (Waeber 2009: 163) through making meaning of Europe, organizing Europe and drawing its borders (Wodak 2018: 11–12) by means of language as well as other modes of social semiotics.

Making meaning of Europe or the EU in general and European integration in particular has been the object of numerous investigations focusing, among other issues, on legitimation strategies in political speeches on Europe (Weiss 2002), the discursive construction of European identities (Wodak & Weiss 2004; Krzyżanowski 2010), conceptual metaphors of Europe (Musolff 2004; Yavorska, Bohomolov 2010), and narratives of Europe's common past (Forchtner & Kølvrå 2012). However, research on socially loaded meanings in terms of post-structuralist discourse theory is a challenging endeavor, since meanings are “fragile and contested construction(s) of the discourse participants” (Wodak 2018: 4); they are formed in use while reappearing in other texts, being decontextualized and recontextualized (ibid.: 7). Although socially loaded meanings lack a transcendental center, they may be determined “within a relational system which is provisionally anchored in nodal points that are capable of partially fixing a series of floating signifiers” (Torging 2005: 13–14). Within this framework of research, a nodal

point is defined as “the site of a particular discursive concentration – the point at which several associative chains are condensed” (Reyes 2005: 242). In order to single out nodal points in discourse it has been suggested to look for series of semantically similar terms rather than the recurrent use of a single term in relevant texts (ibid.). However, this technique lacks procedural clarity, imposes significant limitations on the volume of language data that can be analyzed this way (which, in its turn, questions the representability of a certain discourse in the texts under research), and unwarrantably reduces the scope of the relational system within which “floating signifiers” are determined.

In what follows, I investigate how keyness in specialized corpora can be of use in determining nodal points in European integration discourse.

Literature review. In corpus linguistics, keywords are statistically significant words which are used in the texts of a target corpus more frequently (or less frequently, if negative keyness is investigated) than in the texts of a reference corpus (Scott and Tribble 2006; Baker 2006; for other meanings of the term *keyword* see, e.g. Stubbs 2010). Keywords analysis has increasingly been used for the exploration of specialized discourses with the intention to unearth words having a measure of saliency, which might indicate the propositional content of a corpus and its overall semantic cohesion. By extension, keywords might point to sets of meanings and values, which are of importance to some particular communities or institutions (Groom 2010: 59) and therefore be handy in research into socially loaded discourses.

One of the fundamental challenges in applying a keyword approach is narrowing down a list of automatically generated candidate items, which might contain hundreds or even thousands of keywords, for further analysis, even when tight statistical constraints are imposed (ibid.: 60–61). It is commonly done by either cutting off anything below the top 20 – 100 items and/or by taking into account only certain lexical or grammatical categories of keywords depending on the research objectives. A more efficient way of controlling keyword lists for undesired variables is avoiding a general reference corpus for the automatic generation of keywords altogether and using another specialized corpus for this purpose instead. For instance, in their examination of the construal of Europe in the British press over time, Marchi and Taylor (2009:

208-209) mine two compatible sub-corpora representing two different periods and use each corpus as the other's reference corpus in their calculation of keywords. However, despite applying this technique along with the threshold for keyness set at a low probability value, the full keyword lists still needed to be "manually (and therefore subjectively)" (ibid.) sifted for the relevant items.

The aim of this paper is to lay out a comprehensible methodology for singling out relevant keywords in comparable specialized sub-corpora on European integration, which allows reducing subjectivity during the selection process. It is claimed that developing more rigorous procedures for singling out keywords for further analysis is an important step in determining nodal points in European integration discourse.

Data and methods. The methodological framework of my study rests on the recently established trend to combine quantitative and qualitative approaches to discourse analysis in the spirit of Corpus Assisted Discourse Studies (CADS), which aim "at identifying distinctive features and investigating non-obvious meanings within specific discourse types" (Marchi and Taylor 2009: 203). Importantly, CADS-based analysis is comparative by nature.

The data for this study come from an ad-hoc built specialized corpus of texts theorizing European integration in the field of European integration studies. Although it is standard practice to explore research articles in corpus-based studies of academic discourse (Swales 2004; Malavasi and Mazzi 2010; Parodi 2015), they might not be suitable for some types of corpus queries. In fact, it has been pointed out that research articles in various disciplines tend to report on unusual results and exceptions rather than on the norm (Fruttaldo and Cambria 2017: 299). Hence, when the purpose is to uncover conventional and recurrent patterns of meaning-making in academic written discourse, such as making meaning of European integration, a corpus of research articles is hardly the best choice for data mining, since a keyword analysis of such a corpus is likely to produce skewed and misleading results. Also, there is enough empirical evidence showing disciplinary diversity when it comes to preferences in academic genres, language choices or epistemic conventions, namely ways of constructing, formulating, negotiating, and disseminating knowledge (Malavasi and Mazzi 2010: 170; Parodi 2016: 492ff). In fact, the field of European integration studies is quite peculiar in this regard, as it lies at the crossroads between political science and international relations. It is characterized by theoretical dispersion and a multitude of approaches grounded in a variety of ontological and epistemological assumptions (Wiener and Diez 2009: 16), which, in a way, is iconic to the multiperspectival character of the European Union.

With this in mind, it was decided to compile a corpus of texts that are recognized as a standard reference in the field of European integration studies, can work as a point of access to the disciplinary information in its development over time as well as capture some conventional and recurrent lexical patterns describing various aspects of European integration. The best candidate available for this role proved to be *European Integration Theory* (Wiener and Diez 2009), a multi-authored volume with chapters on federalism, neofunctionalism, liberal intergovernmentalism, governance approaches, policy networks, institu-

tionism, social constructivism, discursive approaches, gender, normative theory, and critical political economy. Its academic discourse genre was identified as largely belonging to the "Disciplinary Text" type with some elements of the "Textbook" type (in terms of Parodi 2015). This volume predominantly presents, elaborates, discusses, and reflects upon various theories of European integration. At the same time, it does include a guide to further readings and study questions at the end of each chapter, which were added in the second edition. The editors of the volume are quite explicit about their communicative purposes and their target audience: not only to educate students of integration, but also to contribute to the general public debate and to further "the theorizing of European integration itself" (Wiener and Diez 2009 preface: vii).

For the extraction of keywords, each chapter of the volume with the exception of the preface and the introduction was treated as a target sub-corpus for this research, whereas the whole text of the volume (including the preface and the introduction as well as the bibliography and the index) was used as a reference corpus for each of the target sub-corpora. Keywords were automatically calculated for each of these eleven sub-corpora with the help of AntConc 3.4.4w functions based on log-likelihood (LL), with the average value filter. The LL value, or keyness, is high where there is a significant disparity in the relative frequencies of a word in the target and reference corpora; however, it should be kept in mind that the LL values are "greatly affected by the size of the corpora being analyzed" (Pojanapunya, Todd 2016: 14). Since the size of each target sub-corpus varies, ranging on average between 8,000 and 10,000 tokens (with only two chapters noticeably diverging from this range), the LL values in eleven keyword lists were compared only for the sake of ranking words according to their keyness. The total size of the reference corpus is 148545 tokens as counted by AntConc.

Other AntConc tools extracting word lists, collocates, clusters/n-grams and concordances were employed for further analysis of the selected keywords.

Results and discussion. Comparisons of keyword lists produced for each sub-corpus, as described above, are a good starting point for tracing the linguistic establishment of European integration across different theoretical approaches to the subject matter while preserving a greater distance between the observer and the data (Partington 2006: 268), when needed.

The application of the threshold value at the level of the average value in the calculation of keyness resulted in anywhere between 240 and 460 keywords with most lists containing over 300 keywords. It comes as no surprise that some of the highest-ranking keywords in each of the sub-corpora are related to the names of the respective theoretical approaches or their branches. For instance, *institutions*, *institutionalist*, *institutionalism*, *institutionalists*, *institutionalisms*, *institutional* are ranked 3rd, 4th, 12th, 29th, and 43rd in the keyword list of the "New Institutionalisms and European Integration" sub-corpus and *rational*, *choice*, *historical*, and *sociological* (ranking 1st, 2nd, 6th and 36th) refer to rational choice, historical, and sociological types of institutionalism. The surnames of the cited authors contributing to various approaches in the field of

European integration studies also have a relatively high keyness in the sub-corpora. More importantly for linguistic analysis, the third clearly distinguishable group of the keywords points to the semantic fields, which are core to the sub-corpora under investigation and have to do with their “aboutness”. In the “Gender and European Integration” sub-corpus, semantically related keywords include *gender* (1st), *equality* (2nd), *women* (3rd), *feminist* (4th), *masculinity* (6th), *family* (12th), *men* (16th), *gendered* (17th), *feminists* (20th), *patriarchal* (22nd), *male* (24th), *femininity* (30th), *masculine* (36th), and *masculinist* (47th) with the respective ranks above. In the “Critical Political Economy” sub-corpus, in addition to *economy*, *economic*, *macroeconomic*, and *economics*, the other indicative keywords are *capitalism*, *capital*, *monetary*, *productivity*, *production*, *growth*, *labour*, *investment*, *currency*, and *mercantilism*, ranking 2nd, 3rd, 6th, 11th, 14th, 21st, 29th, 33rd, 34th, and 47th respectively.

Less obvious to the naked eye looking through the keyword lists are dispersion patterns of the keywords across the target sub-corpora. However, a regular wordlist compiled out of all eleven sub-corpora keyword lists reveals that six keywords are found in five sub-corpora, sixteen keywords are found in four sub-corpora and ninety-two keywords are found in three sub-corpora. Grammatical words aside, the two most salient keywords are *EU* and *actors* both in terms of their positive and negative keyness, as shown in Table 1. The other prominent keywords, which appear in any three sub-corpus keyword lists, include but are not limited to *agenda*, *benefits*, *CEE* (*Central and Eastern European*), *commitment*, *costs*, *diversity*, *effects*, *EP* (*European Parliament*), *Europe*, *governments*, *identity*, *interests*, *member*, *negotiations*, *preferences*, *states*, and *values*.

Table 1. Dispersion, ranking and raw frequencies of the selected positive and negative (-) keywords across the sub-corpora

	Federalism	Neofunct.	Inter-govern.	Governance	Policy netw.	Institutionalism	Con-struct.	Discursive	Gender	Norm. theory	Crit. polit. econ.
<i>EU</i>		-2 nd /27			6 th /152	73 rd /110	117 th /87	-2 nd /22	15 th /123	43 rd /146	-1 st /23
<i>actors</i>	-9 th /1	97 th /31		13 th /36	10 th /42	100 th /30	21 st /32	-84 th /9			-4 th /1

A further comparison of the mentions of the EU, the European Union and Europe in the sub-corpora revealed that although the total number of the EU mentions exceeds the mentions of Europe almost three times and the mentions of the European Union over eleven times, three sub-corpora strongly prefer *Europe* over the *EU* and the *European Union*. Only in the sub-corpus on liberal inter-governmentalism does the raw frequency for *Europe* equal the sum of the raw frequencies for the *EU* and the *European Union*. Importantly, collocates for the search terms *EU* and *Europe* in the -5 to +5 span noticeably vary. The top lexical co-occurrences for the search term *EU* include *policy/policies*, *member*, *states*, *gender*, *institutions*, *enlargement*, *making*, *governance*, whereas *Europe* eagerly co-occurs with *federal*, *political*, *eastern*, *state*, *building*, *modern*, *nation*, *central*, *social*, *choice*, and *concepts*. These results are not quite consistent with the findings reported by Marchi and Taylor (2009: 205-211, 222) for the British press, which suggests that not only are the terms for naming Europe treated as non-interchangeable, but also the reasons for these choices may have to do with genre sensitivity as well as the conceptual structure of the texts being grounded in the nature of the discourse.

The analysis of collocates and n-grams as well as a closer reading of concordance lines confirm the importance of *actors* as yet another “site of a particular discursive concentration” in European integration discourse. The actors are linguistically specified via pre-modifying adjectives such as *social*, *political*, *economic*, *national*, *supranational*, *regional*, *local*, *private*, *public*, and *promiscuous*; appositives including *corporate actors* such as *national governments*, *firms* or *interest groups*; post-modifying prepositional phrases like *in the target countries*, *in the real world of the EU*, *in the political process*, etc. The actors are further linguistically established with

the help of some other keywords including *interests*, *preferences*, *commitment*, and *values*. Negative keyness of the term *actors* is coupled with its rather negative semantic prosody in the relevant sub-corpora (see Table 1): *the more fine-grained and pragmatic question about whether supranational actors exercise autonomous authority in the political process* (“Critical Political Economy”); *all three approaches acknowledge, admittedly to differing degrees, the reality of supranational actors and institutions* (“Federalism”); *another aspect of the relationship between actors and discourses is whether actors are fully in the grip of discourses; a more radical deconstructivist would instead want to emphasize how language plays games with actors* (“Discursive approaches”). Negative keyness of the term *actors* in a few sub-corpora under study is likely to highlight epistemological facets of several theoretical approaches to European integration.

Conclusions. This paper intended to create a background for uncovering and further exploring the nodal points pertinent to European integration discourse with the help of more rigorous procedures provided by corpus linguistics. In particular, the keyword analysis proved a good starting point for identifying particular discursive concentrations as condensed associative chains. Quantitative data obtained from multiple sub-corpora allow for a layered comparison and facilitate a qualitative analysis of the construal of European integration in English academic discourse. However, further research is required to examine intercollocability between selected keywords to better comprehend recurrent and conventional ways of talking and thinking about European integration in different discursive settings. This methodology might be suitable for the linguistic analysis of nodal points in a variety of other relevant contexts, including but not limited to significantly larger corpora or corpora representing other genres of the same discourse.

REFERENCES

1. Baker, P. Using Corpora in Discourse Analysis. London: Continuum, 2006. 206 p.
2. Candlin, Ch. General editor's preface // The Construction of Professional Discourse / ed. by B. L. Gunnarsson, P. Linell and B. Nordberg. London; N.Y.: Routledge, 1997. P. viii-xiv.
3. European Integration Theory / ed. by A. Wiener and Th. Diez. 2nd ed. 2009. xvi, 295 p.
4. Forchtner, B. and Kølvrå Ch. Narrating a 'new Europe': From 'bitter past' to self-righteousness? // Discourse and Society, 2012. 23 (4): 377-400.
5. Fruttaldo, A. and Cambria M. Combining qualitative and quantitative approaches to discourse analysis: in conversation with Gerlinde Mautner and Alan Partington // Im@go, 2017. 9(VI): 284-304.
6. Krzyżanowski, M. The Discursive Construction of European Identities: A Multi-level Approach to Discourse and Identity in the Transforming European Union. Frankfurt/Main: Lang, 2010. 232 p.
7. Malavasi, D. and Mazzi, D. 2010. History v. marketing: keywords as a clue to disciplinary epistemology // Keyness in Texts / ed. by M. Bondi and M. Scott. Amsterdam: John Benjamins, 2010. P. 169-184.
8. Marchi, A., and Taylor, Ch. Establishing the EU: The representation of Europe in the press in 1993 and 2005 // Corpora: Pragmatics and Discourse. Language and computers. Vol. 68 / ed. by A. H. Jucker, D. Schreier, and M. Hundt. Amsterdam: Rodopi, 2009. P. 201-224.
9. Musolff, A. Metaphor and Political Discourse. Analogical Reasoning in Debates about Europe. Basingstoke: Palgrave, 2004. viii, 211 p.
10. Parodi, G. Variation across university genres in seven disciplines: a corpus-based study on academic written Spanish // International Journal of Corpus Linguistics, 2015. 20(4): 469-499.
11. Partington, A. Metaphors, motifs and similes across discourse types: Corpus-Assisted Discourse Studies (CADS) at work // Corpus-based Approaches to Metaphor and Metonymy / ed. by A. Stefanowitsch and S.Th. Gries. Berlin: Mouton de Gruyter, 2006. P. 267-304.
12. Pojanapunya, P. and Watson Todd, R. Log-likelihood and odds ratio: Keyness statistics for different purposes of keyword analysis // Corpus Linguistics and Linguistic Theory, 2016. 0(0). Published online.
13. Reyes, O. New Labour's politics of the hard-working family // Discourse Theory in European Politics: Identity, Policy and Governance / ed. by D. Howarth and J. Torfing. Basingstoke: Palgrave MacMillan, 2005. P. 231-254.
14. Scott, M. and Tribble, C. Textual Patterns: Keyword and Corpus Analysis in Language Education [Studies in Corpus Linguistics 22]. Amsterdam: John Benjamins, 2006. x, 203 p.
15. Stubbs, M. Three concepts of keywords // Keyness in Texts / ed. by M. Bondi and M. Scott. Amsterdam: John Benjamins, 2010. P. 21-42.
16. Swales, J. Research Genres: Exploration and Applications. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2004. 314 p.
17. Torfing, J. Discourse Theory: Achievements, Arguments, and Challenges // Discourse Theory in European Politics: Identity, Policy and Governance / ed. by D. Howarth and J. Torfing. Basingstoke: Palgrave MacMillan, 2005. P. 1-32.
18. Waever, O. Discursive approaches // European Integration Theory / ed. by A. Wiener and Th. Diez. 2nd ed. 2009. P. 163-180.
19. Weiss, G. Searching for Europe: the problem of legitimisation and representation in recent political speeches on Europe // Journal Language & Politics. 2002. 1(1): 59-83.
20. Wiener, A. and Diez, Th. Preface // European Integration Theory / ed. by A. Wiener and Th. Diez. 2nd ed. 2009. P. vii-viii.
21. Wodak, R. Discourse and European integration // MIM Working Series, 2018. 18(1): 3-29.
22. Wodak, R. and Weiss, G. Visions, Ideologies and Utopias in the Discursive Construction of European Identities: Organising, Representing and Legitimising Europe // Communicating Ideologies: Language, Discourse and Social Practice / ed. by M. Pütz, J.A. Neff-van Aertselaer and T. A. van Dijk. Frankfurt: Lang, 2004. P. 225-252.
23. Yavorska H., Bohomolov O. An Uncertain Object of Desire: Europe in the Ukrainian Political Discourse. Kyiv: Publishing House of Dmytro Burago and A. Krymskyi Institute of Oriental Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2010. 136 p.

Эталонные ключевые слова в евроинтеграционном дискурсе

А. Л. Кривенко

Аннотация. В статье используется метод ключевых слов для идентификации узловых точек на пересечении уплотненных ассоциативных цепей, которые указывают на процессы воспроизведения и конструирования теорий европейской интеграции в письменном научном дискурсе. Разрабатывается методика выделения релевантных ключевых слов в сопоставимых специализированных подкорпусах текстов по теоретическим вопросам европейской интеграции, что позволяет снизить субъективность при отборе ключевых слов для дальнейшего анализа. Такая методика позволяет провести многоуровневое сравнение количественных данных, полученных в результате обработки определенного множества подкорпусов, и способствует дальнейшему качественному анализу толкований европейской интеграции в рамках различных дискурсивных практик.

Ключевые слова: евроинтеграционный дискурс, корпусовспомогательное дискурсоведение, специализированный корпус, узловые точки, анализ ключевых слов.

On using ethnonyms in the cooperative situation of interethnic interaction

N. I. Liutianska

Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine
 Natalia Liutianska. E-Mail: natalka.lyutyanska@gmail.com

Paper received 25.05.18; Accepted for publication 03.06.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-166VI49-05>

Abstract. The present paper deals with the notion of ethnonyms and their usage in the cooperative situation of interethnic interaction. The latter are studied on the basis of British and American media discourse, which spreads information about life in ethnically heterogeneous countries. Typology of the ethnonyms used in British and American media is given in the present paper. Moreover, vivid examples of different types of ethnonyms are considered.

Keywords: media discourse, ethnonym, cooperative situation, interethnic interaction, reference.

Introduction. The human interaction in the modern world takes place between representatives of different ethnic and cultural groups. Hence, the notion of situation of interethnic interaction arises. When communicative aim is achieved one can say about cooperative interaction. The latter can be spread via different forms and media discourse is one of them.

Modern media contain names of nation representatives that are participants of interethnic interaction situations. Native speakers, the English language in particular, describe representatives of other nations with the help of ethnonyms.

Ethnonyms of the modern English language are subdivided into official and figurative ones. The official ethnonyms are proper names or popular personal names of a nation representative, while the latter refer to appearance, racial identity, cultural peculiarities, such as lifestyle, typical behavior and food preferences, e.g.

spaghetti bender, moustache Pete – for Italians, *frogs* – for the French [2, p. 103].

It should be mentioned that the word “ethnonym” originates from the Greek *éthnos* or “people” and *ónoma* or “name”, it is one-word non-discriptive name referring to people on the national or state basis, e.g. *American, Chinese, Maltese* [1, p. 8]. Ethnonyms are based not only on the basis of a national origin, but also on the place of living. Such definition describes modern ethnic situation when representatives of different ethnic groups live on the territory of one state.

There is one more definition of this notion. It defines nominative unit with neutral or even positive attitude towards certain ethnic group, e.g. *Brazilian, Canadian, Estonian* [3, p. 22]. The opposite group of ethnonyms should be considered which has the name “ethnophobisms”. They are defined as onomastic units used to nominate certain ethnic groups. Furthermore, these units are

used to offend representatives of out-groups, e.g. *Chink, Chinky* referring to the Chinese [3, p. 22].

Ethnonyms are different from linguonyms or language names, e.g. *English, German, Finnish* [5, p. 8]. Ethnonyms and linguonyms are separate notions. They can coincide, but not necessarily.

Ethnonyms and ethnophobisms are used for evaluation of representatives of out- and in-groups. They are certain ethnic images [4, p. 83]. E.g. African Americans who succeed are called *firsts, fat cat*, people from the East – *little people, ricer*. Ethnonyms *apple (red on the outside, white inside), Uncle Tomahawk* are widely used among Native Americans.

It should be mentioned that ethnonyms can often provoke ethnic bias.

Methods and corpus. The present research was conducted on the material of British and American media which spread information in multicultural Great Britain and the United States of America. A series of articles taken from those media was studied. It should be mentioned that articles were chosen from both tabloids and qualitative press.

The critical discourse analysis is the main method used while carrying out this research. The above mentioned term is used to denote the critical linguistic approach of scholars finding the larger discursive unit of text to be the basic unit of communication [6, p. 6]

Results and discussion. The findings of this research show that ethnonyms of cooperative situation of interethnic interaction in the British media are divided into *official* and *figurative* ones. Furthermore, official ethnonyms refer to *national origin of participants of communication* and *place of living*. It should be mentioned that figurative ethnonyms apart from place of living of individuals in the British media refer to their *religion* [see Table 1].

Table 1. Types of ethnonyms of cooperative interethnic interaction situation (British media)

Official ethnonyms		Figurative ethnonyms	
National origin	Place of living	Place of living	Religion
<i>UK-Spain police, Spanish counterparts, British victims, a Spanish judge, British</i> [20]; <i>Polish painters, British producers, Polish plumbers, Polish artists, British film-makers, British artists</i> [17]; <i>Wealthy Arabs, Americans, Egyptians, American tourists, Australians, Germans, French</i> [18];	<i>US tourist, Wills, from Texas in the US</i> [20]; <i>a student from China, graduates from Chinese universities</i> [15]	<i>a Scotland Yard spokesman</i> [19]	<i>Muslim staff, Muslim population, Muslims, Christians, Jews, Muslim workers, Muslim employees</i> [16]; <i>a Muslim, Muslims</i> [14]; <i>Sikhs, Hindus, Christians and people of other faiths</i> [21]; <i>Jews, Jewish people living in Britain, Jewish people, the Jewish community</i> [21]

Ethnonyms in the British media discourse designate participants of cooperative communication. Moreover, they show their cultural and ethnic identity.

Ethnonyms of the British media are additional means of creating ethnic images.

The findings of this research also indicate that ethnonyms of cooperative situation in the American media dis-

course are also represented by *official* and *figurative ethnonyms*. The former are subdivided on the basis of *national origin* and *place of living of individuals*. Whereas figurative ethnonyms indicate *place of living, religion and ethnic and racial identity* of communication participants [see Table 2].

Table 2. Types of ethnonyms of cooperative interethnic interaction situation (American media)

Official ethnonyms		Figurative ethnonyms		
National origin	Place of living	Place of living	Religion	Ethnic and racial identity
<i>US airmen, Chinese sailors</i> [13]; <i>British man, British officers</i> [7]; <i>American citizens</i> [11]	<i>Chicago's Nepalese community, Chicagoans from Nepal, Local Nepali community, the Nepali community in Chicago</i> [8]	<i>the black Florida teenager</i> [10]	A <i>Muslim woman</i> [12]	<i>Hispanics</i> [11]; <i>Minority students, white enrollment, white majority, black, black student population, white students</i> [9]

Ethnonyms of American media create ethnic images of the communication participants. Moreover, ethnonyms apart from nominating representatives of in- and out-groups, help to create positive image for American society. At the same time ethnonyms are the factors of emerging ethnic and racial prejudice.

Therefore, ethnonyms of both British and American media are the linguistic units that create native speaker's

images of in- and out-groups. Such images form characteristic features for some ethnic groups. That is why the system of ethnonyms is represented by official ethnonyms used for describing national origin and place of living of communication participants. Figurative ethnonyms indicate racial and religious identity of the participants.

REFERENCES

1. Ковалев Г.Ф. Этнос и имя: цикл ст. / Г.Ф. Ковалев. – Воронеж: Воронеж. гос. ун-т, 2006. – 235 с.
2. Коцур М.Ф. Этнонимические названия образного характера в современном английском языке [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dspace.nbu.vg.gov.ua/bitstream/handle/123456789/15096/25-Kocur.pdf?sequence=1>
3. Левицький А.Е. Етнономінації у дзеркалі міжкультурної комунікації / А.Е. Левицький, Ю.В. Святюк. – К. : Логос, 2010. – 134 с.
4. Сорокин Ю.А. Какими себя видят русские и американцы? / Ю.А. Сорокин // Когнитивная лингвистика конца XX века. Материалы Международной научной конференции. 7–9 октября 1997 г. в трех частях. – Ч.1. – Минск : Изд-во МГЛУ. – С. 81–85.
5. Шен Д.А. Этноним в лексико-семантическом пространстве английского языка: автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки» / Дарья Александровна Шен. – Нижний Новгород, 2009. – 22 с.
6. Wodak, R., Meyer, M. *Methods of Critical Discourse Analysis*. - London: Sage, 2001. – 200 p.
7. British man arrested in Christmas Day hack attack on Sony, Xbox, by Bloomberg [Electronic resource] // The Los Angeles Times. – 18 January 2015. – Mode of access: <http://touch.latimes.com/#section/617/article/p2p-82552963/>
8. Chicago's Nepalese community begins fundraising efforts [Electronic resource] // The Chicago Tribune. – 27 April 2015. – Mode of access: <http://my.chicagotribune.com/#section/590/article/p2p-83393311/>
9. Minority students make up new majority in Illinois public schools [Electronic resource] //The Chicago Tribune. – 6 January 2014. – Mode of access: http://articles.chicagotribune.com/2014-01-06/news/ct-majority-minority-schools-20140106_1_minority-students-public-school-students-black-and-latino-students
10. Obama announces initiative for young black and Latino men [Electronic resource] // The Los Angeles Times. – 28 February 2014. – Mode of access: <http://www.latimes.com/nation/la-na-obama-race-initiative-20140228,0,6238654.story#ixzz2udNJKiTb>
11. Obama hopes to score points in Miami on immigration [Electronic resource] // The New York Times. – 25 February 2015. – Mode of access: http://www.nytimes.com/2015/02/26/us/politics/obama-hopes-to-score-points-in-miami-on-immigration.html?hp&action=click&pgtype=Homepage&module=first-column-region®ion=top-news&WT.nav=top-news&_r=0
12. Supreme Court seems to side with Muslim woman in discrimination case [Electronic resource] // The Washington Post. – 25 February 2015. – Mode of access: http://www.washingtonpost.com/politics/courts_law/supreme-court-seems-to-side-with-muslim-woman-in-discrimination-case/2015/02/25/debea670-bcf8-11e4-bdfa-b8e8f594e6ee_story.html?hpid=z3
13. US airmen parachute in to help Chinese sailors [Electronic resource] // The Boston Globe. – 4 May 2014. – Mode of access: <http://www.bostonglobe.com/news/nation/2014/05/04/team-aids-injured-chinese-sailors-pacific/cfhKEFEehOGfExib0FudN/story.html>
14. Burqa wearers banned from Australian parliament's open public galleries [Electronic resource] // The Guardian. – 2 October 2014. – Mode of access: <http://www.theguardian.com/australia-news/2014/oct/02/new-rules-ban-burqa-wearers-from-parliaments-open-public-galleries>
15. 'Chinese students think British boys are gentlemen, but when they get drunk they go crazy' [Electronic resource] //The Guardian. – 20 October 2014. – Mode of access: <http://www.theguardian.com/education/2014/oct/20/-sp-meet-a-student-from-china>
16. M&S tells Muslim staff they CAN refuse to serve customers buying alcohol or pork [Electronic resource] // The Daily Mail. – 22 December 2013. – Mode of access: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2527820/Marks-Spencer-tells-Muslim-staff-CAN-refuse-serve-customers-buying-alcohol-pork.html>
17. Polish painters called in to get UK Van Gogh film job done [Electronic resource] // The Guardian. – 18 March 2014. – Mode of access:

- <http://www.theguardian.com/film/2014/mar/18/uk-van-gogh-film-polish-artists>
18. Spend, spend, spend! How wealthy Arabs lavish £4.5 million a DAY in UK, cementing London's status as global playground of rich [Electronic resource] // The Daily Mail. – 27 May 2014. – Mode of access: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2636238/Spend-spend-spend-How-wealthy-Arabs-lavish-4-5-million-DAY-UK-cementing-Londons-status-global-playground-rich.html#ixzz32vwMg09A>
19. UK-Spain police swoop on shares fraud leads to 110 arrests [Electronic resource] // The Guardian. – 28 February 2014. – Mode of access: <http://www.theguardian.com/uk-news/2014/feb/28/swoop-on-boiler-room-110-arrests>
20. US tourist locked inside London bookshop [Electronic resource] // The Guardian. – 17 October 2014. – Mode of access: <http://www.theguardian.com/uk-news/2014/oct/17/us-tourist-locked-inside-london-waterstones-book-shop>
21. 'Without its Jews, Britain would not be Britain', warns Theresa May over fears of an exodus in wake of anti-Semitic attacks [Electronic resource] // The Daily Mail. – 18 January 2015. – Mode of access: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2915480/Without-Jews-Britain-not-Britain-warns-Theresa-fears-exodus-wake-anti-Semitic-attacks.html>

REFERENCES

1. Kovalev H.F. Ethnic group and name: series of articles. – Voronezh: Voronezh State University, 2006. – 235 s.
2. Kotsur M.F. Figurative ethnonyms in the modern English language [Electronic resource]. – Mode of access: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/15096/25-Kocur.pdf?sequence=1>
3. Levytskyi A.E., Svyatyuk Yu.V. Ethnonyms in the intercultural communication: a monograph. – K.: Logos, 2010. – 134 s.
4. Sorokin Yu.A. How do Russians and Americans see themselves? // Cognitive linguistics of the end of XX century. Proceedings of International Scientific Conference. 7–9 October 1997 in 3 parts. – Part 1. – Minsk: MGLU Publishing House. – S. 81–85.
5. Shen D.A. Ethnonym in lexical and semantic field of the English language: dissertation abstract in the fulfilment of requirements for the degree of candidate of philological sciences: 10.02.04 "Germanic Languages"/ Daria Aleksandrovna Shen. – Nizhniy Novgorod, 2009. – 22 s.

Использование этнонимаций в кооперативной ситуации межэтнического взаимодействия

Н. И. Лютянская

Аннотация. Статья посвящена изучению этнонимаций в кооперативной ситуации межэтнического взаимодействия. Вышеупомянутое понятие исследовано на материале британского и американского масс-медийного дискурса, которые вербализируют информацию о жизни в этнически неоднородных странах, таких как Великобритания и Соединенные Штаты Америки. Также в статье представлена типология этнонимаций, использованных в британских и американских масс-медиа. Кроме того, представлены яркие примеры различных типов этнонимаций.

Ключевые слова: масс-медийный дискурс, этнонимации, кооперативная ситуация, межэтническое взаимодействие, номинация

Сучасний стан та перспективи розвитку судового перекладу в Україні

Ю. А. Лобода, А. О. Власюк

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: ulia-1980@bigmir.net

Paper received 25.05.18; Accepted for publication 01.06.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-166VI49-06>

Анотація. У статті розглядається сучасний стан судового перекладу та подальші перспективи його розвитку в Україні. Підкреслюється необхідність створення в Україні загальнодержавної системи оцінювання компетентності судових перекладачів із урахуванням чітко визначених професійних стандартів. Також пропонується низка тематик, які мають бути включені в програми підготовки перекладачів у вищих навчальних закладах. Поняття «судовий перекладач» розглядається в контексті критеріїв професійної компетентності.

Ключові слова: *судовий переклад, кримінальне провадження, професійна компетентність, перекладознавство.*

У контексті невинних глобалізаційних процесів, намагань урядів держав налагодити тісне міжнародне співробітництво, прагнень уніфікації та гармонізації законодавства все частіше у фокусі уваги перекладознавців перебуває складний, багатовимірний лінгвістичний феномен – судовий дискурс. Оскільки комунікативно-прагматична спрямованість судового дискурсу полягає у тому, щоб дати правову оцінку вчинку особи, притягнутої до відповідальності, встановити істину та довести правильність позиції судових інстанцій, на перекладача покладається важливе завдання – точно й адекватно передати зміст судового рішення, протоколу судового засідання, поданих клопотань, скриптів дебатів сторін, тощо.

Складно переоцінити значущість судового перекладу й для України, держави, яка прагне стати повноцінним суб'єктом міжнародного права. Поступова євроінтеграція українського суспільства відбувається у багатьох напрямках, зокрема у сфері зближення законодавчих норм нашої країни та ЄС.

Керуючись положеннями міжнародного законодавства, Україна закріпила право сторін спору залучати до судового процесу перекладача, ратифікувавши низку міжнародних конвенцій, зокрема Європейську Конвенцію про захист прав та основоположних свобод людини (у 1997 році) та Конвенцію ООН про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень (1960 р). Відповідні положення було включено й до українського законодавства, Прийняття чинного КПК України у 2012 р. та поява в §5 глави 5 статті 68, яка визначила правове становище перекладача як учасника кримінального провадження, безумовно, стало позитивним кроком на шляху реформування кримінального процесуального законодавства та зміни його парадигми, але разом із тим дещо спрощений погляд на проблеми судового перекладу змушує звернути увагу на відсутність законодавчої дефініції (наприклад, у КПК України) «перекладач» або «судовий перекладач» із чітким зазначенням критеріїв його компетентності.

На жаль, мусимо констатувати, що наразі не існує ані відповідних затверджених навчальних програм підготовки фахівців у цій галузі, ані системи державного ліцензування, і суди не поспішають розширювати штат перекладачами. Питання професійного перекладу в судах вирішується ситуативно, тобто перекладачі, яких запрошено до роботи на судових

засіданнях, самостійно намагаються визначити особливості та стратегії відтворення відповідних матеріалів цільовою мовою. Водночас, слід відмітити певні кроки з боку держави у розв'язанні цієї проблеми: наразі судді можуть послуговуватися довідково-інформаційним реєстром перекладачів користування яким визначено затвердженим наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 березня 2013 року № 228 Порядком введення державною міграційною службою України Довідково-інформаційного реєстру перекладачів [5, с. 1].

На сьогодні багато робіт закордонних вчених присвячено дослідженню проблематики та специфіки перекладу у сфері судочинства. Основоположними є праці Голлі Міккельсон, Сьюзан Берк-Селігстон, Сандри Хейл тощо. Серед вітчизняних науковців слід акцентувати увагу на наукові публікації О.О. Ходаковської, Ж. В. Васильєвої-Шаламової., І. Ю. Сковронської, присвячені характеристичі судового та юридичного дискурсу. Та попри це, нерозкритими залишаються питання специфіки різновидів судового перекладу та пов'язаних з ними особливості тлумачення; також немає чітко окреслених вимог до компетенції перекладачів у цій галузі. Відповідно **актуальність** розвідки обумовлено недостатнім ступенем розробки теоретичного обґрунтування зазначеного феномену та потребою окреслити характерні ознаки цього виду перекладу.

Наша стаття має оглядовий характер і має на меті розкрити сучасні проблемні питання судового перекладу в Україні та окреслити перспективи його розвитку. У розвідці застосовано дескриптивний, зіставний та лінгво-перекладацький методи. Теоретичне підґрунтя дослідження склали праці закордонних вчених, зокрема науковців США, де галузь судового перекладу нині активно розвивається, а також роботи вітчизняних лінгвістів і юристів (Д.С. Касяненко, С. В. Чаус, Т.М. Кузік). Варто зазначити, що, власне визначення судового перекладу в реаліях нашої країни та США має різний характер, зокрема дослідник Гонсалес визначає судовий переклад (court interpreting) як вид перекладу, що відбувається в судах та під час будь-яких інших юридичних справ [8, с. 15].

Як зазначає Голлі Міккельсон, під юридичним (legal interpreting) розуміють переклад, що відбувається в юридичних установах, таких як зал суду або офіс

адвоката, де розглядаються справи, пов'язані з законом [11].

Юридичний переклад підрозділяється відповідно на (1) квазісудовий і (2) судовий переклад (court interpreting). У деяких штатах, зокрема у штаті Каліфорнія, окремою категорією виділяють *судових перекладачів*, які працюють в кримінальному та громадському судочинстві та *адміністративних перекладачів*, які надають послуги в слуханнях, що проводяться суддями з питань адміністративного права під егідою державних урядових установ. У Сполучених Штатах, більшість усних перекладів у сфері судочинства відбувається у формі синхронного перекладу, хоча послідовний використовують під час показань свідків [8, с. 156]; але в інших країнах, де переклад відбувається під час судових слухань, частіше використовується послідовний переклад [14].

За визначенням Джоан Коллін, судовий перекладач – це людина, яка виконує усний переклад під час юридичних процедур (legal settings), зокрема в суді [7, с. 18].

В Україні, судовий переклад пов'язаний здебільшого з письмовим перекладом правової документації, а усний можливий лише у деяких випадках і не асоціюється безпосередньо із залом суду, оскільки законом зазначено, що в нашій державі українська мова є офіційною мовою судочинства. «Однак у судах, поряд з державною, можуть використовуватися регіональні мови або мови меншин відповідно до Закону України "Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин" у порядку, встановленому процесуальним законом. Положення зазначеної Хартії, згідно із Законом України "Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин" від 15 травня 2003 року № 802-IV, поширює це правило на мови таких національних меншин України: білоруської, болгарської, гагаузької, грецької, єврейської, кримськотатарської, молдавської, німецької, польської, російської, румунської, словацької та угорської» [1].

Закордонний досвід доводить нам актуальність створення установ, що готують та засвідчують компетентність перекладачів у сфері судового перекладу. Наприклад, Court Interpreter Training Institute, Court Interpreters Program California у США. Власне, майже кожен штат має програму підготовки судових перекладачів. Питання судового перекладу в Сполучених Штатах є досить нагальним, адже там проживає велика кількість представників різноманітних етнічних груп. У судовій системі працюють перекладачі албанської, арабської, бенгальської, кантонійської, хорватської, французької, голландської, грецької, креольської, італійської, японської, польської, румунської, російської, сербської, іспанської мов, а також гінді, панджабі, іврити та американської мови жестів [13].

В Україні поки немає організацій, які б акредитували судових перекладачів, проте очевидно є потреба у закладах такого типу. Необхідність участі перекладача виникає вже з моменту звернення іноземця із заявою про скоєний злочин незалежно від рівня володіння заявником мовою, якою здійснюється провадження у кримінальній справі в певній місцевості. Особливо гострою є потреба участі перекладача, коли

в скоєнні злочину підозрюється іноземець, причетність якого до злочину має бути підтверджено чи спростовано. Відсутність перекладача в такому випадку може мати негативні наслідки. Так, підозрюваний, посилаючись на незнання або недостатнє знання мови, якою здійснюється провадження, може подати клопотання, що поставить під сумнів вірогідність відомостей, отриманих у процесі перевірки заяви про злочин [6].

Важливими учасниками процесу професійного становлення судових перекладачів є фахові об'єднання. Дослідниця американських перекладацьких спілок О. В. Мартинюк виокремила їх ключові функції:

- 1). співпраця з вищими навчальними закладами щодо розробки освітньо-професійних програм;
- 2). інформаційна підтримка фахівців-початківців, зокрема впровадження так званих менторських програм;
- 3). координування дослідницьких проєктів, організації конференцій, семінарів, наукових дискусій, презентацій, форумів, що сприяють розвитку наукового потенціалу й поглибленню теоретичних знань фахівців;
- 4). проведення навчально-практичних семінарів і тренінгів для активізації обміну досвідом практичної професійної діяльності між їхніми учасниками, вдосконалення умінь та навичок роботи з новими інформаційними ресурсами;
- 5). забезпечення міжкультурної комунікації та розвитку міжкультурної компетенції фахівців;
- 6). сертифікація кваліфікацій фахівців відповідно до встановлених професійних стандартів [3, с. 102].

Дослідниця А. З. Сорока зазначає, що «звичай перекладачами у кримінальному судочинстві є такі категорії осіб: або етнічні носії мови перекладу (національної чи рідної мови учасника кримінального судочинства, який не володіє мовою перекладу), які володіють достатніми знаннями української мови, або ж україномовні мешканці місцевості, яка є історичною батьківщиною для учасника кримінального судочинства, який, проте не володіє мовою судочинства» [6, с. 238].

Але з цього неминуче випливає питання компетентності перекладачів, адже самого володіння мовою недостатньо, не говорячи вже про критерії оцінки рівня її володіння. «У чинному КПК України відсутнє поняття «компетентності» перекладача. У законі також не дається критеріїв визначення рівня володіння мовою. При оцінці компетентності перекладача, передусім необхідно звернути особливу увагу на його уміння здійснювати дослівний письмовий переклад тексту (в контексті його інформаційного змісту) на мову, яка є рідною для учасника судочинства. Це положення витікає із вимог кримінально-процесуального закону про те, що усі слідчі та судові рішення, які підлягають врученню підозрюваному, обвинуваченому або ж іншим учасникам судочинства повинні складатися ще й мовою, якою володіє відповідний учасник процесу» [6, с. 240].

У своїй статті А. З. Сорока доходить висновку, що найбільш вагомими критеріями оцінки компетентності перекладача можуть бути:

- обов'язкова наявність вищої професійної освіти;

– обов'язкова наявність досвіду державної або громадської діяльності, уміння та навичок роботи з людьми;

– глибоке знання національної мови, її лексики, граматики, орфографії, фонетики та юридичної термінології [6, с. 241].

З точки зору перекладознавства відтворення різних жанрів судового дискурсу є завданням підвищеної складності, оскільки від коректного тлумачення норм конституційного, адміністративного, кримінального, цивільного, трудового та інших галузей права залежить ефективність урегулювання правових конфліктів, побудування дієвих механізмів захисту людських прав і свобод і, безсумнівно, підтримання належного авторитету міжнародних судових інстанцій.

Переклад матеріалів судового дискурсу має свою специфіку, яку докладно окреслює у своїх працях Голлі Міккельсон, загальнознаний експерт у галузі. Маючи за плечима багаторічний досвід усного перекладу в судах і багатьох інших установах, дослідниця довела, що перед судовим перекладачем постає нелегке завдання – вибудувати місток розуміння між представниками закону та пересічним громадянином, якому суха і насичена термінологією мова є незвичною, особливо враховуючи його становище обвинувачуваного або жертви певного злочину. Голлі Міккельсон також розмірковує про можливість оцінки перекладацьких навичок, і шляхи, якими можна цього досягти. Вона стверджує, що більшість тестів, які мають письмову форму, хоч і покликані перевірити володіння людиною навичок роботи з регістрами, що може відсіяти певну кількість осіб, які за низького рівня не зможуть робити це в усній формі, проте не дають уявлення про компетентність майбутнього перекладача. Більш ефективним інструментом оцінки є тест із синхронного перекладу. Надійність оцінювання забезпечується у випадку, якщо тест «має подібний результат для людей з однаковим рівнем кваліфікації, незалежно від того, хто проводить тест, хто оцінює тест, або яка версія тесту застосовується» [12].

Перш ніж скористатися розробками в галузі судового перекладу закордонних колег, потрібно звернути увагу на особливості судових систем США та України.

У посібнику К. Оуенза зазначається, що американська система судочинства належить до країн загального права (common law). Це означає, що право загальне для всієї країни, н від права, яке змінюється відповідно до місцевих звичаїв. Загальне право спочатку складалося переважно з принципів, встановлених суддями в справах, які вони розглядали раніше, а потім застосовували в аналогічних справах, що виникали в майбутньому. Таке право називається прецедентним [4, с. 225].

Вищезгаданий автор також фіксує, що «цивільне право, що діє в Україні, спирається на писані закони, що називаються «кодексами», встановлює серію принципів і правил та залишає тлумачення законів на розгляд суддів. При цьому вони можуть звернутися по допомогу до справ, які вирішувалися в минулому, включно з аналогічними спірними питаннями, або звернутися до міркувань авторів відомих посібників» [4, с. 226]. Різниця цих двох систем полягає у відмін-

ності форми перебігу судового процесу. Розрізняють змагальну систему, яка є характерною для судочинства країн загального права та слідчу відповідно цивільного. За змагальної системи саме адвокати опитують свідків, представляють справу на основі зібраної інформації. Водночас у слідчій системі саме судді, а не адвокати проводять допит, збирають показання свідків. А адвокати презентують свої аргументи на основі інформації, знайденої судом.

У такому випадку в системі змагального права зростає роль риторики адвокатів, формулювання їхніх запитань під час допиту, що має певний прагматичний ефект та маніпулятивний характер, адже кожен адвокат намагається представити інформацію у світлі, вигідному його стороні. Для цього вони використовують численні риторичні прийоми, маніпулятивні техніки, змінюючи регістр своєї промови, що в свою чергу, може викликати труднощі при перекладі.

Перекладач має передавати тон і регістр повідомлення, зберігаючи синтаксичну структуру речення і семантичний зміст висловленого. Беззаперечно, недотримання цих вимог може негативно вплинути на подальший хід усього судового слухання.

Мова українського судочинства є також досить формалізованою, коли йдеться про офіційну частину із викладом справи, що розглядається, винесення вироку; під час допиту може використовуватись розмовна мова у її різних варіантах, залежно від статусу осіб, які проходять допит.

Доцільно розглянути найбільш яскраві приклади здобутків закордонних вчених, що демонструють важливість і потребу в розвитку цієї галузі перекладу в Україні. Важливість участі перекладача доводиться ще на першому етапі справи – розслідування, що проводиться після подання постраждалого або його родиною заяви про злочин. У державах загального права, до яких належить США, розслідування веде поліція під керівництвом прокурора (prosecutor). На цьому етапі збираються докази, показання свідків та відбуваються допити затриманих [7].

Дуже часто послугами перекладача на цьому етапі нехтують, якщо хтось присутніх знає мову учасника процесу, але нерідко це може призвести до помилок, що матимуть свої негативні наслідки. Це можна проілюструвати наступним прикладом:

«Police: I'm sorry for you, Jose. A very bad thing, that happened to you here. You didn't want to hurt her, did you?»

Interpreter: You didn't want to hurt her so much?» [9, с. 137].

У цьому прикладі офіцер поліції, який виконує роль перекладача робить кілька помилок. Перш за все, він не відтворює при перекладі більшої частини інформації, яка має в цьому випадку за мету встановлення контакту із затриманим, що виникає завдяки співчутливому тону висловлювання: «Мені дуже шкода, Хосе, що з Вами сталась тут така прикра ситуація». Оскільки в перекладі відтворюється лише видозмінене питання «Ви не хотіли зробити їй боляче?», тон розмови змінюється на більш формалізований, конфронтаційний, на відміну від оригіналу, де відчувалось співчуття та розуміння. Таким чином, подальший хід допиту може мати непередбачувані наслідки, та не

досягнути своєї головної мети – отримання достовірної інформації по справі.

Етап поліцейського допиту може мати визначальне значення у судовому слідстві. У своїй книзі «Громадський переклад» Сандра Хейл наводить приклад російського моряка, висловлювання якого російською «Я тебе урою» було перекладено трьома поліцейськими відповідно як “I’ll kill you”, “I’ll get you”, “I’ll stitch you up”. Коли поліцейський зачитував запис допиту, він запитав: *And did you say “I’ll kill you?”*, що в зворотному перекладі звучало як «Чи ви сказали: «Я тебе вб’ю?»». На що моряк заперечив, адже він не вимовляв таких слів [9, с. 215].

Кожне слово в суді може бути оскаржено, тому перекладачеві потрібно бути дуже уважним у питанні вибору чітких відповідників, адже навіть відтінки значення слова можуть мати сенс.

Нерідко під час судового процесу адвокати можуть використовувати різні маніпулятивні техніки, щоб використати свідчення на користь свого клієнта. Зокрема у наступному прикладі така маніпуляція будеться на використанні означеного й неозначеного артикля:

«Did you see a broken headlight?»

Did you see the broken headlight?»

Експеримент, проведений Лофтусом показав, що свідки у більшості випадків були схильні відповідати ствердно на друге запитання через наявність означеного артикля *the* [9, с.173]. Слід зауважити, що відсутність тотожного феномену в українській мові ускладнює пошук відповідних стратегій відтворення змісту для перекладача.

Потрібно не лише передавати сенс вимовленого, а й певною мірою настрої, стан мовця, адже судді беруть до уваги кожен деталь при винесенні вироку. Тому у судовому перекладі існує так звана «вимога буквральності» (*verbatim requirement*), згідно з якою перекладач має передавати всі елементи вихідного повідомлення. Голлі Міккельсон стверджує, що «у випадку, якщо свідок говорить: *«I, well...I don't know...I suppose, yes, I saw him there»* це не має бути відтворено узагальнено, як «Я думаю, я бачив його там», а має зберігати відтінок невпевненості і сумніву, що є в оригіналі [10, с. 126]. Таким чином переклад «Я..ну, я не знаю..гадаю, так, я бачив його там» відтворюватиме не лише змістову, а й емоційну частину повідомлення, що може мати вирішальне значення навіть при винесенні вироку. Принагідно зазначимо, що специфіка перекладу зазначеного виду дискурсу не допускає жодної варіативності та відхилення від жанрових канонів та передбачає повне збереження риторичних параметрів, якщо йдеться про переклад судової промови та цілковите дотримання архітектоники тексту при перекладі судових вироків та рішень.

Якщо говорити про універсальні вимоги, що висувуються до судових перекладачів, то Національна Асоціація судових усних і письмових перекладачів

NAJIT (National Association of Judiciary Interpreters and Translators) у кодексі професійної етики визначає наступні положення:

1). Вихідне повідомлення має бути передано без спотворень, додавань, вилучень, зберігати тон і регістр. Будь-яке вигадання неприпустиме: якщо перекладач чогось не почув, він має це з'ясувати.

2). Перекладач має бути неупередженим і не бути втягненим у конфлікт інтересів з жодної сторони.

3). Перекладач не має розкривати жодні подробиці справи, а всі нотатки опісля мають бути знищені.

4). Перекладач не має виконувати жодної іншої роботи, окрім, власне, перекладу, наприклад, давати поради у справі.

5). Перекладач має дотримуватись правил судового процесу, здійснювати переклад від першої особи, зазначити, коли він хоче сказати щось від себе.

6). Перекладач має весь час підтримувати свої знання в галузі на належному рівні, постійно вдосконалюючи свої професійні навички.

7). Стосовно перешкод – перекладач має повідомляти про будь-які обставини, що перешкоджають належному виконанню своїх обов'язків: втому, незнання певної термінології, неможливість розчутти мовця [13].

Враховуючи вищезгадані особливості і складнощі судового перекладу, не слід недооцінювати значущість цієї галузі для нашої країни. За статистичними даними, на території України проживають нацменшини польського, російського, румунського, угорського, болгарського, польського, білоруського походження. Кожна особа має право на чесний та справедливий суд, де роль перекладача (в разі необхідності його залучення) може бути ключовою. Тому важливо звернути належну увагу на пошуки шляхів розвитку цього виду перекладу, розробити програми підготовки таких спеціалістів на загальнонаціональному рівні, що одночасно підвищить шанси вітчизняних перекладачів зробити свій внесок для вчинення правосуддя на міжнародній арені. На нашу думку, першим етапом на цьому шляху має бути впровадження у навчальний план профільних кафедр ЗВО України програм, які повинні охоплювати спектр наступних питань:

1). поглиблення лінгвістичної, вузькоспеціалізованої професійної компетенції студентів-перекладачів;

2). розгляд судового дискурсу з урахуванням лінгвориторичних та прагматичних параметрів;

3). навчання двостороннього перекладу підтипів судового дискурсу із застосуванням комплексних лексико-граматичних трансформацій;

4). опанування спеціальних формул, кліше, термінологічних одиниць та мовних маркерів;

5). урахування специфічних схем побудови речень, які складають основу судового дискурсу як статусно-орієнтованого спілкування

6). дотримання етичних міркувань: принципу непристрасності, точності та повної конфіденційності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин [Електронний ресурс]. – 2003. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80215>.
2. Кузик Т.М. Теоретико-правові та процесуальні аспекти участі перекладача у кримінальному провадженні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец.12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика»;

- судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Т.М. Кузик. – Одеса, 2014. – 20 с.
3. Мартинюк О.В. Роль фахових об'єднань у професійному становленні фахівців з іноземної мови: досвід США / О.В. Мартинюк // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». — Хмельницький: ХІСТ, 2012. — №6. — С.101–104.
 4. Оуенз К. Право: Посібник для студентів бізнес-спеціальностей / К. Оуенз., 2002. – 605 с. – (Знання).
 5. Рішення РСУ № 48 від 09.06.2016 "Про залучення перекладачів у кримінальному провадженні" [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.rsu.gov.ua/ua/events/risenna-rsu-no-48-vid-09062016-pro-zalucenna-perekladaciv-u-kriminalnomu-provadženni>
 6. Сорока А. З. Окремі аспекти залучення перекладача до проведення слідчих дій / А. З. Сорока // Право і суспільство. - 2011. - № 6. - С. 237-242.
 7. Colin J. Interpreters and the Legal Process / J. Colin, R. Morris., 1996. – 192 p. – (Waterside Press).
 8. Gonzalez R. Fundamentals of Court Interpretation: Theory, Policy and Practice / R. Gonzalez, V. Vasquez, H. Mikkelson. – Durham, 1992. – 645 p. – (Carolina Academic Press).
 9. Hale S. Community Interpreting / Sandra Hale., 2007. – 301 p. – (Palgrave Macmillan).
 10. Mikkelson H. Community interpreting. An emerging profession / Holly Mikkelson // Interpreting / Holly Mikkelson., 1996. – P. 125–129.
 11. Mikkelson H. Interpreting is interpreting – or is it? [Електронний ресурс] / Holly Mikkelson. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://aiic.net/page/3356/interpreting-is-interpreting-or-is-it/lang/1>.
 12. Mikkelson H. The Court Interpreter as Guarantor of Defendant Rights [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://acebo.myshopify.com/pages/the-court-interpreter-as-guarantor-of-defendant-rights>
 13. NAJIT Code of Ethics and Professional Responsibilities [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ethics.iit.edu/ecodes/node/3570>.
 14. Tsuda M. Interpreting and Translating for Filipino Suspects/Defendants in Japan: Selected Cases and Reflections of a Participant Observer / Tsuda // Crime and Social Deviance / Tsuda.. – (Philippine Sociological Review). – P. 139–160.

REFERENCES

1. The Law of Ukraine on the Ratification of the European Charter for Regional or Minority Languages [Electronic resource]. - 2003. - Access mode: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80215>.
2. Kuzik T.M. Theoretical, Legal and Procedural Aspects of Interpreter's Participation in Criminal Proceedings. Dissertation for the academic degree of Candidate of Juridical Sciences (Ph.D.). Speciality 12.00.09– Criminal proceeding and criminalistics; court expertise; operational search activity. / T.M. Kuzik – National University "Odesa Law Academy", Odesa, 2014. – 20 p.
3. Martyniuk O.V. Role of trade unions in foreign language experts' professional development: the US experience. / O.V. Martyniuk. Khmelnytsky Institute of Social Technology University of Ukraine: Collection of conference papers №6. – KIST. – Khmelnytsky, 2012— P.101–104.
4. Owens K. Law: A Handbook for Business Students / K. Owens., 2002. - 605 p. - (Znanya).
5. RSU Decision No. 48 as of June 9, 2016 "Interpreters in Criminal Proceedings" [Electronic resource] - Access mode: <http://www.rsu.gov.ua/ua/events/risenna-rsu-no-48-vid-09062016-pro-zalucenna-perekladaciv-u-kriminalnomu-provadženni>
6. Soroka A. Z. Some Aspects of Interpreters' Participation in Investigation Process / A. Z. Soroka // Pravo i suspilstvo.- 2011. - No. 6. - p. 237-242.

Current State of Court Interpreting in Ukraine and Prospects of Its Further Development

Yu. A. Loboda, A. O. Vlasiuk

Abstract. The article gives a brief overview of the current state of court interpreting in Ukraine and outlines its further development prospects. It stresses the need for Ukraine to create a nationwide system of court interpreters' certification with clear-cut professional standard requirements. Besides, we offer a set of norms to be included in professional interpreter's training program at higher educational institutions. The notion "court interpreter" is viewed in terms of professional competence criteria.

Keywords: court interpreting, criminal proceedings, professional competence, translation studies.

Современное состояние и перспективы развития судебного перевода в Украине

Ю. А. Лобода, А. О. Власюк

Аннотация. В статье рассматривается современное состояние судебного перевода и дальнейшие перспективы его развития в Украине. Подчеркивается необходимость создания на общенациональном уровне системы оценки компетентности судебных переводчиков с учётом соответствия конкретным профессиональным стандартам. Также предлагается ряд тематик, которые следует включить в программу подготовки переводчиков высших учебных заведений. Понятие «судебный переводчик» рассматривается в рамках критериев профессиональной компетентности.

Ключевые слова: судебный перевод, уголовное судопроизводство, профессиональная компетентность, переводоведение.

Переклад текстів, орієнтованих на споживача, у теорії та емпірії

Т. Є. Набережна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Corresponding author. E-mail: tnaber@ukr.net

Paper received 26.05.18; Accepted for publication 03.06.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-166VI49-07>

Анотація. У статті проаналізовано основні вимоги, які висувають до перекладу текстів, орієнтованих на споживача, у теоретичних перекладознавчих студіях, та описано застосування перекладацького підходу, що забезпечує виконання перекладним текстом функції впливу на цільового споживача товарів та послуг на практиці. Розглянуто мовні та позамовні чинники, що зумовлюють специфіку застосування такого перекладацького підходу під час перекладу текстів банківської та кредитно-фінансової галузі.

Ключові слова: переклад, текст, орієнтований на споживача; лінгвокультурна адаптація, узус, вплив.

Вступ. Глобалізаційні процеси у світовій економіці розширюють ринки збуту товарів та послуг, а разом з цим зростає потреба у перекладі текстів, які в сучасних перекладознавчих студіях класифікують як тексти, орієнтовані на споживача (*consumer-oriented texts*).

До таких текстів в англійськомовному перекладознавстві традиційно відносять тексти, цільовою аудиторією яких є споживачі чи користувачі певних товарів чи послуг. Мета цих текстів – вплинути на поведінку споживачів, зокрема, переконати їх купити товар чи послугу, поінформувати їх, як використовувати придбане або які товари чи послуги є у продажу. Спектр текстів, орієнтованих на споживача, доволі широкий: туристичні буклети, рекламні матеріали різних видів, оголошення, меню кафе та ресторанів, кулінарні книги, інструкції користувача тощо. Зрештою, до таких текстів належать і пропагандистські тексти, і передвиборчі промови, а також проповіді, оскільки вони також мають на меті переконати реципієнтів зайняти певну ідеологічну чи політичну позицію, проголосувати за кандидата, підтримати чиюсь програму дій [7; 9]. Тобто усі ці тексти є своєрідним стимулом, який повинен викликати бажану поведінку у читачів чи слухачів як реакцію у відповідь на отриману інформацію, наявність якої також є здебільшого обов'язковою умовою.

Реципієнт-споживач таким чином постає домінуючим елементом у комунікативній ситуації, в межах якої розгортаються тексти наведених жанрів. Чим точніше визначена цільова аудиторія, її вікові, гендерні, соціальні характеристики, тим ефективнішою є комунікація. Для реалізації мети перекладного тексту важливо враховувати ще й відмінності між лінгвокультурними стереотипами аудиторії оригінального тексту та тексту перекладу.

У перекладознавчій науці з'явився навіть термін *consumer-oriented translation* (переклад, орієнтований на споживача) [3, с. 41] на позначення перекладацького підходу, який забезпечує виконання перекладним текстом, передусім, функції впливу на цільового споживача товарів та послуг. Однак до цього часу не було здійснено комплексного дослідження цього виду перекладу із залученням даних та методів інших дисциплін, скажімо, маркетингу, з якого саме і був запозичений термін *consumer-oriented*, що стосується комунікації, зосередженої на потребах споживачів.

Огляд останніх публікацій за темою дослідження. Одним з ключових досліджень перекладу, орієнтованого на споживача, є монографія А. Торрезі, у якій вона розглядає 4 види промоційних текстів: самопромоція (від Curriculum Vitae до власних веб-сайтів); бізнес бізнесу, або B2B (від рекламних буклетів компанії до веб-сторінок та спеціальної реклами); інституційні (промоційні тексти, призначені для громадян, які звертаються до інституцій, а також призначені для інших інституцій); бізнес споживачеві, або B2C (реклама *rag excellence*). Авторка розглядає співвідношення інформаційного компоненту та компоненту переконання реципієнта у кожному з цих чотирьох видів текстів, а також специфіку їх перекладу [12].

Постійно з'являються нові дослідження з перекладу текстів окремих жанрів, наприклад, переклад мему, переклад промоційних текстів у туристичній галузі, галузі розваг та відпочинку, переклад рекламних матеріалів [1; 6; 8; 10; 12].

Ці тексти, орієнтовані на споживача, є прагматичними текстами, тобто текстами, націленими на адресата. Термін *прагматичні тексти* охоплює, щоправда, більшу кількість жанрів. Так, серед прагматекстів у своєму докторському дисертаційному дослідженні В. В. Демецька розглядає, зокрема, навчальні тексти та словникові статті, а також пропонує адаптивні перекладацькі моделі для «текстів впливу» [1].

Мета цього дослідження – проаналізувати вимоги, які висувають до перекладів текстів, орієнтованих на споживача, у теорії перекладу, та як перекладають такі тексти на практиці.

Матеріалом дослідження обрано тексти, орієнтовані на споживача, в банківській та фінансовій галузі, а саме контент веб-сайтів фінансових та банківських установ, платіжних систем тощо, який до цього часу ще не ставав об'єктом перекладознавчого дослідження у мовній парі англійська ↔ українська.

Методами дослідження є описовий та метод порівняльного аналізу, використані з позицій дискурс-аналізу, тобто основна увага сконцентрована не на формальному та смислому співвідношенні оригінального та перекладного текстів, а на соціокультурних чинниках, що визначають «логіку» такого співвідношення текстів.

Результати та їх обговорення. Тексти, орієнтовані на споживача, почали привертати увагу дослідників

перекладу порівняно нещодавно. Довший час теоретичні питання перекладу розробляли на основі художніх або наукових текстів, водночас тексти щоденного вжитку здавалися надто зниженими і не вартими наукового опису.

На початку XIX ст. Ф. Шляермахер виділив два типи перекладу в залежності від сфер його використання: тлумачення (Dolmetschen), до якого відносив не тільки усний переклад, але й переклад у комерційній сфері, а також власне переклад у сфері мистецтва та науки (Übersetzen). Тлумаченню в класифікації засновника герменевтики відводилася другорядна роль, оскільки для відтворення відповідних текстів іншою мовою, на його думку, було достатньо механічної заміни слів однієї мови іншою, а отже, не потребувало жодної герменевтики та творчого підходу [11, с.6].

Однак це твердження аж ніяк не можна застосувати до більшості сучасних текстів у комерційній сфері. Багатоплановість маркетингових текстів з їхніми лінгвокультурними особливостями, лаконічність стилю опису товарів та послуг, так званого техрайтингу, або технічного письма (technical writing), що має свої специфічні риси у кожній галузі та навіть компанії, вимагає від перекладача значно більшого, аніж механічної підстановки слів-еквівалентів.

Разом з тим орієнтованість на адресата дійсно робить перекладацький підхід до таких текстів відмінним від підходу до текстів, що мають естетичну цінність. .

У 70-х роках минулого століття залежність перекладацьких підходів від різних типів тексту знайшла своє вираження у функціональній теорії перекладу. Так, К. Райс, намагаючись встановити критерії оцінки якості перекладу, запропонувала транслятологічну типологію текстів, в основу якої покладені три основні функції мовного знака за К. Бюлером: експресивна, апелятивна та репрезентативна. На думку дослідниці, за своєю комунікативною інтенцією тексти можуть виконувати три комунікативні функції співвідносно з функціями знака і бувають трьох основних типів: орієнтовані на форму, або експресивні, орієнтовані на звернення, або оперативні, та орієнтовані на зміст, або інформативні, відповідно [4]. У пізніших роботах К. Райс додала ще один тип – аудіомедіальні тексти, що, насправді, порушило єдність основи для класифікації: перші три типи виділені на основі функцій тексту, а четвертий – на основі засобів передачі інформації.

Наведена типологія, вочевидь, створена «зверху вниз», тобто класифікація текстів відбувалася від загальних параметрів до конкретних текстових реалізацій, тому часто реальні тексти не належать до одного з трьох основних типів, а можуть мати характерні риси усіх трьох і є так звані гібридними текстами. Власне, тексти, орієнтовані на споживача, є зазвичай гібридними текстами, які поєднують у собі принаймні риси двох типів: оперативних та інформативних текстів. А деякі, як-от туристичні брошури, можуть бути комбінацією рис трьох основних типів.

Для кожного типу К. Райс описала домінуючу функцію тексту, а також те, що у перекладознавстві ще називають функціональною домінантою тексту, та методи перекладу, які забезпечили б адекватність пе-

рекладу тексту певного типу. Важливою вимогою для перекладу інформативних текстів К. Райс вважає забезпечення інваріантності плану змісту та відповідність мовного оформлення перекладу законам мови перекладу, оскільки інформаційний зміст читачеві необхідно отримати у звичній для себе мовній формі. Під час перекладу оперативних текстів перекладачеві потрібно прагнути до збереження ефекту, який викликає текст оригіналу, а отже перекладач використовує адаптивний метод перекладу і, відповідно, йому дозволено більше відходити від змісту та форми оригіналу [4].

Які з цих вимог є релевантними для текстів, орієнтованих на споживача? Оскільки передусім ці перекладні тексти повинні легко сприйматися читачами, бути читабельними, то зрозуміло, що для них визначальним є дотримання узусу мови перекладу та у переважній більшості випадків адаптивний переклад з урахуванням лінгвокультурних розбіжностей між аудиторіями, а отже, план змісту може зазнавати змін.

Розглянемо, як дотримуються цих вимог на практиці під час перекладу текстів у фінансовій та банківській галузях. Одним з жанрів тексту, орієнтованого на споживача, є умови та правила, що постають невід'ємною складовою договору публічної оферти, який компанії розміщують на сайті, таким чином пропонуючи споживачам укласти договір на заздалегідь визначених умовах.

Умови та правила як частина договору публічної оферти здебільшого мають значні стильові відмінності від умов як складової договорів, що укладаються компаніями з клієнтами непублічно. Якщо у непублічних договорах маємо в переважній більшості випадків текст, написаний від третьої особи, безособові конструкції, складний синтаксис, то договори публічної оферти містять займенники першої та другої особи, спрощені синтаксичні конструкції. Фактично, договори публічної оферти мають на меті, крім виконання функцій, звичних для такого тексту, прорекламувати продукт чи послугу для споживача, змусити його укласти договір саме на запропонованих умовах, тобто цей текст також повинен виконувати функцію впливу на цільову аудиторію.

Загалом, в англійській мові стиль юридичних документів, передусім, договорів та страхових полісів поступово реформується завдяки «Руху за спрощення юридичної мови» (Plain Language Movement) [5]. В українській мові стиль окремих юридичних документів також починає зазнавати певних змін, згодом, під впливом англійської мови, як-от в договорах публічної оферти.

В українському перекладі Умов та правил Міжнародної системи грошових переказів Western Union на офіційному сайті бачимо характерну для українського офіційно-ділового мовлення номіналізацію, що призводить до надлишковості та формалізації. Водночас в оригінальній англійській мові превалюють дієслова, що сприяє компресії та більш конкретній комунікативній спрямованості на реципієнта. Пор.: *transactions can be sent and picked up – відправлення та отримання грошей ... може бути здійснене.*

В Умовах, як і в українськомовних договорах загалом, переважає використання пасивного стану: *some*

Partners will pay by cheque or a combination of cash and cheque – В деяких пунктах Партнерів грошові перекази можуть бути виплачені чеком, або частина може бути виплачена готівкою, а частина чеком...

Написання Умов та правил від третьої особи або з використанням першої та другої особи на сучасному етапі є характерним для обох мов. Як свідчить практика, перекладачі довільно адаптують текст і використовують займенники першої та другої особи замість написання від третьої, й навпаки. Скажімо, в перекладі Умов та правил надання послуг грошових переказів оператора Western Union маємо: *Customers may call the number indicated during the transaction for the address and hours of nearby locations. – Для того, щоб дізнатись про місце розташування та режим роботи найближчого до Вас пункту, зателефонуйте за номером телефону, що повідомлений Вам під час здійснення операції.* А от перекладач Умов та правил іншої системи переказів MoneyGram обрав іншу стратегію – використання традиційної для українського ділового мовлення третьої особи (*Operator*) замість першої в оригіналі (*We*).

Специфіка сприйняття та концептуалізації дійсності носіями української та англійської мов зумовлює необхідність адаптувати темпоральні номінації в перекладі. Наприклад: *Some locations are open 24 hours. – Деякі пункти обслуговування працюють цілодобово; Regular money transfers are usually available within minutes for pick up by the receiver, subject to the opening hours of the receiving Partner location. – Грошові перекази, як правило, доступні для отримання одержувачами вже через декілька хвилин після відправлення, з урахуванням режиму роботи відділення Партнера, де відбувається виплата; The money sent using the Next Day/2 Day money transfer service will be available for collection within 24 and 48 hours respectively. Account-based transfers generally take 3 business days. – Виплата грошових переказів Економ здійснюється з відстрочкою до 48 годин. Грошові перекази з рахунку можуть бути виплачені в деяких випадках через 3 робочих дні* (Режим доступу: <https://www.westernunion.com>).

Формалізована мова викладу умов та правил зазвичай спрощує процес лінгвокультурної адаптації тексту в перекладі.

Переклади текстів, що інформують про певні фінансові послуги та неприховано рекламують їх, мають значно більші розходження з оригіналом у плані змісту: *Sending bitcoins across borders is as easy as sending them across the street. There are no banks to make you wait three business days, no extra fees for making an international transfer, and no special limitations on the minimum or maximum amount you can send. – Платіж у біткойнах можна переказати з Африки до Канади за 10 хвилин. Жоден банк не зможе уповільнити цей процес, стягнути величезні комісії або заморозити переказ. Переказати гроші родичам в іншу країну так само просто, як зробити переказ своїм сусідам* (Режим доступу: <https://bitcoin.org>).

Перекладач використовує ті географічні назви, які у свідомості носіїв української мови асоціюються з далекими краями, щоб проілюструвати швидкість міжнародних переказів у біткойнах. Ці назви не могли

бути використані в англійськомовній версії сайту, оскільки вона призначена й для жителів цих місць. Менш вдалим, мабуть, є перекладацьке рішення, пов'язане з банками, оскільки банківські установи не є необхідним посередником для здійснення транзакцій з біткойнами, саме про це йдеться в оригіналі. Під час читання перекладного тексту може скластися хибне враження, ніби банки хотіли би втрутитися та уповільнити грошові перекази, але не мають змоги це зробити.

У перекладах текстів, орієнтованих на читача, здійснених іноземною мовою, на практиці не завжди дотримуються узусу мови перекладу та не так часто вдаються до лінгвокультурної адаптації для цільової аудиторії.

У банківській та фінансовій сфері деякі англійськомовні терміни в текстах, орієнтованих на споживача, відмінні від синонімічних термінів у таких юридичних документах, як законодавчі акти в цій самій сфері. Серед таких термінів – найменування різних типів клієнтів банківських та фінансових установ. Якщо в текстах законодавчого характеру на позначення людини як учасника правових відносин використовують юридичний термін *natural person / individual*, а для групи людей, організації як суб'єкта права – *legal entity*, то в текстах, орієнтованих на споживача, на позначення клієнтів фізичних осіб маємо синонімічні терміни *individual / private individual* або ж поширений у кредитно-фінансовій та банківській сфері термін *personal customer*; клієнтів, що є юридичними особами зазвичай поділяють на *businesses* та *corporations*. Однак у перекладах текстів, орієнтованих на споживача, почасти трапляються речення на зразок: *We are glad to inform you on the introduction of a new deposit for natural persons. A deposit for natural persons* порушує узус, оскільки в рекламних текстах такий банківський продукт зазвичай називають *a personal deposit* або *a deposit for personal customers*.

Під впливом англійськомовного дискурсу відбулися зміни в українськомовних банківських текстах. Якщо ще десять років тому, презентуючи свої продукти споживачам, для найменування клієнтів банки використовували юридичні терміни *фізична особа* та *юридична особа*, то тепер в описі банківських продуктів більшість поділяє клієнтів на *приватних осіб / приватних клієнтів* та *бізнес*. Ці терміни співвідносяться з англійськими *private individual / personal customer* та *business* і, вочевидь, увійшли до банківського дискурсу як результат перекладацької діяльності. Таке звертання до клієнта виправдано передусім з точки зору маркетингових технологій, оскільки, на відміну від сухих та знеособлюючих юридичних термінів, воно демонструє значущість та цінність клієнта для банку, підвищує його статус [2, с. 96].

Висновки. Переклад текстів, орієнтованих на споживача, як текстів впливу вимагає від перекладача знання узусу, знання лінгвокультурної специфіки жанрів в обох мовах, національної ментальності, національних особливостей сфери, в якій здійснюється переклад, маркетингових технологій. Усе це необхідно враховувати під час перекладу, який передбачає прагматичну адаптацію, або під час транскреації, чи так званої маркетингової адаптації. Практика доводить,

що найбільш вдалими є версії текстів, виконані рідною мовою або мовою, якою перекладач володіє на рівні рідної.

Перспективою дослідження цієї проблематики є залучення даних та методів маркетингу, що можуть доказово довести ефективність тих чи тих перекладацьких підходів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демецька В. В. Теорія адаптації в перекладі: Дис. ... д-ра філ. н. за спец. 10.02.16. – перекладознавство. – Київ, 2007. – 579 с.
2. Набережна Т. С. Переклад текстів банківської галузі: дискурсивний підхід // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Сер.: Філологія. – 2017. - № 30. Т. 2. – С. 95–97.
3. Основные понятия англоязычного переводоведения. Терминологический словарь-справочник / Отв. ред. и сост. Раренко М. Б. – М., 2011. – 250 с.
4. Райс К. Классификация текстов и методы перевода // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. – М., 1978. – С. 202 – 228.
5. Adler M. The Plain Language Movement // The Oxford Handbook of Language and Law. – Oxford: OUP, 2012. – P. 67–87.
6. Böttger C., Janik C. “We want you to love our product” – An English – German Translation Analysis of Consumer Oriented Language on Drink Packaging Texts // Anspruchsgrup-

- penorientierte Kommunikation. – Wiesbaden, 2008. – P. 67–84.
7. Cragie S., Higgins I. et al. Thinking Italian Translation. A course in translation method: Italian to English. – London, 2015. – 216 p.
8. Fuentes-Luque A. An Approach to Analysing the Quality of Menu Translations in Southern Spain Restaurants // Journal of Multilingual and Multicultural Development. – Vol. 38, 2017. – Iss. 2. – P. 177–188.
9. Hervey S., Higgins I. Thinking French Translation. – Routledge, 2003. – 320 p.
10. Pinazo E. P. The Language of Tourism / Leisure: The translation in English and Spanish of documents related to leisure activities // Translation and Meaning, Part 7. – Maastricht, 2007. – P. 319 – 329.
11. Šarčević S. New Approach to Legal Translation. – Kluwer Law International, 1997. – 308 p.
12. Torresi I. Translating Promotional and Advertising Texts. – St. Jerome Publ., 2010. – 193 p.

REFERENCES

1. Demetska V. V. Theory of Adaptation in Translation: Diss. ... DSc (Philology). 10.02.16. – Translation Studies. – Kyiv, 2007. – 579 p.
2. Naberezhnieva T. Ye. Translating Banking Related Texts: Discursive Approach // Naukovyi visnyk Mizhnarodnogo humanitarnoho universytetu. Ser.: Filologiya. – 2017. - № 30. – Vol.2. – P. 95–97.
3. Fundamental Concepts of English Language Translation Studies. Dictionary of Terms / Ed. and Comp. M. B. Rarenko. – Moscow, 2011. – 250 p.
4. Reiss K. Classification of Text Types and Translation Methods // Voprosy teorii perevoda v zarubezhnoi lingvistike. – Moscow, 1978. – P. 202–228.
5. Adler M. The Plain Language Movement // The Oxford Handbook of Language and Law. – Oxford: OUP, 2012. – P. 67–87.
6. Böttger C., Janik C. “We want you to love our product” – An English – German Translation Analysis of Consumer Oriented Language on Drink Packaging Texts // Anspruchsgrup-

- penorientierte Kommunikation. – Wiesbaden, 2008. – P. 67–84.
7. Cragie S., Higgins I. et al. Thinking Italian Translation. A course in translation method: Italian to English. – London, 2015. – 216 p.
8. Fuentes-Luque A. An Approach to Analysing the Quality of Menu Translations in Southern Spain Restaurants // Journal of Multilingual and Multicultural Development. – Vol. 38, 2017. – Iss. 2. – P. 177–188.
9. Hervey S., Higgins I. Thinking French Translation. – Routledge, 2003. – 320 p.
10. Pinazo E. P. The Language of Tourism / Leisure: The translation in English and Spanish of documents related to leisure activities // Translation and Meaning, Part 7. – Maastricht, 2007. – P. 319 – 329.
11. Šarčević S. New Approach to Legal Translation. – Kluwer Law International, 1997. – 308 p.
12. Torresi I. Translating Promotional and Advertising Texts. – St. Jerome Publ., 2010. – 193 p.

Translation of Consumer-Oriented Texts in Theory and Empiry

T. Ye. Naberezhnieva

Abstract. The article analyses the main requirements for translation of consumer-oriented texts as discussed in theoretical Translation Studies and describes the adoption of a specific translator’s approach that enables the sender of the target text to exert an influence on a consumer of goods and services in practice of translation. It also explores linguistic and extralinguistic factors determining the way this translator’s approach is applied in translation of banking and finance related consumer-oriented texts.

Keywords: translation, consumer-oriented text, cultural adaptation, usus, influence.

Перевод текстов, ориентированных на потребителя, в теории и эмпирии

T. E. Naberezhnieva

Аннотация. В статье проанализированы основные требования, выдвигаемые к переводу текстов, ориентированных на потребителя, в теоретических переводоведческих исследованиях, и описаны особенности использования переводческого подхода, обеспечивающего выполнение переводным текстом функции влияния на целевого потребителя товаров и услуг. Рассмотрены лингвистические и экстралингвистические факторы, обуславливающие специфику использования такого переводоведческого подхода при переводе текстов такого типа в банковской и кредитно-финансовой сфере.

Ключевые слова: перевод, текст, ориентированный на потребителя; лингвокультурная адаптация, usus, влияние.

ЛЮДИНА як базовий концепт, вербалізований ептонімами О. Вайлда в німецькій мові

Н. А. Оніщенко

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків, Україна
Corresponding author. E-mail: naonishc77@gmail.com

Paper received 19.05.18; Accepted for publication 28.05.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-166VI49-08>

Анотація. У статті розглядається явище ептонімів у межах еколінгвістики. Ептоніми є наслідком впливу когнітивних, соціальних і культурних чинників адаптації нових явищ до існуючого мовного середовища. Вивчаються концептуальні чинники, що інтегрують ептоніми в німецькомовне середовище. Описується конфігурація концептів, вербалізованих ептонімами О. Вайлда в німецькій мові. Домінантним є мегаконцепт ЛЮДИНА, йому підпорядковані такі концепти, як ЧОЛОВІК-ЖІНКА, МЕНТАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ, МОРАЛЬНІ ЯКОСТІ, МІЖСОБИСТІСНІ СТОСУНКИ, ЖИТТЯ, СУСПІЛЬСТВО.

Ключові слова: концепт, еколінгвістика, ептонім, цитата, вербалізація.

Останнім часом у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві набуває розвитку еколінгвістична парадигма, яка сягає своїм корінням до лінгвокультурологічних теорій Е. Сепіра та В. фон Гумбольдта. Засновником сучасної еколінгвістики є американський дослідник Ейнар Хауген, який у своїй фундаментальній праці [3] визначає особливості взаємодії різних складових і рівнів національної мови (стандарт, національний варіант, діалект, говірка) між собою, а також у свідомості носія. Враховуючи символічне природне соціокультурне когнітивне оточення мови, що підкреслюється в роботі [6], можна визначити еколінгвістику як аспект філологічної науки про процеси та дії, завдяки яким люди використовують своє навколишнє середовище для створення свідомої екології, що підтримує вектори співвідношень та існування людини в ширшому сенсі, з урахуванням природних чинників розвитку мови. Це робить екологічну парадигму сучасною альтернативою антропоцентризму. Завдяки своєму природничому корінню еколінгвістика має своєю ознакою міждисциплінарність [7] та уможливіє методики аналізу, що поєднують лінгвосеміотичний, лінгвокогнітивний та лінгводискурсивний підходи [2].

За принципом екологічності мова – це не лише інструмент пізнання навколишнього світу, але й засіб впливу на природне і соціальне середовище існування [6]. Один з базових постулатів еколінгвістики полягає у впливі на формування та функціонування мови різнорідних чинників: природних, семіотичних, соціокультурних та когнітивних [там само]. У свою чергу, мова здійснює свій вплив на вищезгадані середовища. Тож вивчення сукупності чинників, які впливають на мову та знаходяться під її впливом, є наразі *актуальним* та потребує нових підходів, уможливлених у трьох окремих перспективних поглядах [1, URL]:

1) інтралінгвальному, пов'язаному з культурою мови, стилістикою, риторикою, що включає дослідження порушень правильності, ясності, логічності, виразності та інших комунікативних якостей мови;

2) інтерлінгвальному, який бере до уваги багатомовність як середовище існування окремої етнічної мови і проблеми зникнення мов та зменшення лінгвістичної різноманітності на Землі;

3) транслінгвальному, пов'язаному з використанням одиниць, засобів, реалій однієї мови, культури в контексті іншої мови, що належить до іншої культури в художній літературі, фольклорі, публіцистиці. Це цитування іноземних мікротекстів, практика перекладу.

Об'єкт представленого дослідження, ептоніми (у ширшому розумінні – одиниці у формі від слова до ви-

словлення, які мають відтворюваний характер) вживаються цитатно та мають усвідомлюване мовцями авторство. Велика кількість ептонімів у німецькій мові має іншомовне походження (що пояснюється згаданим чинником автора як прецедентної особистості), і це говорить про необхідність поєднання при аналізі ептонімів 1) чинника авторства в особистісному та культурологічному вимірі; 2) чинника перекладу/перекладача; 3) суто мовних чинників, що власне уможливило транслінгвальний підхід в еколінгвістиці.

Гіпотезою дослідження є наявність концептуальних чинників адаптації іншомовних цитат німецькою мовою. Тому предметом роботи є вербальні прояви віднесеності цитат Оскара Вайлда, перекладених та вживаних німецькою мовою, до певних концептів /концепту. З огляду на це, для верифікації гіпотези дослідження (наявність концептуальних чинників ептонімізації) слугувало застосування таких *методів*: інтерпретаційний аналіз тексту для встановлення конфігурації концептів, які вербалізуються ептонімами О. Вайлда в німецькій мові; метод моделювання концептосфери ептонімів О. Вайлда із визначенням її домінант. *Матеріалом* дослідження стали 318 ептонімів авторства Оскара Вайлда, вилучені методом суцільної вибірки з німецькомовних словників та збірок цитат та афоризмів.

Оскар Вайлд вважається одним найцитованіших англійських письменників у світі (поряд з Вільямом Шекспіром). Вайлд супроводжував німців протягом усього 20-го століття в різних іпостасях і вважається сучасником усіма, хто знайомий з його виплеканим грецькою традицією діалогічним хистом [4, с. vi]. Німецькі дослідження творчості Вайлда, які розпочалися в 30-і роки 20-го століття, не відрізнялися системністю і зводилися до впливу британського письменника на формування німецької суспільної комедії (напр. Штернгейм), або німецького бульварного театру (напр. Курт Гетц) [там само, с. 21]. Дослідник та перекладач Вайлда М. Меєрфельд підкреслює його «блискучий», навіть такий, «що іскриться», «діамантово сяє» стилістичний талант Вайлда [5, с. 461].

Німецькі дослідження творчості О. Вайлда непрямо підтверджують гіпотезу, що саме теми, які обирав ірландський письменник, і форма, в якій він викладав свої думки, належать до чинників адаптації його ептонімів іншими лінгвокультурами, зокрема німецькою.

У нашому дослідженні за кількісним принципом виокремлено домінуючі тематичні концепти. Всі вони підпорядковані мегаконцепту ЛЮДИНА і висвітлюють окремі риси цього складного гештальтного концепту.

Цими концептами нижчого порядку є (див. Рис. 1)

ЧОЛОВІК– ЖІНКА

Підкреслюється оцінна амбівалентність жіночої природи (1), відданість жінки (2), її недалекоглядність (3), марнославство чоловіків (4), їх зрозумілий склад (5), – і в основному проблематичність стосунків обох статей (6-8).

(1) "Alle Frauen werden wie ihre Mütter, das ist ihre Tragödie. Kein Mann wird wie seine Mutter, das ist seine Tragödie." – Ernst muß man sein, 1. Akt / Algernon

(2) "Die Frau ist die geistige Gefährtin des Mannes, im öffentlichen wie im privaten Leben. Ohne sie würden wir die wahren Ideale vergessen." – Eine Frau ohne Bedeutung, 1. Akt / Kelvil

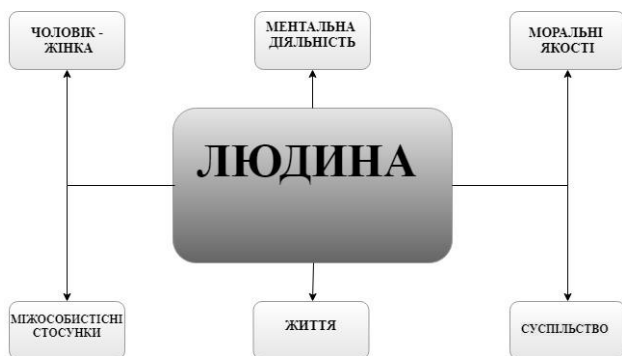

Рис. 1. Концепти, підпорядковані мегаконцепту ЛЮДИНА, вербалізовані епонімами О. Вайлда

(3) "Frauen besitzen einen wundersamen Instinkt. Alles entdecken sie, nur das Nächstliegende nicht." – Ein idealer Gatte, 2. Akt / Lord Goring

(4) "Frauen werden durch Komplimente niemals entwaffnet. Männer stets." – Ein idealer Gatte, 1. Akt / Mrs. Cheveley

(5) "Männer kann man analysieren, Frauen ... nur bewundern." – Ein idealer Gatte, 1. Akt / Mrs. Cheveley

(6) "Heutzutage sollte uns nichts überraschen – außer glücklichen Ehen." – Eine Frau ohne Bedeutung, 2. Akt / Lady Caroline

(7) "Zwischen Mann und Frau ist keine Freundschaft möglich. Es gibt Leidenschaft, Hass, Liebe, Verehrung, aber keine Freundschaft." – Lady Windermere's Fächer, 2. Akt / Lord Darlington

(8) "Männer heiraten aus Überdruß, Frauen aus Neugier. Beide werden enttäuscht." – Eine Frau ohne Bedeutung, 3. Akt / Lord Illingworth

Якщо вважати концептуальну пару ЧОЛОВІК–ЖІНКА доменом, то на нього також профілюється концепт КОХАННЯ: кохання як мірило (9), як контейнер для стосунків (10), як валоратив (11).

(9) "Jeder ist der Liebe würdig, nur der nicht, der sich selbst für würdig hält." – De Profundis

(10) "In der Liebe betrügt man anfangs sich selbst und am Ende andere." – Eine Frau ohne Bedeutung, 3. Akt / Lord Illingworth

(11) "Ich hielt Ehrgeiz für das Größte, aber das war falsch. Liebe ist das Größte auf der Welt. Es gibt nichts als Liebe." – Ein idealer Gatte, 3. Akt / Sir Robert Chiltern

МЕНТАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Акцентуються аспекти пам'яті (12), глибини мислення (13), небезпечності самого факту мислення (14–16), але й водночас неможіть «не-мислення» (17).

(12) "Das Gedächtnis ist das Tagebuch, das wir immer mit uns herumtragen." – Ernst muß man sein, 2. Akt / Miss Prism

(13) Das schlimmste Laster ist die Seichtheit. Alles ist gut, was man geistig erfaßt hat." – De Profundis

(14) "Ein Gedanke, der nicht gefährlich ist, ist nicht wert, als Gedanke zu gelten." – Der Kritiker als Künstler, Szene 2 / Gilbert

(15) "Denken ist das Ungesündeste in der Welt." – Der Verfall der Lüge / Vivian

(16) "Alles Denken ist unmoralisch. Sein eigentliches Wesen ist Zerstörung. Wenn Sie über etwas nachdenken, töten Sie es. Nichts überlebt, wenn man darüber nachdenkt." – Eine Frau ohne Bedeutung, 3. Akt / Lord Illingworth

(17) "Es gibt nur eine Sünde, und das ist die Dummheit." – Der Kritiker als Künstler, Szene 2 / Gilbert

МОРАЛЬНІ ЯКОСТІ ЛЮДИНИ

Не заперечуючи наявність справжніх чеснот, наприклад волі (18), О. Вайлд виражає амбівалентне ставлення до совісті (19), терпіння (20) і відкрито критикує суспільну фальшиву «моральність» (21–23).

(18) "Die Basis des Charakters ist die Willenskraft." – De Profundis

(19) "Das Gewissen macht uns alle zu Egoisten." – Das Bildnis des Dorian Gray, Kapitel 8 / Lord Henry

(20) "Man ist versucht, den Menschen als vernunftbegabtes Tier zu definieren, das immer die Geduld verliert, wenn es der Vernunft gemäß handeln soll." – Der Kritiker als Künstler, Szene 2 / Gilbert

(21) "Von allen Posen ist die moralische die anstößigste." – Der Kritiker als Künstler, Szene 2 / Gilbert

(22) "Moral ist die letzte Zuflucht derer, die die Schönheit nicht begreifen." – Die Wahrheit der Masken

(23) "Moral ist einfach die Haltung, die wir gegen Leute einnehmen, von denen wir persönlich nicht erbaut sind." – Ein idealer Gatte, 2. Akt / Mrs. Cheveley

МІЖОСОБИСТІСНІ СТОСУНКИ

У фокус автора потрапляють нейтральна комунікація (24), дружба і сварки в цілому (25-27), прощення зокрема (28).

(24) "Wenn die Leute mit mir über das Wetter reden, bin ich mir stets sicher, daß sie etwas ganz anderes meinen." – Ernst muß man sein, 1. Akt / Gwendolen

(25) "Bei der Wahl seiner Feinde kann man nicht vorsichtig genug sein." – Das Bildnis des Dorian Gray, Kapitel 1 / Lord Henry

(26) "Ich wähle meine Freunde nach ihrem guten Aussehen, meine Bekannten nach ihrem Charakter und meine Feinde nach ihrem Verstand." – Das Bildnis des Dorian Gray, Kapitel 1, S.18 / Lord Henry

(27) "Großzügigkeit ist das Wesen der Freundschaft." – Der ergebene Freund / der Müller

(28) Dafür gab es keine Sühne; aber wenn Vergebung unmöglich war, war doch Vergessen möglich." – Das Bildnis des Dorian Gray, Kapitel 16

Важливими концептами, дотичними до ЛЮДИНИ, є ЖИТТЯ та СУСПІЛЬСТВО, які по відношенню до ЛЮДИНИ виступають контейнерами. ЖИТТЯ для людини є місцем (29), має характеристику довжини (30), поєднує в собі взаємовиключні властивості (31), є валоративом (32).

(29) "In der Stadt lebt man zu seiner Unterhaltung, auf dem Land zur Unterhaltung der anderen." – Ernst muß man sein, 1. Akt / Jack

(30) "Das Leben war zu kurz, dass man die Fehler eines anderen auf seine Schultern laden konnte. Jeder lebte sein eigenes Leben und zahlte seinen eigenen Preis dafür. Das Schlimme war nur, dass man für einen einzigen Fehler so oft bezahlen musste." – Das Bildnis des Dorian Gray, Kapitel 16

(31) "Die Seele kommt alt zur Welt und wird jung. Das ist

die Komödie des Lebens. Der Leib kommt jung zur Welt und wird alt. Das ist die Tragödie des Lebens." – *Eine Frau ohne Bedeutung, 1. Akt/Lord Illingworth, Mrs. Allonby* (32) "Das Leben ist viel zu wichtig, um ernsthaft darüber zu reden." – *Lady Windermere's Fächer, 1. Akt, Lord Darlington*

СУСПІЛЬСТВО оцінюється О. Вайлдом виключно негативно. Це інститут, який не може терпіти талановитих (33), мислячих (34-35), героїчних людей (36), але існувати без нього не можна (37).

(33) "Das Publikum ist wunderbar nachsichtig. Es verzeiht alles außer Genie." – *Der Kritiker als Künstler, Szene 1/Gilbert*

(34) "Eine öffentliche Meinung gibt es nur da, wo Ideen fehlen." – *Maximen zur Belehrung der Übergebildeten, Maxime 2*

(35) "Die Gesellschaft verzeiht oft den Verbrechern. Sie verzeiht nie den Träumern." – *Der Kritiker als Künstler, Szene 2/Gilbert*

(36) "Früher haben wir unsere Helden kanonisiert, heute

werden sie vulgarisiert." – *Der Kritiker als Künstler, Szene 1/Gilbert*

(37) "Mit der Gesellschaft zu leben – welche Qual! Aber außerhalb der Gesellschaft zu leben – welche Katastrophe." – *Eine Frau ohne Bedeutung, 3. Akt/Lord*

Таким чином, конфігурація мегаконцепту ЛЮДИНА і ознаки кожного з підпорядкованих йому концептів свідчать про те, що особливість мислення та авторського стилю Оскара Вайлда є одним із важливих чинників ептонімізації цитат з його творів у німецькій мові.

До перспектив дослідження транслінгвальних адаптацій ептонімів у межах еколінгвістичного підходу належить залучення міждисциплінарних методик рецепції певного автора в лінгвокультурі-приймачі, а також підходу з позицій когнітивного перекладознавства для виявлення адаптаційних механізмів, що гіпотетично впливають на вкорінення слова/тексту в лінгвокультурі-приймачі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бернацкая А.А. О трех аспектах экологии языка *Вестник КрасГУ. Серия "Гуманитарные науки"*. 2003. № 4. С. 32–38.
2. Alexander R., Stibbe A. From the analysis of ecological discourse to the ecological analysis of discourse. *Language Sciences*. 2014. Vol.41. P. 104–110.
3. Haugen E. *The Ecology of Language*. Stanford, CA: Stanford University Press, 1972. P. 324–329.
4. Kohlmayer R. Oscar Wilde in Deutschland und Österreich: Untersuchungen zur Rezeption der Komödie und zur Theorie der Bühnenübersetzung. Tübingen: Niemeyer, 1996. 452 S.
5. Meyerfeld M. Oscar Wilde in Deutschland. *Das literarische Echo*. Berlin, 1902-3. V. S. 458-462.
6. Steffensen S.V., Fill A. Ecolinguistics: the state of the art and future horizons. *Language Sciences*. 2014. No 41. P.6–25.
7. Stibbe A. An ecolinguistic approach to critical discourse studies. *Critical Discourse Studies*. 2014. Vol.11, Iss.1. P.117–128.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. 250.000 Zitate, Sprüche, Aphorismen und 'Geflügelte Worte'. URL: <http://www.zitate.eu> (Datum des letzten Zugriffs: 15.05.2018)
2. Über 12.000 Zitate und Sprüche für jede Gelegenheit. URL: <http://www.zitate.de> (Datum des letzten Zugriffs: 15.05.2018)
3. Zitate online. URL: <http://www.zitate-online.de> (Datum des letzten Zugriffs: 15.05.2018)
4. Zitate, Sprüche, Aphorismen. URL: <http://www.gutzitiert.de> (Datum des letzten Zugriffs: 15.05.2018)
5. Zitate und Sprüche. URL: <http://www.zitate.net> (Datum des letzten Zugriffs: 15.05.2018)

REFERENCES

1. Bernatskaya A.A. On three aspects of the language ecology. *Krasnoyarsk State Univ. Messenger, Series of humanities*. 2003. № 4. P. 32–38.
2. Alexander R., Stibbe A. From the analysis of ecological discourse to the ecological analysis of discourse. *Language Sciences*. 2014. Vol.41. P. 104–110.
3. Haugen E. *The Ecology of Language*. Stanford, CA: Stanford University Press, 1972. P. 324–329.
4. Kohlmayer R. Oscar Wilde in Germany and Austria: study of comedy reception and of stage translation theory. Tübingen: Niemeyer, 1996. 452 S.
5. Meyerfeld M. Oscar Wilde in Germany. *Literary Echo*. Berlin, 1902-3. V. S. 458-462.
6. Steffensen S.V., Fill A. Ecolinguistics: the state of the art and future horizons. *Language Sciences*. 2014. No 41. P.6–25.
7. Stibbe A. An ecolinguistic approach to critical discourse studies. *Critical Discourse Studies*. 2014. Vol.11, Iss.1. P.117–128.

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

1. 250.000 quotations, sayings, aphorisms and 'winged words'. URL: <http://www.zitate.eu> (Last accessed: 15.05.2018)
2. About 12.000 quotations and sayings for all occasions. URL: <http://www.zitate.de> (Last accessed: 15.05.2018)
3. Quotations online. URL: <http://www.zitate-online.de> (Last accessed: 15.05.2018)
4. Quotations, sayings, aphorisms. URL: <http://www.gutzitiert.de> (Last accessed: 15.05.2018)
5. Quotations and sayings. URL: <http://www.zitate.net> (Last accessed: 15.05.2018)

HUMAN as the basic concept verbalized by Oscar Wilde's eponyms in German

N. A. Onishchenko

Abstract. This article deals with the phenomenon of eponyms within the framework of the ecolinguistics. Eponyms result from the influence of cognitive, social and cultural factors of adapting new phenomena to the existing linguistic environment. The paper dwells on conceptual factors integrating eponyms to the German-language environment. The study reveals the configuration of concepts verbalized in eponyms by O. Wilde in German. Dominating is the megaconcept HUMAN subordinating such concepts as MAN-WOMAN, MENTAL ACTIVITY, MORAL QUALITIES, INTERPERSONAL RELATIONSHIPS, LIFE, SOCIETY.

Keywords: concept, ecolinguistics, eponym, quotation, verbalization.

ЧЕЛОВЕК как базовый концепт, вербализованный эпонимами Оскара Уайльда в немецком языке

N. A. Onishchenko

Аннотация. В данной статье рассматривается явление эпонимов в рамках эколингвистики. Эпонимы являются следствием влияния когнитивных, социальных и культурных факторов адаптации новых явлений к существующей языковой среде. Изучаются концептуальные факторы, интегрирующие эпонимы в немецкоязычную среду. Описывается конфигурация концептов, вербализованных эпонимами О. Уайльда в немецком языке. Доминантным является мегаконцепт ЧЕЛОВЕК, подчиняющий такие концепты, как МУЖЧИНА-ЖЕНЩИНА, МЕНТАЛЬНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ, МОРАЛЬНЫЕ КАЧЕСТВА, МЕЖЛИЧНОСТНЫЕ ОТНОШЕНИЯ, ЖИЗНЬ, ОБЩЕСТВО.

Ключевые слова: концепт, эколингвистика, эпоним, цитата, вербализация.

Exploring translator disparity

B. O. Pliushch

Assistant Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
Corresponding author. E-mail: danapliushch@outlook.com

Paper received 25.05.18; Accepted for publication 03.06.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-166VI49-09>

Abstract. The article focuses on translator disparity as a notion inherent to the translation of the so-called small literatures. It considers the role of a translator disparity in the representation of Ukrainian literary prose as well as explores its correlation with other marginal translation practices such as indirect translation. Ukrainian literature represents an illustrative material of this article since Ukrainian does not belong to the range of widespread languages and is rarely learned as a foreign language by English native speakers.

Keywords: translation, translator disparity, indirect translation, translator ethics, agent of translation, translator's responsibility, paratexts.

Literary translation has always been the source of inspiration for many metaphors about translation in general. *Belles infidèles*, *“traduttore, traditore”*, bridging cultures etc. Although nowadays most of them are either criticized, or justified by different scholars and translators, it stands to reason that the issues it raises will always be contentious as well as the process of translation will always be indeterminate. Translation of the literary prose into any of the European languages contributes to the formation of its countries image within the cultural space of Europe. Thus, literary translation is extremely important sector of cultural branding. Ukrainian literary translations are no exception.

Ukrainian belongs to “small” [3, p.53] or peripheral languages. Thus, translations from Ukrainian are quite rare. Their dynamics can be characterized as chaotic, selective, missionary/ volunteer etc. Their distinctive feature is the implication of the mere fact of any literary work translated from Ukrainian is quite an “achievement”. Hence, translator disparity, which denotes inequality of translation conditions, requirements to the translator, translation pact [1, p. 271] and translator responsibility [9, p. 56] etc. This inequality takes place in the translation situation where the source literature is considered to be “small”. Ukrainian would be the case. Literary works by Ukrainian authors were very often translated into other languages through the intermediary language – Russian (mainly works by Ivan Franko (e.g. “Boa Constrictor”), I. Bahriany etc.). However, in view of legal standards and other factors, the cases of indirect translations were usually concealed. Thus, the real number of the indirect translations of the Ukrainian prose remains to be seen. Another intermediary language, used for the translation of the Ukrainian literature, was (and still is) English (e.g. the novel “Tyhrolovy” by Ivan Bahriany was indirectly translated into German, Dutch, Italian etc.). The concealment of indirect translation is connected to the legal aspect of translation (UNESCO Recommendation on the Legal Protection of Translators and Translations and the Practical Means to improve the Status of Translators) and the ideological motives (in the past, at least).

One of the implications of translator disparity in terms of Ukrainian prose translation is its indirect translation. In our previous studies, we have established that the main causes for such a longstanding practice of the indirect translation are the “rarity” of the source language and unacceptability of L 2 translation (translation into non-native language) as a viable alternative to the indirect translation. In the case of Ukrainian being the source language the most

widespread mediating language was Russian. The causing factor was not the “prestige”, proposed by G. Toury for some translations into Hebrew, which were done through German, Russian and English [11, p.142] but as an act of censure by the Soviet Union. Hence, the practice of translating Ukrainian literary works into other European languages through Russian was always concealed or presented as a beneficial act. For example, P. Zaborov in the article on *Zwischenübersetzung* (mediated translation) states that Russian mediation opened the passage abroad to the majority of “national cultures” [13, p. 2072]. A very similar opinion expresses Clifford E. Landers in his book on literary translation (2001): “it’s safe to say that certain classic works of world literature would not have found their way into languages of limited diffusion had it not been for indirect translation (Shakespeare in Afrikaans or Basque etc.)” [5, p. 130-131]. M. Ringmar states that very often for writers, who write in peripheral languages, the only alternative to the indirect translation is the absence of translation [10, p. 142]. Thus, the common argument supporting the practice of indirect translation would be that the representatives of the peripheral source culture should be willing to embrace the indirect translation for the greater good (being known or represented abroad etc.).

However good indirect translation illustrates the functioning of translator disparity, another critical element to its functioning is the agent of translation – a translator. In the last decade the role of a translator has gained significance in the realm of Translation Studies. In 2010 M. Snell-Hornby outlined three turns in Translation Studies: cultural, globalization and empirical [11, p. 267-268]. She stated that despite all the expectations the sociological turn in Translation Studies has never occurred. R. Jääskeläinen on the contrary outlines the sociological turn of Translation Studies, which “creates an interface with translation psychology (translation ethics, agency etc.)” [8, p. 196]. In 2009 A. Chesterman offered an “agent model” of translation, which represents a division of Translation Studies into Textual and Translator Studies, which encompasses cultural, cognitive and sociological subfield’s, covering Holmes’s model of 1988 [4, p. 14]. Analysing the new tendencies in Translation Studies, M. Baker also states that there has been the shift of focus from textual materials to different agents, which “produce translated texts and mediate oral interaction” [2, p. 15]. In his book “On translator ethics: Principles for mediation between cultures” (2012) A. Pym focuses on the role of translator (translator as a

missionary, messenger etc.), translator's position (the intercultural space of the translator) and translator's responsibility. "The translator's responsibility cannot be limited to the laws of a receiving society. It must be formulated and maintained according to standards that are as *intercultural* as the translator's work itself" [9, p. 57]. Therefore, translator's responsibility lies in the *representation* of translated material. Thus, the overlap of the narrative theory of translation and Translation Studies becomes evident. M. Baker argues that translator intrudes into the narrative, S.-A. Harding states that translators "passively or actively, consciously or subconsciously, take part in re-narration" [5, p. 108], as in developing, continuing or changing the existing narrative. Hence, framing, being the product of translator decisions, is also the element of responsibility and, thus, represents a part of translator ethics. Moreover, narrative framing correlates to the "translation pact" [1, p. 270] since the perception of "the translated text as the author's even when the discursive presence of the translator is obvious" [1, p. 274] can be hampered by a certain framing.

The above mentioned concepts of the sociological and narrative approaches to translation (translator ethics, translator responsibility, narrative framing, translation pact etc.) gain special status when considering Ukrainian literature in translation. They shape translator disparity since the "peripheral" status of Ukrainian language and literature creates possibility of indirect translation or translation from the standpoint of "alternative to no translation". It entails inequality of requirements to translator from Ukrainian in comparison to translator requirements for translation situations with global languages being source languages. Translator disparity is the byproduct of the hegemony of some languages and literatures over other. Examples of translations of Ukrainian literary prose into English and German are used in this article to illustrate translator disparity in all of its facets, taking into consideration its benefits, shortcomings, dangers and prospects.

In 1975 the publishing house "Svoboda Press" (New Jersey, USA) published comparative texts of Vasyl Symonenko's works and their English translations ("Granite Obelisks", 1000 copies). On the book's cover one can read that the selection and translation of works was done by A. Fr.-Chyrovsky. There is also the translator's dedication to the God, Ukraine, Vasyl Symonenko and Chyrovsky's parents, who helped him a lot. This short paratext puts the translation pact into danger because a reader can become suspicious of the translator's level of competence and knowledge. On the last pages of the book we find short information about the translator: he is a student (19 y. o.) of Ukrainian Catholic University in Rome, Italy. That information contains also some data about his family (father is a professor at Seton Hall and mother is a librarian and an author). The main aim of the paratext is to confirm the translation pact by persuading the target reader that the translator can be "trusted". There is also additional information about Chyrovsky's hobbies, which are writing music and poetry. Thus, the translator's telos becomes familiar to missionary work, motivated by "symbolic capital" – working in order to achieve fame [9, p. 130].

Short prose by Vasyl Symonenko is quite similar to his poetry in terms of being full of metaphors, epithets and symbolism:

1. Дівчина задерла голову, ніби хотіла **протаранити**

очима їх клубчасту похмурість. Довгими **віями вона торкалася країв хмар**, а її очі були єдиними **синіми цятками серед передгрозової сірости** [12, p. 90]

1.2. The girl threw back her head, as if she wanted to **ram through the whirling sullenness with her eyes**. She **touched the edges of the clouds with her long lashes**, and her eyes were lone **blue spots amidst the threatening grayness** [12, p. 91]

2. Вона **метнула на нього дві сині блискавки**.

– Чому ти весь час дивишся в землю?

Він важко, **мов гирі, підняв свої очі** і спідлоба глипнув на неї, але за мить його очі знову впали в траву.

– Це не має значення, куди я дивлюся.

– Ти ніколи не дивився мені в очі. Ти завжди був жадібним і нетерплячим, – **розстрілювала вона його сумніви**. – Ти не хотів бути щасливим зі мною, ти просто хотів ошчасливити мене [12, p. 90,92]

2.1. She **whipped her two blue lightning bolts at him**.

"Why do you look at the ground all the time?"

He lifted his eyes laboriously, as if weights, and looked sullenly at her, but in a moment his eyes fell on the grass again.

"It's meaningless where I look."

"You never looked in my eyes. You were always greedy and impatient," **she executed his doubts**. "You didn't want to be happy with me, you only wanted to make me happy." [12, p. 91,93]

In the sentences from examples 1 and 2 we can see that eyes represent the main symbol and metaphors serve as character indicators in the text. In the example 1. **протаранити очима їх клубчасту похмурість** and **віями вона торкалася країв хмар** denote a touching determination of the girl in the face of **передгрозової сірости (grayness before the storm)** – an epithet, symbolizing difficulties, especially relationship related. In the example 1.2. we can see that the first two metaphors were rendered using calque translation, whereas the epithet was explicated in English (**threatening grayness**), which saturates the original image and creates anticipation of something bad happening in the future. However, that anticipation will be defeated since there won't happen anything of that kind in the story. Thus, translation being over metaphorical can be redundant since it creates a false expectation on the reader's part.

In the example 2 we can observe the development of metaphorical images: "**сині цятки**" (blue spots) from the example 1 turn into "**сині блискавки**" (blue lightnings), which is rendered in the English translation. The translator uses calque translation when rendering simile **мов гирі, підняв свої очі (He lifted his eyes laboriously, as if weights)**. The metaphor **розстрілювала вона його сумніви** in the English translation becomes **she executed his doubts**, which has a weaker level of emotional sharpness. Alternative translation would be **she fired away/off his doubts**.

The following examples illustrate a few contentious translation decisions:

3. Десять хвилин **бігали зморшки по чолах**, десять хвилин **стігало мовчанням сонце**, десять хвилин задубілими очима вдивлялися люди в **закручений шпориш**, ніби хотіли віднайти в ньому якийсь порятунок. Потім натовп заворушився, і **озерце людей вих-**

люгнуло наперед, тисячолітнього Опанаса Крокву [12, р. 94]

3.1. Ten minutes **the wrinkles ran across their foreheads**, ten minutes **the sun ran down in silence**, ten minutes the people peered with stiffened eyes at the **curled grass**, as if they wanted to find salvation in it. Then the crush stirred and **the little lake of people splashed up** a thousand-year-old Opanas Krokva [12, p. 95]

Metaphor **бігали зморшки по чолах** was rendered by calque translation (**the wrinkles ran across their foreheads**), whereas **стігало мовчанням сонце** (the sun was bleeding in silence) is translated as **the sun ran down in silence**. The change of image is an implication of poetic inclinations of the translator. The third metaphor from the example **3 озерце людей вихлюгнуло** remained unchanged in the translation – **the little lake of people splashed up**. Thus, the translator calqued the image of the metaphor again.

Therefore, A. Fr.-Chyrovsky renders the symbolism of

V. Symonenko's works by adhering to calque translation mostly. However, impropriety of some translation decisions (explications, non-motivated image changes) are hard to justify, which can be attributed to the lack of experience on the part of the agent of translation.

Thus, translator disparity bestows a certain kind of freedom on the translator, perhaps even immunity against the possible criticism, which entails the danger of excessive freedom, given to a translator (translation done by an unprepared person etc.). Should the "small" languages and literatures turn a blind eye to such cases? The eternal alternative of "not being translated at all" seems to function as an intimidation, evoking translator disparity, which can potentially lead to negative consequences (e.g. low requirements to a translator can cause a low quality translation etc.). Intellectual property of the country is the main indicator of its identity and its representation on the international arena deserves great attention irrespective of its language status and popularity.

REFERENCES

1. Alvstad Cecilia. The translation pact // Cecilia Alvstad // Language and Literature. Journal of the Poetics and Linguistics. Special issue: Narration and Translation; [editor: Geoff Hall; assistant editors: Catherine Emmott, Joanna Gavins]. – London: Sage Publications Ltd., 2014. – Vol.23. – №3. – P. 270-284.;
2. Baker Mona. The Changing Landscape of Translation & Interpreting studies / Mona Baker. – 2014. – 23p. – https://www.academia.edu/6311299/The_Changing_Landscape_of_Translation_and_Interpreting_Studies;
3. Bellos David. Is that a Fish in your Ear? The Amazing Adventure of Translation/ David Bellos. – London: Penguin Books Ltd, 2012. – 390 p.;
4. Chesterman Andrew. The Name and Nature of Translator Studies / Andrew Chesterman // Hermes – Journal of Language and Communication Studies, 2009. – n.42. – P.13-20. – http://download1.hermes.asb.dk/archive/download/Hermes-42chesterman_net.pdf;
5. Clifford E. Landers. Literary Translation: A practical guide/ E. Landers Clifford. – Clevedon, Buffalo, Toronto, Sydney: Multilingual Matters LTD, 2001. – 214 p.;
6. Harding Sue-Ann. Narratives and contextual frames / Sue-Anna Harding // Handbook of translation studies; [edited by Yves Gambier, Luc van Doorslaer]. –Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2013. – V.4. – P.105-111.;
7. Havryliv Tymofiy. Übersetzungen aus dem Ukrainischen ins Deutsche, 1991 bis heute. Eine Studie von Nächste Seite Foundation im Rahmen des Buches Platform-Projekt / Tymofiy Havryliv. – 2013. – 20 s. – [http://translate.google.de/translate?hl=de&sl=uk&u=http://www.bookplatform.org/uk/activities/484-ukrainian-to-german-translations-study.html&prev=search](http://translate.google.de/translate?hl=de&sl=uk&u=http://www.bookplatform.org/uk/activities/484-ukrainian-to-german-translations-study.html&prev=search;);
8. Jääskeläinen Riitta. Translation psychology / Riitta Jääskeläinen // Handbook of translation studies; [edited by Yves Gambier, Luc van Doorslaer]. –Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2012. – V.3. – P.191-197.;
9. Pym Anthony. On Translator Ethics. Anthony Pym; translated by Heike Walker, revised and updated by the author. – Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2012. – 185 p.;
10. Ringmar Martin. Relay translation / Martin Ringmar // Handbook of translation studies; [edited by Yves Gambier, Luc van Doorslaer]. –Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2012. – V.3. – P.141-144. ;
11. Snell-Hornby Mary. The turns of Translation Studies / Mary Snell-Hornby // Handbook of translation studies; [edited by Yves Gambier, Luc van Doorslaer]. –Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2010. – V.1. – P.366-370.;
12. Symonenko V. Granite Obelisks / Symonenko V.; selection, translation and explanation by A. M. Fr.-Chyrovsky. – New Jersey: Svoboda Press, 1975. – 143 p.;
13. Zaborov Petr. Die Zwischenübersetzung in der Geschichte der russischen Literatur / Petr Zaborov // Übersetzung. Translation. Traduction. Ein internationales Handbuch zur Übersetzungsforschung. An international Encyclopedia of Translation Studies. Encyclopidie internationale de la recherche sur la traduction; [herausgegeben von Harald Kittel, Armin Paul Frank, Norbert Greiner, Theo Hermans, Werner Koller, Jose Lambert, Fritz Paul; in Verbindung mit Juliane House etc.]. – Berlin/ Boston: Walter de Gruyter, 2011. – Teilband 3. – S. 2068-2074.

Исследуя переводческий диспаратет

Б. О. Плющ

Аннотация. В статье рассматривается переводческий диспаратет как понятие, свойственное переводу так называемых малых литератур. В ней также исследуется роль переводческого диспаратета в представлении украинской художественной прозы, ф также его корреляция с такими маргинальными практиками перевода как непрямой перевод. Украинская литература является иллюстративным материалом этой статьи поскольку украинский язык не принадлежит к распространенным языкам или часто изучаемым в качестве иностранного носителями английского языка.

Ключевые слова: перевод, переводческий диспаратет, непрямой перевод, этика переводчика, ответственность переводчика, паратексты.

Інвективна емотивна лексика у новелістиці Д. Г. Лоуренса

А. В. Прокопченко

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Paper received 15.04.18; Accepted for publication 23.04.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-166VI49-10>

Анотація. Проаналізовано емотивність ідіостилю одного з найунікальніших англійських письменників-модерністів ХХ ст. Д. Г. Лоуренса та продемонстровано на прикладах як за допомогою інвективних одиниць автор відтворює емоційний стан персонажів новел. Доведено, що інвективні одиниці є продуктивним засобом розкриття категорії емотивності в новелістиці Д. Г. Лоуренса та встановлено, що інвективна лексика надає художньому мовленню письменника виразного емоційного забарвлення.

Ключові слова: інвективна лексика, емотивність, новелістика, емоції.

Вступ. Антропоцентрична парадигма, яка є фундаментальним напрямом сучасних лінгвістичних розвідок, вимагає досліджень і такого аспекту мовної діяльності людини як емотивний.

Короткий огляд публікацій за темою Відтворення емоцій у мові, співвідношення логічного та афективного в мові, концептуалізація емоцій та інші питання, пов'язані з категорією емотивності, розробляються сучасними дослідниками, зокрема такими як Є. Ю. Чайковська, Я. В. Гнезділова, М. В. Гамзюк, І. І. Шахновська, Н. Г. Махоніна, С. В. Гладь, В. Н. Цоллер, В. І. Шаховський, Б. Волек, Дж. Ейчісон, А. Вежбицька, С. Фасел, К. Шнайдер, в системно-структурному, функціонально-прагматичному, дискурсивно-когнітивному та інших аспектах.

Незважаючи на широке висвітлення зазначеної проблематики в сучасній науці, залишаються невирішеними питання лінгвістичного осмислення емотивності в напрямку від семантичної функції до системи форм її вираження. Зокрема, додаткових розвідок потребує інвективна лексика, яка використовується авторами художніх творів для відтворення емоцій персонажів.

Метою нашої статті є дослідження інвективної емотивної лексики у художніх творах.

Матеріалом статті слугує новелістика Д. Г. Лоуренса.

Основними **методами** дослідження є метод аналізу, синтезу, опису, класифікації та стилістичного аналізу.

Результати та обговорення. Аналізуючи новели Д. Г. Лоуренса, ми виділили такі семантико-тематичні групи інвективної лексики:

- 1) загальноновживана інвективна лексика;
- 2) інвективна лексика на позначення розумових здібностей;
- 3) інвективна лексика на позначення зовнішності людини;
- 4) інвективна лексика на позначення негативних рис характеру і асоціальних моделей поведінки;
- 5) інвективна лексика на позначення приналежності до певної національності.

Дана класифікація видається нам найбільш наочною і зручною для вивчення інвективної лексики, що використовується Д. Г. Лоуренсом для передачі емоцій своїх персонажів.

1. Загальноновживані інвективні лексичні одиниці. Семантику інвективної лексичної одиниці вирізняє розмитість і нечіткість денотативного значення і домінування в ній пейоративного значення. Денотативні ознаки при цьому часом майже повністю витісняють-

ся. Це пояснюється тим, що основне завдання інвективи – не констатація факту, а вираження тих негативних емоцій, які викликає співрозмовник у мовця. Дифузність значень інвектив створює певні труднощі в співвіднесенні тієї чи іншої інвективної одиниці з певною лексико-семантичною групою. Серед інвектив є безліч таких, які не мають чіткого, визначеного значення і можуть використовуватися для звинувачення людини в самих різних пороках, починаючи від дурості і закінчуючи неохайністю. Йдеться про так звані загальноновживані інвективи, які не мають чіткого денотативного змісту і використовуються як емоційно-оцінні одиниці. Наприклад, одна з поширених інвектив в новелах Д. Г. Лоуренса *bastard*. Незважаючи на те, що первісне значення даної лексичної одиниці – «позашлюбний, байстрюк», в новелах Д. Г. Лоуренса слово *bastard* дійсно виступає як інвектива загальноновживаного характеру безвідносно до походження адресата. До того ж, за часів Д. Г. Лоуренса це слово вважалося настільки образливим, що заборонялося друкувати його повністю, що підтверджується наступними прикладами:

«*Why?*» he said. «*Why didn't you wring that b----- peacock's neck-that b---- Joey?*» [0].

«*You won't get much more bacon, shall you, you little b-----?*» [0].

Іншими прикладами загальноновживаних інвектив, що зустрічаються у в новелах Д. Г. Лоуренса, є такі лексичні одиниці: *bitch* («*The sulkiest bitch that ever trod!*» [0]), *witch* («*young, weak, spendthrift witch*» [0]), *beast* («*He is just a sort of beast*» [0]), *devil* («*But what a devil of a woman!*» [0]), *wretch* («*Hark at that old wretch – she sounds as if she'd got whooping-cough*» [0]), *scoundrel and bully* («*Are we going to be done like this, Sergeant Thomas, by a scoundrel and a bully as has led a life beyond _mention_ in those American mining-camps, and then wants to come back and make havoc of a poor woman's life and savings, after having left her with a baby in arms to struggle as best she might?*» [0]), *villain* та *rascal* («*You villain!*» she cried. «*You villain, to come to this house and dare to speak to me. You villain, you _____ down-right rascal!*»))

Отже, в усіх наведених вище прикладах з новел Д. Г. Лоуренса присутнє пейоративне емотивне значення – суб'єкт оцінки відчуває неприязнь, роздратування і злість. Воно, без сумніву, є домінуючим, оскільки оцінне значення сильно розмите. Часто буває важко сказати, що піддається оцінці в разі вживання інвективу загальноновживаного характеру, але можна з

упевненістю стверджувати, що об'єкт оцінки викликає у мовця вкрай негативні емоції.

2. інвективна лексика на позначення розумових здібностей. В новелістиці Д. Г. Лоуренса найчастіше зустрічаються інвективи на позначення людської дурості. В його новелах знаходимо масу прикладів інвективної лексики даної групи. Як показує аналіз внутрішньої форми інвектив даної групи, що вживаються в новелах Д. Г. Лоуренса, найчастіше вони утворені за допомогою інвективної метафори, у склад якої входить компонент-зоонім. З дурістю найчастіше асоціюються віслиюки, наприклад:

«You often make me thundering mad because you're an ass» [0].

«Well, you can bring an ass to the water, but you can not make him drink. The world is the water and Egbert is the ass» [0].

Цікавим є той факт, що зазвичай у цьому англійському прислів'ї використовується зоонім horse, але для надання даній інвективній метафорі ще більшого емотивного забарвлення, автор заміняє зоонім horse на ass, оскільки останній має більш виражене емотивне конотативне значення.

Іншими прикладами інвективних позначень вад розумового розвитку, що вживаються в новелах Д. Г. Лоуренса, можуть бути такі лексичні одиниці: fool, idiot, silly thing, stupid clown, dummy, lump, dumb-bell та інш. Це можна продемонструвати за допомогою наступних речень:

«"You damn fool!" said Severn, in consternation. "What did you do it for?"» [0].

«"Well, you're a fool, anyway, so you may as well keep on acting in character!"» [0].

«"Ha!" she said. "What is triumph to me, you fool! You can have your triumph. I should be only too glad to give it you."» [0].

«"But what idiots you all are! Why not?" cried Hester.» [0].

«"Oh," she said, "you silly thing, you silly thing! Aren't you a stupid clown?"» [0].

«"Not here! You don't know where he is? Ach, the dummy, the lout!" Teresa swung round on her companion» [0].

«My mind says he's a nada-nada, a dumb-bell, no brain, no imagination, no anything» [0].

Отже, як бачимо, Д. Г. Лоуренс дуже часто використовує інвективну лексику на позначення розумових здібностей для створення відповідного емотивного фону та тональності своїх новел.

1. Інвективна лексика на позначення зовнішності людини. Зовнішність в новелах Д. Г. Лоуренса піддається не меншій критиці, ніж інтелект, про що свідчить чимала кількість інвективної лексики даної тематики. Зовнішність може оцінюватися як відразлива без конкретизації будь-яких певних недоліків. Для цього автор використовує інвективи загальної семантики, що характеризують людину з зовнішнього боку як неприємного, огидного суб'єкта, наприклад: ugly, ghoul, bull-dog, cuttlefish, shrimp. Це можна продемонструвати за допомогою таких речень:

«For one night she had said: "I think a man's body is ugly--all in parts with mechanical joints"» [0].

«He was a little simple, one of God's fools, perhaps, an odd bachelor soul, emotional, ugly, but very gentle» [0].

«You are neither wife nor mother nor mistress, you have no perfume of sex, you are more dreadful than a Turkish soldier or an English official. No man on earth could embrace you. You are a ghoul, you are a strange genie from the underworld!--And he would secretly invoke the holy names, to shield him» [0].

«She would have been good-looking, save for the impassive fixity of her face, 'bull-dog', as her brothers called it» [0].

«That blonde is a cuttlefish. She is an octopus, all arms and eyes and beak, and a lump of jelly» [0].

Осуду піддаються і специфічні риси зовнішності, такі як:

- повнота

«Why was I such a fool? Why, even now, could I kill that fat, yellow pig Cuesta? A man is always a fool» [0].

«He tended now to go fat, a little puffy, somewhat insignificant» [0].

- худорлявість

«The minister sat between Hilda and Bertha, hulking his bony frame uncomfortably» [0].

«Hilda appeared last, and the clumsy, raw-boned clergyman rose to meet her» [0].

«She was thin as a rail» [0].

- низькорослість

«"My word, Miss Mary's got a catch. Did ever you see such a sickly little shrimp!"» [0].

«"The other was more a man," said Marianne. "But I'm sure this one is easier. The little one! Yes, he should be easier," and she laughed in her mocking way» [0].

«"The stand-up-mannikin!" said Katherine, referring to those little toy men weighted at the base with lead, that always stand up again» [0].

- некрасиві риси обличчя і частини тіла

«I have not touched the zopilote, he said. 'I hate her bare white neck» [0].

«She did not look her best: so thin, so large-nosed, with that pink-and-white checked duster tied round her head» [0].

4. Інвективна лексика на позначення негативних рис характеру і асоціальних моделей поведінки. Крім зовнішності і інтелекту об'єктом негативної оцінки в новелах Д. Г. Лоуренса стає характер людини і її поведінка в суспільстві. Позитивним рисам характеру протиставляються негативні. У новелах Д. Г. Лоуренса піддаються різкій критиці такі риси характеру і моделі поведінки:

- балакучість і лихослів'я

«Loud-mouthed and broad-tongued the common girls were» [0].

«Oh, she's a foul-mouthed woman» [0].

- боягузтво

«There was a little soft white core of fear, like a snail in a shell» [0].

- нікчемність

«My mind says he's a nada-nada, a dumb-bell, no brain, no imagination, no anything» [0].

«And her children adored him, adored him, little knowing the empty bitterness they were preparing for themselves when they too grew up to have husbands: husbands such as Egbert, adorable and null» [0].

У новелі «England, my England» мати Вінфред іронічно порівнює її чоловіка Егберта із лілією, який як і

ця квітка нічого не робить, не вміє ні працювати, ні прости. І все, що у нього є це його краса.

«Her mother once said to her, with that characteristic touch of irony: 'Well, dear, if it is your fate to consider the lilies, that toil not, neither do they spin, that is one destiny among many others, and perhaps not so unpleasant as most» [0].

Ще більшого емотивного забарвлення цьому інвективному порівнянню надає алюзія на біблійний сюжет із Нагірної проповіді, в якій Ісус закликав поглянути на польові лілії, які не трудяться, не прядуть. Але в той же час сам Соломон у всій славі своїй не одягався так, як кожна з них.

● **настирливість, занудство**

«And men do seem so doggy!» [0].

«You're so dull-- she said, lowering her eyelids, and speaking coldly, haughtily» [0].

● **приспосовництво**

«She realized, however, the difference between being married to a soldier, a ceaseless born fighter, a sword not to be sheathed, and this other man, this cunning civilian, this subtle equivocator, this adjuster of the scales of truth» [0].

● **гордовитість і зарозумілість**

«She too glanced at the photo, which had been called the portrait of an intellectual prig» [0].

● **брехливість**

«'Why, you liar, you know you did,' cried Emmie» [0].

«'Why, you're a liar, saying you never set eyes on me before,' barked the man near the hearth» [0].

«Well, what a liar you must be then. That's all I can say!" replied Hester coldly» [0].

«You said it had fall down--you lie, you liar» [0].

● **пияцтво**

«"Never mind. They'll bring him when he does come--like a log"» [0].

«"He's just done the right thing, for once," came the rather deep voice of the mother; "save him from becoming a drunken sot, like the rest of them."»[0].

«So she must stay with a dirty, drunken brute like Mann» [0].

5. інвективна лексика на позначення приналежності до певної національності. Іноді у новелістиці Д. Г. Лоуренса також зустрічаються етнофолізми, тобто слово, що виражають зневажливе ставлення до певної нації, як, наприклад, у наступних реченнях:

«Because, after all, she was Boche» [0].

«At the Gare de l'Est, of course, everybody was expected to be Boche, and it was almost a convention, with the porters, to assume a certain small-boyish superciliousness» [0].

«"You'd go off with a nigger for a packet of chocolate," he said, in anger and contempt, and some bitterness» [0].

«Well, then,» she coaxed, in a cold, almost sneering propitiation, «put your coat on and go where you're wanted--be a man, not a brute of a German» [0].

Висновки. Узагальнюючи проаналізований ілюстративний матеріал, можна констатувати, що інвективні одиниці є продуктивним засобом розкриття категорії емотивності в новелах Д. Г. Лоуренса. Інвективна лексика надає художньому мовленню письменника виразного емоційного забарвлення.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у більш детальному розгляді інших лексичних засобів вираження емоцій у новелістичній творчості Д. Г. Лоуренса.

ЛІТЕРАТУРА

1. Lawrence D. H. The Woman Who Rode Away and Other Stories [Електронний ресурс] // Project Gutenberg Australia, 1928. Режим доступу до ресурсу: <http://gutenberg.net.au/ebooks04/0400301h.html>
2. Lawrence D. H. The Prussian Officer and Other Stories [Електронний ресурс] // Project Gutenberg Australia, 1914. Режим доступу до ресурсу: <http://gutenberg.net.au/ebooks03/0301501h.html>.
3. Lawrence D. H. England, My England and Other Stories [Електронний ресурс] // Project Gutenberg Australia, 1922. Режим доступу до ресурсу: <http://gutenberg.net.au/ebooks/m00010.txt>.
4. Lawrence D. H. Collected Short Stories (A Project Gutenberg of Australia compliation) [Електронний ресурс] // Project Gutenberg Australia. Режим доступу до ресурсу: <http://gutenberg.net.au/ebooks/m00010.txt>.

REFERENCES

1. Lawrence D. H. The Woman Who Rode Away and Other Stories // Project Gutenberg Australia, 1928. Retrieved from <http://gutenberg.net.au/ebooks04/0400301h.html>
2. Lawrence D. H. The Prussian Officer and Other Stories // Project Gutenberg Australia, 1914. Retrieved from <http://gutenberg.net.au/ebooks03/0301501h.html>.
3. Lawrence D. H. England, My England and Other Stories // Project Gutenberg Australia, 1922. Retrieved from <http://gutenberg.net.au/ebooks/m00010.txt>.
4. Lawrence D. H. Collected Short Stories (A Project Gutenberg of Australia compliation) // Project Gutenberg Australia. Retrieved from <http://gutenberg.net.au/ebooks/m00010.txt>.

Invective emotive lexical units in D. H. Lawrence's short stories

A. V. Prokoichenko

Abstract. The article describes the emotive idiostyle of one of the most unique British modernist writers of the XX century D. H. Lawrence. The article also contains the examples of invective lexical units, which are used to reproduce the emotional state of the characters of short stories. It is proved that the invective lexical units are a productive means of revealing the category of emotiveness in D. H. Lawrence's short stories.

Keywords: invective lexical units, emotiveness, short story, emotions.

Инвактивная эмотивная лексика в новеллистике Д. Г. Лоуренса

A. В. Прокоиченко

Аннотация. Проанализировано эмотивность идиостиля одного из самых уникальных английских писателей-модернистов XX в. Д. Г. Лоуренса и продемонстрировано на примерах как с помощью инвактивных единиц автор воспроизводит эмоциональное состояние персонажей новелл. Доказано, что инвактивные единицы являются продуктивным средством раскрытия категории эмотивности в новеллистике Д. Г. Лоуренса, а также, что инвактивная лексика придает художественной речи писателя выразительную эмоциональную окраску.

Ключевые слова: инвактивная лексика, эмотивность, новеллистика, эмоции.

Прецедентне ім'я *Дон Кіхот* у сучасних ЗМІ Іспанії

Г. В. Сингаївська

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

Paper received 20.04.18; Accepted for publication 29.04.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-166VI49-11>

Анотація. У статті розглядаються особливості функціонування прецедентного імені “Дон Кіхот” у сучасній іспанській пресі. Особлива увага приділяється тому, які з пов’язаних з прецедентним ім’ям “Дон Кіхот” прецедентних ситуацій актуалізуються в іспанських друкованих ЗМІ, і який вплив вони покликані здійснювати на читачів. У результаті дослідження виявлено, що прецедентне ім’я “Дон Кіхот” актуалізує значення “ідеаліст, шляхетна, великодушна людина”, “наївний мрійник, фантазер, який марно бореться за нездійсненні, далекі від реального життя ідеали”, а прецедентні ситуації відіграють важливу роль в композиційній і естетичній організації тексту і збільшують його прагматичний потенціал.

Ключові слова: публіцистичний дискурс, прецедентний феномен, прецедентне ім’я, *Дон Кіхот*, іспанська культура.

Вступ. У сучасних засобах масової комунікації Іспанії активно вживаються прецедентні імена, до числа яких належать власні назви, які використовуються в тексті не для позначення конкретної людини (ситуації, міста, організації та ін.), а в якості свого роду культурного знака, символу певних якостей, подій, доль [1, с.108].

Серед продуктивних джерел прецедентності важливе місце займають імена зі сферою-джерелом “Література” (напр., *Дон Кіхот*, *Гамлет*, *Робінзон*, *Шерлок Холмс*, *Джюльєтта*, *Дон Жуан*, *Квасімодо*, *Отелло*, *Робін Гуд*), які через свою широку популярність легко сприймаються адресатом і створюють можливості для апеляції до відповідних особистісних якостей, ситуацій, дій, висловлювань і текстів.

У різних лінгвокультурних спільнотах *Шерлок Холмс* символізує детектива, який здатний розплутувати найскладніші кримінальні справи; літературний онім *Робінзон* позначає винахідливу людину, що потрапила в нестандартне становище, яке вимагає від неї максимального прояву всіх її знань і умінь; онім *Джюльєтта* є символом чистої щирої жіночої любові; *Квасімодо* – дуже некрасивої людини; *Отелло* – ревнивого чоловіка; захисника слабких і пригноблених символізує шляхетний герой *Робін Гуд*. Останнім часом кількість подібних прецедентних концептів, які використовуються в засобах масової комунікації, помітно розширюється, зростає і частотність їх використання. Характерною рисою ЗМІ Іспанії є досить широке використання прецедентних феноменів, що співвідносяться з великим твором Сервантеса “Дон Кіхот”. Звернення до прецедентного імені *Дон Кіхот* дозволяє отримати цікавий матеріал для розуміння специфіки національної ментальності на відповідному етапі розвитку суспільства, повніше побачити соціальні стереотипи і моделі поведінки, які схвалює або засуджує іспанська лінгвокультурна спільнота, адже прецедентні імена – це найважливіша частина національної культури в її історичному розвитку, тісно пов’язана з національними цінностями і традиціями.

Короткий огляд публікацій з теми дослідження. Проблема прецедентності і прецедентних текстів вперше була поставлена в роботі Ю.М. Караулова “Російська мова та мовна особистість”. У ній автор не тільки ввів у лінгвістичний обіг новий термін, але й визначив ті критерії, за якими різноманітні тексти входять до кола прецедентних. На думку вченого, вони повинні бути: 1) значущими для тієї чи іншої

особистості в пізнавальному й емоційному відношенні; 2) мати надособистісний характер, тобто бути добре відомими і широкому оточенню даної особистості, включаючи її попередників та сучасників; і нарешті, 3) такими, звернення до яких неодноразово поновлюється в дискурсі цієї мовної особистості [2, с. 216].

До зазначених критеріїв необхідно додати ще один, розроблений А.А. Брудним, який стосується проблеми інтерпретації прецедентних текстів. На думку дослідника, для адекватного розуміння змісту текстів середній читач повинен володіти необхідним набором відомостей про загальний історичний, культурний, літературний фон епохи. Без володіння конкретним “кодом культури”, тобто необхідними фоновими знаннями про предмет оповіді, неможливе однозначне сприйняття закладеної в них інформації всіма представниками даної лінгвістичної спільноти [3, с. 165-166]. Таку ж думку висловлює і Г.Г. Слишкін, відзначаючи, що, чим “більша схожість спостерігається в системах смислів, засвоєних окремими членами культурної групи в процесі рецепції та інтерпретації тексту, тим більше обсяг колективного концепту даного тексту і тим менше в ньому індивідуальних відмінностей” [4, с. 29].

Крім терміна “прецедентні тексти”, Д.Б. Гудков, І.В. Захаренко, В.В. Красних, та інші дослідники ввели в наукову практику такі поняття, як “прецедентна ситуація”, “прецедентне ім’я”, “прецедентне висловлювання”, об’єднані терміном “прецедентні феномени” [5;6].

У рамках даної роботи ми дотримувалися визначення прецедентного імені, запропонованого Д.Б. Гудковим, згідно з яким прецедентним ім’ям може називатися “індивідуальне ім’я, пов’язане або 1) з широко відомим текстом, що належить, як правило, до числа прецедентних (напр., *Обломов*, *Тарас Бульба*), або 2) з ситуацією, широко відомою носіям мови і яка виступає як прецедентна (напр., Іван Сусанін, Колумб), або 3) ім’я-символ, що вказує на деяку еталонну сукупність певних якостей (Моцарт, Ломоносов)” [1, с.108].

Вивченню прецедентних імен, що функціонують в дискурсі масової комунікації, який особливо активно розвивається і оновлюється в останні роки, присвячені дослідження Н.І. Клушиної, О.А. Нахімової, І.О. Наумової, Л.В. Бикової [7 – 10]. У цих дослідженнях вивчення прецедентних імен відбувається з викорис-

танням методик корпусної лінгвістики, когнітивістики і дискурсивного аналізу.

Мета статті полягає у виявленні функціонально-семантичних характеристик прецедентного антропоніма *Дон Кіхот*, а також в описі специфіки його метафоризації і метонімізації в іспанському газетному тексті.

Матеріал дослідження. Джерелом для даного дослідження прецедентного імені “Дон Кіхот” послужили 212 слововживань зазначеного імені, що включені в публіцистичний під-корпус сучасного корпусу іспанської мови CREA (Corpus de referencia del español actual) [15] і «Корпуса іспанської мови XXI століття» Corpus del español del siglo XXI (CORPES) [16]. Також використовувався масив слововживань зазначеного прецедентного імені, представлений в Інтернет-архівах таких публіцистичних видань: “El País”, “El Mundo”, “ABC” за 1995–2018 роки [17–19].

Методи дослідження. В роботі використовується описовий метод дослідження, що застосовувався для виділення базових текстово-дискурсивних категорій медійного дискурсу; класифікації інтертекстуальних та прецедентних феноменів; для дослідження типів трансформацій прецедентних феноменів. Лінгвопрагматичний метод був застосований для з'ясування аксіологічного потенціалу, а також мети вживання прецедентного імені *Дон Кіхот* в іспанському медійному дискурсі. Залучення методів критичного дискурс-аналізу дало змогу виявити приховані смисли медіатексту, механізми здійснення впливу на формування думки реципієнтів, з'ясувати інтертекстуальні зв'язки тексту з іншими дискурсами.

Результати і їх обговорення. Прецедентне ім'я (далі – ПІ) – індивідуальне ім'я, пов'язане або з широким відомим текстом, що належить до прецедентних, або з прецедентною ситуацією; це своєрідний складний знак, при використанні якого в комунікації здійснюється апеляція не безпосередньо до денотата, а до набору диференційних ознак цього прецедентного імені (Д. Б. Гудков).

У текстах ЗМІ виділяються основні групи найбільш частотних ПІ: імена реальних історичних осіб, діячів політики, культури та мистецтва, назви явищ і подій, імена персонажів, назви творів і імена їх авторів. За дослідженнями О.А. Нахімової, найчастіше прецедентні феномени вживаються в політичному та медійному дискурсах. Найбільш використовуваними ж є дві сфери-джерела: політика та література [8]. ПІ зі сферою-джерелом “Література” наділені значним аксіологічним потенціалом, вони служать умовним типізованим позначенням рис характеру і моделей поведінки, які схвалюються або засуджуються суспільством, рідше – уособлюють певні характеристики зовнішності людини. Незалежно від того, належить конкретне ПІ до числа національно-прецедентних або універсально-прецедентних феноменів, оцінний компонент значення ПІ має національно-культурну специфіку.

На основі ПІ літературного походження в публіцистичних текстах можуть створюватися інтертекстуальні деривати, які, зазвичай, зберігають оцінку етимона або підсилюють її шляхом приєднання морфем з оцінним компонентом значення: *'En un lugar de Manhattan' pretende abrir una reflexión sobre la desaparición de los valores quijotescos, perdidos en*

España en unas pocas décadas tras haber perdurado durante siglos (elmundo.es/24.08.2005). Інтертекстуальні деривати можуть утворювати розгорнуті словотвірні гнізда: *Don Quijote – quijotear, quijotesco, quijotes: Es lo que hace Alfredo Pérez Alencart en su libro de poemas El pie en el estribo: quijotear con Cervantes a lo largo de sesenta páginas* (abc.es/03.08.2016).

Високий прагматичний потенціал прецедентних імен обумовлює активне дослідження їх функціональних якостей. Більшість дослідників, описуючи функції прецедентного антропоніма, справедливо орієнтуються на функції того типу дискурсу, в якому він з'являється. Серед основних функцій прецедентного імені в газетно-публіцистичному дискурсі виділяються такі: 1) номінативна функція (апеляція до прецедентного тексту); 2) персуазивна функція (використання прецедентного тексту з метою переконання комунікативного партнера у своїй точці зору); 3) оцінна функція; 4) експресивна функція [4, с. 115].

Н.І. Клушина виділяє дві основні тенденції у використанні антропонімів у сучасній газетній мові. По-перше, це експресивна гра зі словом, і, по-друге, ідеологічне його використання в епоху інформаційних воєн коли антропонім стає оцінкою (яка часто суперечить сформованому в суспільстві етичному канону), і є грізною зброєю в умілих руках журналістів [7, с. 53]. Авторка переконана, що “антропоніміка у сучасній газеті є потужним механізмом створення позитивного або негативного політичного портрета” [7, с. 55].

У даній статті ми розглянемо особливості функціонування в сучасних іспанських ЗМІ одного з прецедентних імен зі сфери-джерела “Література” – *Дон Кіхот*. Вибір об'єктом дослідження прецедентного імені *Дон Кіхот* є цілком закономірним, оскільки іспанський культурний простір є неможливим без Сервантеса і його геніального твору. Дон Кіхот вважається символом іспанської національної ідентичності [11;12]. “Дон Кіхот” є найбільш цитованою працею в дискурсах короля Іспанії Феліпе VI та джерелом натхнення багатьох його фраз. За словами короля, Сервантес визначив “як ніхто інший суть того, що означає бути іспанцем, з нашими сильними та слабкими сторонами, з нашими чеснотами та недоліками” (abc.es/espana/casa-real/14.02.2018).

Дон Кіхот як архетип несе в собі комплекс наступних проблем: співвідношення ідеалу і дійсності, пошук шляху перетворення суспільного життя, духовні пріоритети особистості, духовне вдосконалення людини, свобода творчої думки. Саме наявність архетипового в цьому персонажі вивело його за рамки літературного твору і перетворило в культурний феномен. “Дон Кіхот – це актуалізація декількох модифікацій архетипу героя: герой-воїн, герой-лицар, герой-рятівник, герой-блазень, герой-жертва, герой-мудрець, герой-закоханий, герой-бунтар, герой-мандрівник, герой-зайва людина. Недарма М. де Унамуно назвав роман Сервантеса іспанською Біблією, а його персонажа – іспанським Христом. Іспанський мислитель сакралізував цю книгу і її героя, перетворивши їх в релігію «кіхотізм»” [13, с.172].

У сучасній іспанській публіцистиці прецедентне ім'я *Дон Кіхот* має різні конотації. Саме прецедентне

ім'я *Дон Кіхот*, будучи оточеним ореолом позитивних асоціацій і являючись символом іспанської нації, активно вживається в дискурсі іспанських друкованих ЗМІ у складі перифраз *tierra de Don Quijote, espíritu de quijote*:

“Amo España desde mi juventud, cuando leí por primera vez sobre las tierras de Don Quijote y Picasso en la enciclopedia”. Con esas palabras, Richard Duke Buchan III (54) se dirigió a la comisión de Relaciones Extranjeras del Senado de Estados Unidos cuando le propusieron para ocupar la plaza de embajador de España y Andorra (elmundo.es/23.12.2017).

Cuando uno recorre las tierras de Don Quijote, lo asalta el espectáculo orgulloso de los parques eólicos que salvarán, con su limpia energía, a Iberia y el planeta. (abc.es/hemeroteca/historico/08.12.2009).

En una sociedad quebrada, necesitamos el espíritu abierto de don Quijote, su anhelo del bien y su lucha incansable por la justicia, la lealtad y la libertad (abc.es/29.07.2012).

У сучасній масовій комунікації поширене метафоричне використання власного імені для позначення в переносному значенні людини, яка в тій чи іншій мірі схожа на “законного” носія відповідного антропоніма. Цей прийом дозволяє провести паралелі між діяльністю, поглядами, особистими якостями відповідних суб'єктів політичної або іншої діяльності, висловити ставлення автора до цих людей і надати емоційний вплив на адресата тексту:

¿Significa todo esto que Martin Luther King ya es mucho más que un héroe en Estados Unidos? ¿Que es ya a todos los efectos un motor heroico y cultural para toda la Humanidad, el Quijote norteamericano? (abc.es/hemeroteca/historico/20.01.2009);

...de justicia y espíritu de servicio a España, como símbolo de agradecimiento, me atrevería a denominar a Adolfo Suárez como el Quijote de la democracia. (abc.es/noticias/opinion/31.03.2014);

el Museo de la Revolución tiene la exhibición permanente acerca de la revolución cubana, y una exhibición especial estos días, dedicada al Che. En ambas, el argentino cubano, quijote asmático de la revolución pura (El Mundo, 09/01/1995);

Evtushenko como un moderno Don Quijote lucha contra la "vulgaridad triunfante que anula la sutileza humana". Y así critica la "avalancha de hamburguesas literarias (literatura barata) que inundan el mercado europeo. ABC Electrónico, 07/05/1997.

Прецедентне ім'я має певну структуру, ядро якої складають його диференційні ознаки, а периферію – атрибути. Диференційні ознаки можуть включати характеристику предмета: (1) по зовнішності, або (2) за рисами характеру, або (3) актуалізуватися через прецедентну ситуацію [6, с. 88-89].

Так, у наступному прикладі, президент Університету Брауна Вартан Грегорян у своїй урочистій промові з приводу закриття “Тижня іспанської мови та літератури”, який проводився в цьому університеті, із захопленням говорив про творчість Сервантеса і дотепно пошуткував, порівнявши свою зовнішність із зовнішністю Санчо Панси, а мексиканського письменника Карлоса Фуентеса, із Дон Кіхотом:

“Si aquí hay un Don Quijote, ese es Carlos Fuentes, y si hay un Sancho Panza, ese soy yo”. ABC Electrónico, 29/04/1997.

Вплив, який визнається основною функцією газетно-публіцистичного дискурсу, визначає його мовну спрямованість на створення експресивних і одночасно легко зчитувальних образів, що дозволяють економно і лаконічно висловити ідею автора. У зв'язку з цим, основними властивостями газетного дискурсу сучасними дослідниками називаються такі, як інтертекстуальність, образність, установка на мовну гру і емоційний вплив на адресата [14].

Прецедентні імена, використані в функції метафори, співвідносяться з усіма зазначеними властивостями, особливо з інтертекстуальністю і образністю, що пояснює їх широке вживання в газетному дискурсі. Пор.:

Hay quien dice que, más que «esquizoide», Cataluña muestra en su relación con España signos de paranoia, <...> Cataluña sería pues como Don Quijote. (elmundo.es/opinion/26.08.2014)

En sus encíclicas, homilías y editoriales, EL PAÍS pide tolerancia con los emigrantes. Paladín de las libertades, quijote de la letra impresa en busca de agravios que deshacer, mesías literario de mejilla de papel, EL PAÍS tolera todo, excepto los puentes laborales. El País, 02/08/1987.

У даних контекстах прецедентне ім'я Дон Кіхот використовується в якості риторичної фігури для експресивного позначення Каталонії, яка бореться за незалежність від Іспанії, а газета EL PAÍS виступає символом толерантності.

Дещо інше вживання прецедентного імені *Дон Кіхот* – фантазер, наївний мрійник, людина, яка безкорисливо допомагає іншим, бачимо у наступних прикладах:

A la vida hay que darle una gran dosis de fantasía. Hay que ser un poco quijote (abc.es/24.06.2012).

-En Córdoba hay quijotes. Gente que vive para los demás de forma desinteresada. Y son gente admirable (abc.es/24.06.2012).

Використання поетоніма *Дон Кіхот* часто носить іронічний характер і дозволяє висловити негативне ставлення до деяких учасників відповідної ситуації:

Uno no puede ni debe ir malgastando su energía contra molinos de viento, como hacía Don Quijote. Sí, hay muchas cosas que funcionan mal en el mundo, pero sólo hay que preocuparse de las importantes y, sobre todo, de aquellas que verdaderamente nos conciernen y podemos solucionar (elmundo.es/opinion/05.01.2014).

Досить актуальні для іспанських журналістів при висвітленні соціально-політичної ситуації в країні такі характеристики Дон Кіхота, як його безумство, вміння ідеалізувати навколишній світ або невдала боротьба з уявними перешкодами. При актуалізації даних характеристик *кіхотами* виявляються, наприклад, представники політичних партій, урядові чиновники або політичні сили країни в цілому:

El cofundador de Podemos Juan Carlos Monedero ha dicho hoy que a veces a ellos les han llamado locos y, en ese sentido, ha considerado que don Quijote, cuando peleaba contra molinos, «no estaba loco, era un adelantado de Podemos» (elmundo.es/opinion abc.es/elecciones/16.12.2015). (Йдеться про іспанську

лівопопулістську партію “Подемос”, що є здатною кинути виклик двопартійній системі Народної партії і ІСПІ.)

Cuando le reprochan falta de formación y experiencia de gobierno, Lara responde con los 12 años que fue alcalde comunista de su pueblo. “Soy idealista como Don Quijote, pero también, cada vez más, pragmático como Sancho (elpais.com/politica/19.05.2013). (Мова йде про Кайо Лара, який все життя присвятив сільському господарству і активній роботі в профспілкових об’єднаннях, а в 51 рік був обраний лідером лівих сил Іспанії.)

El PP resulta hoy un partido incógnita. Desde que esta derecha apartó la ideología por el color del dinero nada ha vuelto a ser igual. Menos el descrédito contra los que irrumpen como alternativa, que es su atajo largo, el molino loco de su batalla, sus gigantes de don Quijote. Rajoy se encuentra inestable o no se encuentra. Está muy metido en su chaqueta, prometiendo a años vista lo que no sabe cumplir. (elmundo.es/opinion/06.02.2015). (Піддається критиці політика Народної партії Іспанії та її лідера, чинного прем’єр-міністра країни Маріано Рахоя.)

У багатьох випадках прецедентні імена виступають як важлива складова прецедентних ситуацій, тобто описаних Сервантесом ситуацій, до яких звертаються автори сучасних текстів в пошуках джерела для аналогії, способу нетривіальної оцінки сучасних подій або інструменту для моделювання дійсності.

Серед безлічі історій про пригоди Дон Кіхота найчастіше в іспанській пресі використовується прецедентна ситуація про те, як хитромудрий ідальго Дон Кіхот Ламанчський боровся з вітряками, яка актуалізується при описі надзвичайно скрутних, часто безвихідних положень, коли герою статті нема звідки чекати на допомогу або коли він марно бореться з дійсними або уявними перешкодами. Пор.:

La tarea fue titánica en sus inicios. Casi como la batalla que Don Quijote tuvo que librar con esos molinos de viento manchegos que ante sus ojos formaban figuras monstruosas. Porque montar el primer teatro español en Londres, en el feudo de William Shakespeare no fue asunto fácil. (abc.es/cultura/11.03.2018).

Aquel día, el hoy presidente del Gobierno (¡ay!), que entonces peleaba contra molinos (los que tenía enfrente y los que tenía dentro de su propio partido), encontró la piedra filosofal de la que había de ser su política cultural: Don Quijote de La Mancha, «el más universal de nuestros personajes, el más emblemático de la lengua que nos une en la diversidad de lo hispano», como dijo entonces Zapatero en el hemiciclo (abc.es/hemeroteca/historico/14.07.2005).

Значення ситуації, її позитивна чи негативна оцінка, залежить від того, в якій сфері вона використовується.

Інша відома пригода Дон Кіхота – призначити Санчо Панса губернатором одного з островів, який завоює ідальго під час мандрів – використовується в якості прецедентної в аналогічних ситуаціях, як в наступному випадку:

Pero los que deseen su propia ínsula, como la que le fue prometida a Sancho Panza por don Quijote, lo tienen un poco más fácil y asequible. La compañía inmobiliaria escocesa Galbraith tiene en venta una pequeña isla

en Kirkcudbright, al sur de Escocia, por un valor de unos 370.000 euros (elmundo.es/economia/vivienda/03.08.2017). У даному випадку можна говорити про формальну актуалізацію прецедентної ситуації.

Прецедентна ситуація – поєдинок Дон Кіхота з бакалавром Самсоном Карраско, переодягненим в лицаря, – використовується журналістом для характеристики занадто поступливої політики уряду соціалістів на чолі з Хосе Луїсом Родрігесом Сапатеро, які в 2006 році надали Каталонії розширену автономію. Каталонці отримали право називатися нацією (яка є частиною іспанської нації), їм залишили частину податків (зокрема, ПДВ і податок на доходи). Згідно з опитуваннями, цю політику не схвалили 70% іспанського населення, але прем’єр у такий спосіб хотів зняти напруженість в суспільстві, де проблема сепаратизму є дуже гострою:

En el caso de Don Quijote, el ideal de España, cayó bajo la lanza de Sansón Carrasco, bachiller por Salamanca buscador de la fama, que creyó conseguir hundiendo los ideales de Don Quijote. Y en el caso de la Constitución otro castellano, ha venido a dar muerte a la Constitución en la arena del Estatuto de Cataluña. Por tanto no fue vencida la Constitución española por los catalanes, sino por un castellano, licenciado por León, José Luis Rodríguez Zapatero, buscando el título de pacificador universal (abc.es/hemeroteca/historico/02.07.2006).

При розгляді закономірностей використання прецедентних імен в конкретних текстах доцільно розмежовувати такі випадки: 1) прецедентне ім’я виявляється в тексті одиничним, не пов’язаним з іншими прецедентними феноменами; 2) прецедентне ім’я виступає в складі цілого комплексу прецедентних феноменів, що відносяться до одного і того ж текст-джерела (або до текстів одного автора) [8]. У другому випадку прецедентне ім’я використовується в складі групи прецедентних феноменів, що відіграє важливу роль в композиційній і естетичній організації тексту і збільшує його прагматичний потенціал. Розглянемо закономірності розгортання прецедентності в статті *MAS QUIJOTE QUE DON QUIJOTE*, опублікованій в газеті “ABC” 16 листопада 2014 року.

Акцентування фрейму “Хитромудрий ідальго Дон Кіхот Ламанчський” в даній статті починається вже з самого заголовка, в якості якого виступає прецедентна назва “*Más Quijote que Don Quijote*”. Використання прецедентних феноменів, що співвідносяться з великим твором Сервантеса, активно продовжується в тексті даної статті, де обговорюється утопічний план отримання Каталонією незалежності, запропонований тодішнім головою каталонського уряду Артуро Масом (*su república independiente de Barataria*). Здійснити цей план Мас збирається шляхом проведення дострокових парламентських виборів і формування єдиного списку партій і представників суспільства. Однак останні дані іспанського статистичного центру Gesop показали, що ні разом, ні окремо партії, що виступають за незалежність Каталонії, не отримають більше 68 мандатів, а ця цифра ніяк не відповідає парламентській більшості (*Y va a Mas, viendo gigantes, donde sólo hay molinos y luchando contra un fantasma que en realidad no existe*):

MAS QUIJOTE QUE DON QUIJOTE

Para lo poco español que se muestra y lo mucho que se enorgullece de no serlo, el presidente de la Generalidad de Cataluña, Arturo Mas, está imitando; cada vez más; a uno de los más hidalgos caballeros de la literatura clásica de España. El Ingenioso Hidalgo Don Quijote de La Mancha. Quizá sea sin querer o tal vez, porque el subconsciente que siempre traiciona cuando uno menos desearía que lo hiciera, está mostrando la bondad del particular e ingenioso, en este caso, caballero errante.

Como el pequeño personaje de dibujos, Casper, aparece y desaparece cuando menos se lo espera el personal. Y va a Mas, viendo gigantes, donde sólo hay molinos y luchando contra un fantasma que en realidad no existe. Aunque llegados a este punto y para avivar la mofa colectiva, habrá algún que otro pícaro que no se reprima al opinar que al presidente Mas, le ocurre lo mismo que a la madrastra de Blanca Nieves. La que veía el fantasma cada vez que se ponía frente al espejo.

Desconozco cuanto bálsamo de fierabrás haya podido ingerir don Arturo o qué más nos tenga preparado. Una cosa se perfila clara. Si por él fuera, hoy mismo habría inaugurado su república independiente de Barataria. Península que sólo una mente prodigiosa como la suya, es capaz de ver. A lomos de su rocín andante, el ingenioso caballero don Arturo, recorre las leyes con la noble intención de llevar a su pueblo a la tierra prometida. No alcanzo a imaginar, de poder escuchar a todo su pueblo, a dónde les gustaría mandarlo a él.

Sólo un corazón de verdadero caballero, como el de nuestro don Arturo, es capaz de anhelar y merecer el amor de su particular Dulcinea. Hombre regio, esforzado y luchador que no se amilana por muchas batallas que pierda, ni piedras que reciba.

¿Acaso como en la obra de Cervantes, también nuestro caballero, tomará razón de su sinrazón? A Don Quijote, el autor le dio una oportunidad para volver a ser cabal. Lo malo fue que, de su papel, ya no podía esperar más (abc.es/alicante/06.11.2014).

У тексті даної статті прецедентні феномени є справжнім структурним, смисловим і стилістичним центром всієї публікації, вони значною мірою забезпечують цілісність і зв'язність тексту.

Висновки. Отже, звернення до прецедентних імен є характерним для сучасних засобів масової комунікації Іспанії. Цей прийом дозволяє яскравіше представити позицію автора, привернути увагу до літературних паралелей, посилити прагматичний вплив тексту. Прецедентне ім'я може бути використано як в основному (денотативному), так і в метафоричному (конотативному) значенні.

Розглянуті приклади показують, що прецедентне ім'я *Дон Кіхот* має широкі можливості для розгортання в текстах сучасної масової комунікації. Аналіз особливостей функціонування прецедентного імені *Дон Кіхот* у сучасній іспанській пресі дозволяє зробити висновок, що найбільш частотними актуалізаціями даного імені є такі характеристики людини як шляхетна, великодушна людина, яка бореться за ідеали справедливості. Також можливе вживання даного прецедентного імені для характеристики людини як фантазера, наївного мрійника, який марно бореться з уявними перешкодами. Використання названого поетоніма часто носить іронічний характер і дозволяє висловити негативне ставлення до деяких учасників відповідної ситуації. Отже, диференціювати оцінність прецедентного імені *Дон Кіхот* можливо лише в контексті. Оцінка залежить від ідеологічної спрямованості видання (відбиває ідеологічно марковану, соціально-групову систему цінностей), а також від актуалізації тієї чи іншої семи значення, але при всій неоднозначності оцінки, в текстах ЗМІ переважає пейоративна оцінка. Ряд прецедентних ситуацій з пригод *Дон Кіхота* Ламанчського активно актуалізуються в сучасній іспанській пресі. Разом з тим алюзії, пов'язані з геніальним твором Сервантеса, легко сприймаються читачами і нерідко допомагають автору яскраво уявити якісь важливі деталі, образно охарактеризувати відповідну ситуацію і її активних учасників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гудков Д.Б. Теория и практика межкультурной коммуникации. – М.: ИТДГК «Гнозис», 2003. – 288 с.
2. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. – М.: Изд-во ЛКИ, 2010. – 264 с.
3. Брудный А.А. Психологическая герменевтика. – М.: Лабиринт, 2005. – 336 с.
4. Слышкин Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе. – М.: Academia, 2000. – 128 с.
5. Гудков Д.Б. Прецедентное имя и проблемы прецедентности. – М.: Изд-во Московского университета, 1999. – 149 с.
6. Прецедентное имя и прецедентное высказывание как символы прецедентных феноменов / И.В. Захаренко, В.В. Красных, Д.Б. Гудков, Д.В. Багаева // Язык, сознание, коммуникация: сб. ст. / ред. В.В. Красных, А.И. Изотов. М.: Филология, 1997. Вып. 1. С. 82-103.
7. Клушина Н. И. Имя собственное на газетной полосе // Русская речь. – 2002. – №1. – С. 53-56. [Е. ресурс]. – Режим доступа: <http://russkayarech.ru/files/issues/2002/1/10-klushina.pdf>
8. Нахимова Е. А. Прецедентные имена в массовой коммуникации. – Екатеринбург, 2007. – 207 с.
9. Наумова И.А. О прецедентных феноменах из сферыисточника «русская классическая литература» в средствах массовой информации Российской Федерации / И.А. Наумова // Вестник ЮУрГУ. Серия «Лингвистика». – 2017. – Т. 14, № 2. – С. 81–87. DOI: 10.14529/ling170212
10. Быкова Л.В., Коптякова Е.Е. Функционирование прецедентного имени «Мюнхгаузен» в современных российских печатных СМИ // Litera. – 2017. – № 2. – С.1-9. DOI: 10.7256/2409-8698.2017.2.22523. URL: http://e-notabene.ru/fil/article_22523.html.
11. Álvarez Junco J. Cervantes y la identidad nacional / José Álvarez Junco // Miguel de Cervantes: de la vida al mito (1616-2016) / coord. por José Manuel Lucía Megías. – 2016. – P. 184-199.
12. Don Quijote en los cinco continentes: Acerca de la recepción internacional de la novela cervantina / Alfredo Moro Martín ... Hans Christian Hagedorn (coord.). – Cuenca : Ediciones de la Universidad de Castilla La Mancha, 2016. – 616 p.
13. Дружинина Е.С. Архетип Дон Кихота как структурообразующее начало поведенческой модели прогрессивной интеллигенции // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Философия. Культурология. Политология. Социология». Том 24 (65). 2012. № 4. С. 170–175.
14. Guerrero Salazar S. La creatividad en el lenguaje periodístico / Susana Guerrero Salazar. – Madrid : Cátedra, 2007. – 303 p.

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА

1. CREA (Corpus de referencia del español actual). [Э. ресурс]. URL: <http://www.rae.es/recursos/banco-de-datos/crea> (дата звернення: 06.03.2018).
2. CORPES (Corpus del español del siglo XXI). [Э. ресурс]. URL: <http://www.rae.es/recursos/banco-de-datos/corpes-xxi> (дата звернення: 06.03.2018).
3. ELMUNDO.es [E. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.elmundo.es/>.
4. EL PAÍS. [E. ресурс]. – Режим доступу: <http://elpais.com/>
5. ABC.es. [E. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.abc.es/>.

REFERENCES

1. Gudkov D.B. Teoriia i praktika mezhkul'turnoi kommunikatsii [Theory and practice of intercultural communication]. M.: Gnosis, 2003. 288 p. (in Russian).
2. Karaulov, Yu.N. Russkii jazyk i yazykovaia lichnost [Russian Language and Language Personality]. Moscow: LKI Publishers, 2010. (in Russian).
3. Brudny, A.A. Psihologicheskaya germeneytika [Psychological hermeneutics]. Moscow: Labyrinth, 2005. (in Russian).
4. Slishkin G.G. Ot teksta k simvolu: lingvokul'turnye kontsepty pretsedentnykh tekstov v soznanii i diskurse [From text to symbol: linguocultural concepts of precedent texts in minds and discourse]. M.: Academia, 2000. 128 p. (in Russian).
5. Gudkov D.B. Pretsedentnoye imya i problemy pretsedentnosti [Precedent name and problems of precedency]. Moscow, publishing house of Moscow State University, 1999. 149 p. (in Russian).
6. Pretsedentnoye imya i pretsedentnoye vyskazyvaniye kak simvoly pretsedentnykh fenomenov [Precedent name and precedent statements as symbols of precedent phenomena] / Zakharenko I.V., Krasnyh V.V., Gudkov D.B., Bagaeva D.V. // Language, consciousness, communication: coll. of art. / ed. by V.V. Krasnykh, A.I. Izotov. M.: Philology, 1997. Iss. 1. P. 82-103. (in Russian).
7. Klushina N.I. Imya sobstvennoe na gazetnoj polose [A proper name on a newspaper page]. Russkaya rech'. 2002. No 1. Pp. 53-56. (in Russian).
8. Nahimova E.A. Pretsedentnye imena v massovoi kommunikatsii [Precedent names in mass communication]. Yekaterinburg, 2007. 207 p. (in Russian).
9. Naumova I.A. To the Problem of the Precedent Phenomena with the Source Domain "Russian Classical Literature" in Mass Media of the Russian Federation. Bulletin of the South Ural State University. Ser. Linguistics. 2017, vol. 14, no. 2, pp. 81-87. (in Russian). DOI: 10.14529/ling170212
10. Bykova LV, Koptyakova E.E. Funktsionirovaniye pretsedentnogo imeni «Myunkhgauzen» v sovremennykh rossiyskikh pechatnykh SMI [Functioning of the name "Munchhausen" in modern Russian print media]. Litera. 2017. № 2, pp. 1-9. (in Russian). DOI: 10.7256/2409-8698.2017.2.22523. Available at: http://e-notabene.ru/fil/article_22523.html.
13. Druzhynina E. Arkhetip Don Kikhota kak strukturoobrazuyushcheye nachalo povedencheskoy modeli progressivnoy intelligentsii [Archetype of Don Quixote as a Structure-Forming Beginning of Progressive Intelligentsia's Behavior Model] // Scientific Notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. Series: Philosophy. Culturology. Political sciences. Sociology. – 2012. – Vol. 24 (65). – № 4. – P. 170-175. (in Russian).

Precedent name *Don Quixote* in today's Spanish press

G. V. Syngayivska

Abstract. The article grounds on a usage of proper names in the journalistic discourse as a precedent names, attended that availability in the structure of names some axiological meanings actualized the name precedent. The object of the research is a precedent name "Don Quixote". The authors of the article analyze particularities of that precedent name in today's Spanish press. The authors pay special attention to what precedent situations related to the name "Don Quixote" have been actualised in Spanish press media and what impact it was supposed to made on readers. As a result of the research, the authors demonstrate that the precedent name "Don Quixote" actualises such representations as "idealist, noble, generous person" and "dreamer who fights in vain for unrealizable ideals that are far from real life" while for precedent situations a compositional and aesthetic organization of the text and increase its pragmatic potential.

Keywords: *journalistic discourse, precedent phenomenon, precedent name, Don Quixote, Spanish culture.*

Прецентное имя *Дон Кихот* в современных СМИ Испании

A. B. Сингаевская

Аннотация. В статье обосновывается использование имён собственных в публицистическом дискурсе в функции прецентных имён, акцентируется на том, что наличие оценочного значения в структуре номена актуализирует прецентность имени. Объектом исследования является прецентное имя "Дон Кихот". В статье рассматриваются особенности функционирования данного прецентного имени в современной испанской прессе. Особое внимание уделяется тому, какие из связанных с прецентным именем "Дон Кихот" прецентных ситуаций актуализируются в испанских печатных СМИ, и какое влияние они призваны осуществлять на читателей. В результате исследования выявлено, что прецентное имя "Дон Кихот" актуализирует значения "идеалист, благородный, великодушный человек", "наивный мечтатель, фантазер, который тщетно борется за невыполнимые, далекие от реальной жизни идеалы", а прецентные ситуации играют важную роль в композиционной и эстетической организации текста и увеличивают его прагматический потенциал.

Ключевые слова: *публицистический дискурс, прецентный феномен, прецентное имя, Дон Кихот, испанская культура.*

Body text: the opposition "pure / unclean" in the mythological representations of the Slavs

A. I. Temchenko

Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy, Cherkasy, Ukraine
Corresponding author. E-mail: temchen@ukr.net

Paper received 10.05.18; Accepted for publication 17.05.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-166VI49-12>

Abstract. In mythology, a dual attitude to the body is fixed, which ranges from positive, useful, pure to negative, harmful, unclean. In the first case, the semantic codes determine the processes of conception and birth, in the second, getting rid of impure and superfluous. Mythology of conception correlates with agricultural cults and is represented by the example of the poppy seeds. In the birth rites, the symbolism of the body in certain aspects intersects with the semantic field of the mythological top. The magical actions of getting rid of the unclean are "used" by the rite as a way to destroy the disease.

Ключевые слова: myth, body, poppy, King's gates, sacred patrons.

Recently, in the humanitarian field there have been tendencies to study the mythological semantics of the human body [1]. A characteristic feature of research is the concentration of attention on general issues that relate to the value of the body as a cultural object [2]. At the same time, in most of the works the researchers avoid questions of a "delicate nature" that concern the sexual and excretory system, although it is these parts of the body that are an important factor in shaping the cultural landscape of the Slavs.

The purpose of the article is to study the mythology of the body, which is formed in accordance with its physiological purpose, namely: the functions of fertilization, the birth and allocation of excess, harmful. Accordingly, the relevance of the proposed article is related to the consideration of the semantics of the body within the mythological opposition, which varies within the limits of positive, pure, viable and negative, impure, deadly.

Fertilization. In the mythological picture of the world, the semantic analogies with the plant world are used to taboo the literal names of the genital organs. In particular, in "female magic" the male seed is associated with a small and barely noticeable poppy seed. So, the sowing of this grain (sperma) around the well (vagina), which is carried out in the "male" holiday of Andrey (the time of fortune telling) provokes a quick marriage and pregnancy: "Poppy, poppy, tell us the truth, for whom we marry". Of similar importance was cooking for the "female" celebration of Catherine the ceremonial, "fertilization" porridge with poppy (wives + husband), "to have as many guys as there is porridge with poppy" [3, p. 170-171]. Ritual seeding of the poppy occurred at night with a full moon (compare with the symbolism of the full moon). During the performance of the ritual, there was complete silence (analog of ritual darkness), which additionally indicates its erotic subtext.

In accordance with certain biological properties of the poppy, it could also be used in the magic of annihilation. During the wedding (at the beginning of fertilization), it was observed that one of the women (possible rivals) did not throw empty poppy heads (analog of the "empty" seed) in the direction of the bride, which could cause infertility. Such actions could be performed by the bride herself, when for certain reasons she did not want to become pregnant. In this case, she threw a nodule with poppy seeds (the motive for tying and stopping) to the well and said: "When this poppy comes up, then I'll give birth." Hence the origin of the phraseology "sit like a poppy", which is used on the

territory of the Ukrainian and Belarusian Polesye to characterise old maidens.

Corresponding actions indicate ritual analogies between vegetative properties of poppy seeds with male seed, so drowning poppy in a well (enclosed space) provokes childlessness, and sowing (untied) poppy around the well (open space) contributes to faster fertilization. The maximum "breaking" of space is achieved by the fact that the girl crawled out with porridge at the gate - the higher she ascended, the more guys should appear. Cf. with the folkloric motives of treating a guy with water near the well, which corresponds to the motive of poppy seeding around the well: "Oh, drink, mother, that water that I have brought / Call the mother, that son-in-law that I fell in love with" [4, p. 133].

Hence the denomination of poppy seeds by masculine names in the Ukrainian round-the-clock game "Poppy", which is a rudiment of the ritual of causing rain (fertilization of the earth): "Makar drowned, Makar drowned <...> screamed around, wepted like a deceased <...>. Macar, son (sic!), get out of the water, spread the tears over the holy land". In this case, the spreading of poppy seeds (in the text, the flooding of "poppy tears") can be associated with getting rid of infertility / cessation of drought and modeling the future, subsequent fertilization, harvest. Similar motifs are also found in other rituals. In Volyn near the wedding caravan they put "whole" full poppy head (a hint of a future pregnancy). In bridal songs, the bride is compared with a poppy flower: "red as poppies", the tearing off of which symbolizes the loss of the girl's virtue: "A young boy got into poppy. / With poppies flowers plucked. / I threw it in the Danube-Sea. / The Danube River does not accept. / Nails to the shore ". Although the song is recorded in the Perm province, its East Slavic origin is obvious, as evidenced by the image of the Danube common in Ukrainian and Russian songs [3, p. 172-173].

The use of poppies as a symbol of fertility is one of the most common motifs of agricultural rites. During the drought, nine consecrated grains of "poppy" were poured "through the sleeve" or dropped into a bundle in a well. This should have been done by widows, advanced women or children, that is, those who are already or have not yet been involved in the process of procreation, since casting a poppy in a well could lead to infertility. The precipitation of the maximum amount of grain (nine is the largest number of natural numbers) through the ornamented sleeve of ceremonial clothes stimulates the "fertilization" of the

earth, the growth of cereal crops and is compared with fairy tales about Vasilisa, which "sowed" the remains of ceremonial food from the sleeve: "Vasilisa the Wise went to dance with Ivan Tsarevich. She waved her left sleeve - the lake became, waved her right - white swans swam along the lake. The Tsar and all the guests wondered miraculously". The corresponding actions are contrasted with those that are performed to prevent unwanted pregnancies, during which poppies throw childbearing women into the well. In this aspect, the binary opposition "childbearing / barren" is relevant, within which a ritual mystery is played out.

Together with the implementation of magical actions aimed at fertilization / infertility, an important element of traditional culture is the legitimization of sexual intercourse. Unauthorized sexual intercourse was subject to collective ostracism. Those who lost honesty, cut the scythe, cut the hem of clothes or the earlobe, caught in adultery led naked, publicly showing their nakedness, which forced violators to change their place of residence. Among the traditional punishments, the blinding of the head or the head with tar is a sign [5, p. 296]. It is likely that instead of the head it was allowed to smear the body as an antiseptic precaution, and the black color of the head indicated a possible carrier of infection. According to N. Sumtsov, the use of tar can be a relic of the death penalty, when a thief was poured over with a combustible mixture, then drove through the village and then burned. The hypothesis of the scientist is confirmed by the annalistic evidence: "The same Theost (Hephaestus) established the law to wives: to have one husband and abstain". And who violates (the law) - that is thrown into a fiery furnace"[6, p. 10]. It is possible that the violator of traditional law was "withdrawn" from society - at first, by mocking him, relatives refused, after which he was burned as a possible carrier of infection. This way in ancient times could stop the deadly epidemics, which explains the sudden changes in the burial rite - the inhumation for cremation.

The death penalty for violating monogamy was practiced in the Magdeburg law: "Those caught in adultery must be truncated with a sword" [7, p. 129], the remains of which can be traced in the texts "from childhood insomnia": "On the field, the guy with the girl rocked, pumped over. Three came to them: Peter, and Paul, and the prophet Elijah: "It's enough for you to swing, it's enough to pump." And they did not listen to them. <...> therefore the Lord Himself came to them with knives, with their axes to slash "[8, No. 139].

Eliminating of excess, harmful. Associations with physiological cycles of cleansing the body are "used" by the rite as a means of eliminating the disease: "Lichen, lichen, I'll mix you with shit, your mother bitch, did not give you to suck her tits, you need to perish"; "When the fever comes from the water, go to the water, when from fright, then go to the ass" [8, No. 353-354, 567]. It is likely that such texts were pronounced in the process of emptying. For the expulsion of "mora", forty different fruits were collected, which were eaten one at a time during emptying. At the same time they said: «Ja једем (име воћке), а мора да издџе г<...>а» ("I eat (the name of the fruit), and let the mara eat shit"). Similar actions (only three times) had to be done in order to drive away the "living dead" from the dwelling [9, p. 438]. Consequently, feces were considered an effective protective agent, which was used in emergency cases of "rough" violation of borders with the otherworld. The disease was sent to the "other

world" by mixing with organic waste, which means throwing them into unclean, detached places, deprived of any cultural overtones (destruction to the level of excrement). Cf. with sentences aimed at the destruction of the disease: «Г<...> ты в грлу» / «Г<...> ты в глаз» (серб.) [9, c. 438]. Similar subjects form binary oppositions to the texts "on happy births", where the "bitch" is opposed to the mother, and shit – to gold, therefore, provide the opposite to the birth result - "lichen <...> you must perish". Similar semantic variations are found in the interpretation of dreams, where feces are associated with money or gold.

When the subjects of mixing as a means of total destruction are contrasted with maternity ceremonies, then the texts with the semantics of exposure are wedding (the magic of fertilization), namely, planting young people on a "shaggy" sheepskin coat: "They sit down on the patient's face with a bare back and say: naked (unprotected), like my naked ass"[8, No. 470-471]. Comparison of the bare buttocks with the disease is compared with the rituals of applying the "bare" dead bone: "You go to the vine, take a whole bone, as it lies. Do it, and put it, do not turn it in the other direction. Knock on warts: "Like this bone is naked, so the arm was naked, without warts" [8, No. 348]. In the magic of fertilization, fertility, shaggy means wealth, prosperity. Thus, at Epiphany, the master dressed the sheepskin inside out and went round the cattle; during the harvest left the last sheaf to "Veles (the ancient god) for the beard".

Another semantic color gets urine, as evidenced by the texts "from an evil glance": "Under the breast you do not feel sick, do not dry your hearts, do not burn faces, squeeze out of bone, out of urine". In some texts "urine" varies with blood: "I speak out of yellow bone, from hot blood" [8, No. 243-244]. Corresponding analogies are explained by the fact that "urine" and blood is bodily moisture equivalent to natural moisture: Old Russian моча – "rainy weather", Slovenian moča, Polish mocz, Upper Lusatian моц – "moisture" [10, c. 666], Ukrainian мочар – "мокрое место", мочва – "slush" [11, p. 451]. In this regard, it was also used as a protective agent. Unlike feces, the use of urine was limited. With its help, they "marked" only living (not otherworldly) beings, thus affirming "ownership" in front of invisible forces. For example, from the evil eye the mother washed a child's face with her urine (Polissya), the owner, after acquiring a pair of oxen, had to irrigate them with his own urine, so that "no one spoiled by an unkind look" (Serbia) [12, p. 309]. The corresponding actions are compared with the instinctive behavior of mammals that "sweep" the territory with urine. In this aspect, ritual comparisons of the urine (the moisture of the bottom) with saliva (the moisture of the top), which smeared the forehead of the sick child, seem reasonable: "After a meeting with a harmful person, the mother licked the forehead of the child three times with a tongue, then spit three times" [13, p. 17-18].

A separate place is occupied by actions with a demonstration of the corporal lower body, which were also considered a method of ritual protection. When the hail of clouds approached (Hala), the hostess came out to meet her, and, with her skirt lifted, said: "Run a miracle from a miracle wonderful! You can not be around "(Serbia, Bulgaria). Thus, in the rite of protection against hail, the female corporeal bottom acts as an attribute of the cosmic bottom (land), its demonstration leveling the redundancy of the top (hail clouds). The corresponding exposure forms a binary opposition: cloud / top / "miracle" - vagina / bottom

/ "miracle". Rudiments of similar ceremonies are fixed in the texts "from an evil glance" with the difference that the attribute of the cosmic bottom is illness.

Conclusions. In mythology, a double relation to the body lower is fixed, which ranges from positive, useful, pure to negative, harmful, unclean. In the first case, semantic codes symbolize the processes of fertilization, birth, in the second - getting rid of impure, superfluous.

The mythology of fertilization correlates with agricultural cults and is demonstrated by the example of small and numerous grains of poppy, which is associated with the male seed. Sowing of poppy seed around cultural objects with female symbolism (well) provokes fertilization, pregnancy, the spreading of poppies near natural objects (reservoirs, "Danube") - rain. Performing

the opposite actions with the restriction semantics (tying, drowning) leads to the reverse consequences and is compared with female infertility.

Unlike fertilization, birth, adultery ("misuse" of reproductive organs) is perceived at the level of social disease. Ritual methods of preventing adultery resemble ways to counteract fatal epidemics (disinfection, burning).

The next part of the opposition is the actions that are carried out with the goal of deducing the impure, including as a way to destroy the disease. Specific places here represent impurity, filth and rot, therefore they are associated with the other world. Hence the protective semantics of the corporeal bottom in the rituals of scaring away thunderclouds (harmful moisture).

ЛИТЕРАТУРА

1. Подорога В. Феноменология тела. Введение в философскую антропологию. М., 1995. – С. 9-98; Чеснов Я.В. Культурогенное значение инверсий тела // Философские науки. – 2007. – №8. – С. 33-46; Тело в русской культуре: сб. статей. – М., 2005. – 399 с.
2. Тіло в текстах культур. Студії з культурної антропології. – К., 2003. – 222 с.; Бербулеску К. Топографія людського тіла. Нога. Рука // Народна творчість та етнологія. – 2011. – №2. – С. 47-51; Кириленко Е.И. Архитектоника человеческого тела: культурно-символический аспект // Вестник ТГПУ (TSPU Bulletin). – 2013, – № 9 (137). – С. 241-248. Ігнатенко І. Жіноче тіло в сучасних культурно-антропологічних дослідженнях етнологів України й Росії // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Історія. – Вип. 108. – К., 2011. – С. 20-22.
3. Усачёва В.В. Мак // Славянские древности: этнолингвистический словарь: в 5 т.. – М., 2004. – Т. 3. – С. 170-174.
4. Костомаров Н. Славянская мифология. Исторические монографии и исследования. – М., 1995. – 688 с.
5. Сумцов Н.Ф. Культурные переживания // Киевская старина. – 1889. – Т. XXVII. – ноябрь. – С. 280-327.
6. Рыбаков Б.А. Язычество древних славян. – М., 1994. – 608 с.
7. Василенко Н. Право Магдебургское // Энциклопедический словарь. – СПб., 1898. – Т. 48. – 436с..
8. Полесские заговоры (в записях 1970-1990-х гг.). – М., 2003. – 752 с.
9. Левкиевская Е.Е. Кал // Славянские древности: этнолингвистический словарь : в 5 т.. – М., 1999. – Т. 2. – С. 437-439.
10. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка : в 4 т. – М. – Т. 2 – 1986.– 672 с.
11. Словарь української мови: у 4 т. – К. – Т. 2. – 1996. – 588 с.
12. Левкиевская Е.Е. Моча // Славянские древности: этнолингвистический словарь: в 5 т. – М., 2004. – Т. 3. – С. 309-311.
13. Іванов О.В. Селянські замовляння («пристріт») або «вроки» і «переляк»). 1930 р. – Рукописні фонди ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України. – Ф. 1-4. 298. 18 арк.

REFERENCES

1. Podoroga V. Phenomenology of the body. Introduction to philosophical anthropology. M., 1995. - P. 9-98; Chesnov Ya.V. Cultural significance of body inversions // Philosophical sciences. - 2007. - №8. - P. 33-46; The body in Russian culture: Sat. articles. - M., 2005. - 399 p.
2. Body in the texts of cultures. Studios on cultural anthropology. - K., 2003. - 222 s .; K. Berbulescu Topography of the human body. Leg. Hand // Popular creativity and ethnology. - 2011. - №2. - P. 47-51; Kirilenko Ye.I. Architectonics of the human body: a cultural and symbolic aspect // The Bulletin of the TSPU (TSPU Bulletin). - 2013, - No. 9 (137). - pp. 241-248. Ignatenko I. The female body in modern cultural-anthropological studies of ethnologists of Ukraine and Russia // Bulletin of Taras Shevchenko National University. Series: History. – Ed. 108. – K., 2011. - P. 20-22.
3. Usachev V.V. Poppy // Slavic antiquities: ethno-linguistic dictionary: in 5 t. - M., 2004. - V. 3. - P. 170-174.
4. Kostomarov N. Slavic mythology. Historical monographs and studies. - M., 1995. - 688 p.
5. Sumtsov N.F. Cultural experiences // Kiev's antiquity. - 1889. - V. XXVII. - November. - P. 280-327.
6. Rybakov B.A. Paganism of the ancient Slavs. - M., 1994. - 608 p.
7. Vasilenko N. Magdeburg Law // Encyclopedic Dictionary. - SPb., 1898. - V. 48. - 436 p.
8. Polesye conspiracies (in the records of 1970-1990-ies.). - M., 2003. - 752 p.
9. Levkijevskaya Ye.Ye. Feces // Slavic antiquities: ethno-linguistic dictionary: in 5 t. - M., 1999. - V. 2. - P. 437-439.
10. Fasmer M. Etymological dictionary of the Russian language: in 4 volumes - M. - V. 2 - 1986.- 672 p.
11. Словник української мови: у 4 т. – К. – Т. 2. – 1996. – 588 с.
12. Levkijevskaya Ye.Ye. Urine // Slavic antiquities: ethno-linguistic dictionary: in 5 volumes - M., 2004. - V. 3. - P. 309-311.
13. Ivanov O.V. Peasant ordering ("ghost" or "tricks" and "fear"). 1930 - Handwritten funds of M.T. Rylsky IMFE, National Academy of Sciences of Ukraine. - F. 1-4. 298. 18 p.

Текст тела: оппозиция «чистый/нечистый» в мифологических представлениях славян

А. И. Темченко

Аннотация. В мифологии фиксируется двойственное отношение к телу, которое колеблется в диапазоне от позитивного, полезного, чистого к негативному, вредному, нечистому. В первом случае смысловые коды определяют процессы зачатия и рождения, во втором – избавление от нечистого и лишнего. Мифология зачатия соотносится с земледельческими культами и представлена на примере зёрен мака. В обрядах рождения символика тела в определенных аспектах пересекается с семантическим полем мифологического верха.

Магические действия избавления от нечистого «используются» обрядом как способ уничтожения болезни.

Ключевые слова: миф, тело, мак, Царские врата, сакральные покровители.

Креолізація як особливість французьких рекламних текстів у сфері «*produits de luxe*»

М. В. Войтенко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: mariya-voitenko99@ukr.net

Paper received 26.05.18; Accepted for publication 03.06.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-166VI49-13>

Анотація. У статті досліджується креолізація як особливість французьких рекламних текстів у сфері «*produits de luxe*». Розглядається сучасна друкована французька реклама «предметів розкоші» на наявність у ній вербального та візуального компонентів. А також визначаються основні причини, через які адресант надає перевагу креолізованим рекламним текстам з іконічним компонентом для валоризації товарів сфери «*produits de luxe*» та максимізації впливу реклами на потенційних реципієнтів.

Ключові слова: креолізація, креолізований рекламний текст, іконічний компонент, креолізована комунікація, «*produits de luxe*».

Вступ. У сучасній друкованій рекламі все частіше використовуються креолізовані рекламні тексти. Не стала винятком і французька друкована реклама у сфері «предметів розкоші». Тому є дуже актуальним дослідження феномену креолізації та визначення основних причин її застосування у рекламних текстах.

Короткий огляд публікацій за темою. На думку Бабаєва К. В. креолізація означає «комбінування засобів різних семіотичних систем у комплексі, який відповідає умовам текстуальності» [2, 109]. Сорокін Ю. О. та Тарасов Є. Ф. у праці «Креолізовані тексти та їх комунікативна функція» визначають креолізований текст як особливий різновид тексту, фактура якого складається з двох негомогенних частин: вербальної (мовної/мовленнєвої) та невербальної, що належить до інших знакових систем, ніж природна мова [6, 180-181].

Анісімова О. Є. тлумачить креолізований текст як текст, «у якому вербальний та невербальний компоненти утворюють одне візуальне, структурне, смислове та функціонуюче ціле, націлене на комплексний прагматичний вплив на адресата» [1, 73].

Ейгер Г. та Юхт В. створили власну типологію текстів: вони виділяють монокодові та полікодові тексти. Згідно з ними «до полікодових текстів у широкому семіотичному сенсі мають бути віднесені випадки поєднання природного мовного коду з кодом будь-якої іншої семіотичної системи (зображення, музики тощо)» [5, 107].

У французьких рекламних текстах «*produits de luxe*» крім вербальних знаків широко застосовуються невербальні знакові системи. Як зазначає Гетьман З. О. у своїй праці «Тексти з іконічним компонентом як результат креолізації комунікації», «відомий постулат семіотики: будь-яке повідомлення може бути представлено послідовністю інших знаків, невербальних» [4].

Згідно з нашими спостереженнями у площині друкованих французьких рекламних текстів «*produits de luxe*» діє негласне правило: краще один раз побачити, ніж десять разів почути (чи прочитати). Такий підхід рекламодавців до створення французьких рекламних текстів «предметів розкоші» можна пояснити тим, що зоровий канал сприйняття середовища переважає над усіма іншими, тому не можна нехтувати візуальним

компонентом реклами, що здійснює значний вплив на адресата.

Візуальна комунікація безперечно унаочнює інформацію, що передається вербальною комунікацією. В своїй роботі Гетьман З. О. стверджує, що якщо дискретною одиницею вербальної знакової системи є слово (морфема), за допомогою якої утворюються словосполучення, речення, текст, то дискретна одиниця невербальної знакової системи визначається каналом її сприйняття комунікантом - мовною особистістю. У разі використання невербальної знакової системи задіяна одна із форм сприйняття дійсності комунікантом, його психолінгвістичною характеристикою або текстовим простором комунікації [4].

У креолізованій комунікації простір вербальної та невербальної знакових систем є єдиним. Якщо комуніканти спілкуються текстами, то креолізована комунікація здійснюється за допомогою текстів, які утворюються як паралельна послідовність знаків, що належать різним знаковим системам, одна з яких є вербальною [6].

У французькому рекламному дискурсі у сфері «*produits de luxe*» адресант намагається здійснити максимальний вплив на адресата та використовує для досягнення своїх цілей креолізований текст, що поєднує вербальний та іконічний тексти у єдиному текстовому просторі.

Відповідно до концепції М. Бахтіна про діалогічність мовленнєвого спілкування, текст виступає як засіб комунікації двох свідомостей: адресанта та адресата. Мовленнєва комунікація пов'язана з принципом діалогічності мовлення і будь-яке спілкування передбачає інтерсуб'єктивну комунікацію [3].

Гетьман З. О. виділяє загально текстову категорію діалогічності, представлену в будь-якій сталій мовленнєвій схемі, якою є вербальний текст. Носієм загально текстової категорії діалогічності є діалогічна структура, яка може влітатися в його семантико-прагматичну структуру і бути при цьому імпліцитною або бути експліцитно представленою у діалогічному тексті та у його жанрово-композиційній схемі. При цьому діалогічність іконічного тексту реалізується лише засобами вербального тексту [4].

У французьких рекламних текстах «*produits de luxe*» адресант завжди знаходиться у діалозі з адреса-

том, звертається до нього з певною пропозицією, спонукає його щось зробити, намагається донести до нього певну думку, переконати адресата у її правильності, аргументувати доцільність здійснення покупки і т. п. Навіть якщо адресат абстрагується від реклами (що зробити не так просто, як здається на перший погляд) та відмовляється придбати рекламований товар (принаймні у даний момент), відмова адресата або відсутність відповіді – також відповідь. Отже, діалог між адресантом та адресатом відбувається.

Креолізованому тексту з іконічним компонентом притаманні певні риси, він має бути: інформативним, тобто передавати фактуальну інформацію; комунікативним, тобто спрямовувати інформацію у парі адресант - адресат з певною метою; функціональним, тобто співвідноситься з позатекстовими підсистемами мови, структурно-семіотичним, тобто будуватися з огляду на особливості знакових систем, задіяних у текстотворенні. Креолізований текст за даними характеристиками відрізняється від традиційного, основу якого складає мовна знакова система, лише структурно-семіотичною ознакою [4].

Під час класифікації креолізованих текстів відповідно до призначення і текстових параметрів слід брати до уваги рівень зв'язності вербального та іконічного компонентів: змістовий, змістово-композиційний та змістово-мовленнєвий. Зазначені рівні створюють відповідні підсистеми креолізованого тексту. Суто змістова підсистема корелює з видами інформації, а саме фактологічною, концептуальною, гіпотетичною, методичною, естетичною, інструктивною тощо. Змістово-композиційна підсистема корелює з видом зображувального ряду для передачі вищезазначених видів інформації. Змістово-мовленнєва підсистема корелює з мовними і мовленнєвими одиницями через прагматичну настанову конкретного різновиду креолізованого тексту [4].

Мета. Метою цієї статті є дослідження креолізації, як особливості французьких рекламних текстів у сфері «*produits de luxe*». Об'єктом дослідження є друковані французькі рекламні тексти «предметів розкоші», тобто «предметів, без яких можна обійтися у житті, товарів вишуканого смаку, що доступні за ціною тільки заможним людям» [7]. Предметом дослідження виступають причини та особливості креолізації французьких рекламних текстів «*produits de luxe*».

Матеріали та методи. Матеріалом для дослідження стала реклама парфумів, одягу та аксесуарів всесвітньо відомих брендів зі сторінок французьких випусків журналів «*Vogue*», «*Cosmopolitan*», «*Marie Claire*», «*ELLE*» та «*Glamour*». В процесі дослідження використовувалися такі методи, як лінгвосеміотичний аналіз, синтез, порівняння, узагальнення та систематизація.

Результати та їх обговорення. У французькому рекламному дискурсі у сфері «*produits de luxe*» переважно застосовуються креолізовані рекламні тексти, серед яких іноді трапляються власне іконічні рекламні тексти. Власне іконічні тексти можна віднести до креолізованих текстів з іконічним компонентом. У цьому типі текстів іконічний компонент є обов'язковим, а вербальний – факультативним. Однак, ця факультативність відносна, бо будь-який креолізований

текст опосередкований мовною системою знаків. Це дозволяє відносити власне іконічні тексти до креолізованих.

Серед французьких рекламних текстів «*produits de luxe*» дуже часто зустрічаються рекламні тексти з мінімальною кількістю вербальних знаків. Іноді було навіть складно знайти приклади друкованої реклами «предметів розкоші» від топових світових брендів, на якій окрім ілюстрації рекламованого продукту знаходився б хоч якийсь вербальний текст (слоган, назва рекламного продукту тощо). Наприклад, на рекламі окулярів від GUCCI, PRADA, GIVENCHY, FENDI, так само як на рекламі одягу та аксесуарів від GUESS, BOSS HUGO BOSS, DOLCE & GABBА, окрім назви бренду не додається жодного текстового супроводу до ілюстрацій.

На даному етапі можна впевнено сказати, що у сучасній французькій рекламі сфери «*produits de luxe*» можна уявити використання рекламного тексту, що складається виключно з ілюстрації без текстового супроводу, але не можна уявити застосування рекламного тексту, що містить виключно вербальний текст без візуального компонента реклами.

Це можна пояснити тим, що з розвитком засобів масової інформації, загальною доступністю Інтернету, появою нових гаджетів, розвитком та популяризацією соціальних мереж типу Instagram, змінився сам реципієнт реклами та його світогляд, змінився світ у якому ми живимо. Адже мовна знакова система щільно пов'язана з мисленням. Мова – це певний клас знакових систем, форма відбиття дійсності та самого носія мови. Реклама вибирає таку мову, яка є найбільш зрозумілою, прийнятною, цікавою та комфортною для сприйняття реципієнта, бо їй слід заручитися його прихильністю, щоб досягти своїх цілей.

Перед рекламою «*produits de luxe*» стоїть завдання валоризувати рекламований предмет, тому досить логічним здається рішення, що перш за все цей предмет треба просто показати потенційному споживачу у найкращому вигляді, на якісній відретушованій фотографії, при необхідності з залученням гарної моделі або знаменитості. До реклами «предметів розкоші» досить часто залучають відомих співачок, наприклад, Мадонна та Леді Гага у рекламі одягу та аксесуарів від Versace, знаменитих акторок, наприклад, Джулія Робертс у рекламі парфумів «*La vie est belle*» від Lancôme і у рекламі одягу та аксесуарів від GIVENCHY, топ моделей світового рівня, наприклад, Наомі Кемпбелл у рекламі одягу від BURBERRY, на фоні яких предмети класу люкс сяють ще яскравіше.

Той факт, що рекламі тексти сфери «*produits de luxe*» досить часто складаються виключно з ілюстрації та назви бренду без будь-якого іншого текстового супроводу, рекламного слогану чи найменування товару, можна пояснити тим, що рекламодавець вважає рекламований товар самодостатнім, для розуміння ціннісної вартості цього товару не потрібно зайвих слів, тільки лейбл, марка фірми, бренд, що здатні продати все.

Ще одним фактором, через який рекламодавець може прийняти рішення на користь мінімального використання вербального компонента у рекламному тексті може бути те, що він розуміє, що ми живемо у

суспільстві переважаному інформацією. До нас надходить інформація відусюди, більшість цієї інформації нас насправді не цікавить та нам зовсім не корисна. Реклама не завжди сприймається як корисна інформація з точки зору адресата, часто вона його просто дратує. У сучасному суспільстві адресат обізнаний з хитрощами, до яких вдається маркетинг, та здатен їм протистояти. Тому, щоб реклама не сприймалася адресатом як дещо нав'язливе, щоб адресант не сприймався ним як такий, що хоче йому приписати якусь свою сумнівну ідеологію через рекламні слогани, рекламодавець може вирішити не застосовувати текстовий супровід до рекламного тексту. Таким чином, даючи адресату повну свободу у трактуванні та сприйнятті відповідної реклами.

У креолізованих французьких рекламних текстах «produits de luxe» рекламованим «предметам розкоші» надається таке велике значення, рекламодавець настільки серйозно їх сприймає та так поважно їх предста-

вляє широкому загалу реципієнтів реклами, що предмети класу люкс наче оживають. Іконічний компонент рекламного тексту «produits de luxe» стає не просто ілюстрацією, а образом рекламованого предмету, його справжнім лицем; назва рекламованого товару стає його ім'ям; назва бренду - його паспортом; а рекламний слоган стає його мовою.

Висновки. У даній роботі досліджувалися особливості, що притаманні креолізованим французьким рекламним текстам у сфері «produits de luxe». Було встановлено, що абсолютна більшість французьких рекламних текстів «предметів розкоші» складається з вербального та іконічного компонентів. Отже, ці тексти є креолізованими. А також були визначені основні причини, через які адресант-рекламодавець надає перевагу креолізованим текстам з іконічним компонентом для валоризації товарів у сфері «produits de luxe» та здійснення максимально бажаного впливу на потенційних реципієнтів реклами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анисимова Е. Е. Лингвистика текста и межкультурная коммуникация (на материале креолизованных текстов): учеб. пособие для студ. фак. иностр. яз. вузов. / Анисимова Елена Евгеньевна. – М.: Академия, 2003. – 128с.
2. Бабаев К. В. Креолизация языков. - [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://postnauka.ru/video/23464>
3. Бахтин М. М. Проблемы текста // Вопросы литературы. – М., 1976. – №10.
4. Гетьман З. О. Тексти з іконічним компонентом як результат креолізації комунікації // Вісник Київського нац. ун-ту ім. Т. Г.Шевченка. – К.: КНУ, 2006. - № 40. – С.6-7.
5. Эйгер Г. В., Юхт В. Л. К построению типологии текстов // Лингвистика текста: Материалы научной конференции при МГПИИЯ им. М. Тореца. – Ч. I. – М., 1974. – С. 103-110.
6. Сорокин Ю. А., Тарасов Ю. Ф. Креолизованные тексты и их коммуникативная функция // Оптимизация речевого воздействия. – М., 1990.
7. Словник економічних термінів. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.ekonomiks.net.ua>

REFERENCES

1. Anisimova E. E. Linguistics of the text and intercultural communication (on the basis of creolized texts): textbook for stud. fac. of foreign languages universities. / Anisimova Elena Evgenievna. – М.: Akademiya, 2003. – 128 p.
2. Babaev K. V. Creolization of languages. – [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://postnauka.ru/video/23464>
3. Bakhtin M. M. Problems of text // Voprosy literatury – М., 1976. – №10.
4. Getman Z. O. Texts with an iconic component as a result of pictorialization of communication // Visnyk of Kyiv Taras Shevchenko National University. – К.: KNU, 2006. - № 40. – P. 6-7.
5. Ejger G. V., Yuht V. L. K postroeniyu tipologii tekstov // Lingvistika teksta: Materialy nauchnoy konferencii pri MGPIIYa im. M. Thoreza. – P. I. - М., 1974. – P. 103-110.
6. Sorokin Yu. A., Tarasov Yu. F. Creolized texts and their communicative function // Optimizaciya rechevogo vozdeystviya. – М., 1990.
7. The dictionary of economic terms. – [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ekonomiks.net.ua>

Creolization as a feature of French advertising texts in the field of «luxury goods»

M. V. Voitenko

Abstract. The article deals with creolization as a feature of French advertising texts in the field of «luxury goods». The presence of verbal and visual components is considered in the modern print French advertisement of «luxury goods». And also the main reasons why the addresser prefers to use creolized advertising texts with an iconic component to valorize products in the field of «luxury goods» and maximize the impact of advertising on potential recipients are singled out.

Keywords: creolization, creolized advertising text, iconic component, creolized communication, «luxury goods».

Креолизация как особенность французских рекламных текстов в сфере «produits de luxe»

М. В. Войтенко

Аннотация. В статье исследуется креолизация как особенность французских рекламных текстов в сфере «produits de luxe». Рассматривается современная печатная французская реклама «предметов роскоши» на наличие в ней вербального и визуального компонентов. А также определяются основные причины, по которым адресант предпочитает использовать креолизованные рекламные тексты с иконическим компонентом для валоризации товаров сферы «produits de luxe» и максимизации воздействия рекламы на потенциальных реципиентов.

Ключевые слова: креолизация, креолизованный рекламный текст, иконический компонент, креолизованная коммуникация, «produits de luxe».

Comparative Analysis of the Genre and Stylistic Dominants of the XXth Century Dystopian Novels in the Light of Translation Studies

D. O. Votina

Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, Ukraine
Corresponding author. E-mail: dashavotina1990@gmail.com

Paper received 13.05.18; Accepted for publication 19.05.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-166VI49-14>

Abstract. The article revolves around the genre and stylistic dominants of the novels in the genre of dystopia and the problems of their reproduction in Ukrainian translations. The comparative analysis is based on the three most famous dystopian novels “We” by Eugene Zamiatin, “Brave New World” by Aldous Huxley and “1984” by George Orwell and is carried out through the lens of translation studies. The dystopian genre and stylistic peculiarities are mainly represented in the authentic texts by means of quazirealia, which are subdivided in this article into various categories denoting the objects of the fantastic world. Thus, attention is paid to the problem of the identification and interpretation of these lexical units in the Ukrainian translations.

Keywords: dystopia, genre and stylistic dominant, Zamiatin, Huxley, Orwell, literary translation.

Introduction. The beginning of the XXth century heralded a new literary era marked by the predominance of the dystopian genre over the utopian one. In fact, it took utopia over five centuries (since T. More’s “Utopia” was written) to become disillusioned as for the unembodied bright new dawn and to be transformed into its direct opposite – negative utopia, anti-utopia, dystopia. The genre of dystopia has been in the centre of the interest of literature studies, both Ukrainian and abroad, namely it was highlighted in the works by N. Arsentieva, B. Lanin, L. Yurieva, L. Sargent, O. Kopach, H. Sabat, Yu. Zhadanov, O. Yevchenko, and many others. Nevertheless, dystopia hasn’t found its complete reflection in the field of translation studies yet, it is just paving the way towards it, offering numerous unique lexical and stylistic devices for the construction of a new society, a new state, a new world image, dimmed by pessimistic foreshadowing and rapid technological development that may become crucial for the mankind.

Thus, the **aim** of the research is to determine and to compare the genre and stylistic dominants which mainly form the XXth century dystopian genre represented by the three greatest novels “We” by Eugene Zamiatin, “Brave New World” by Aldous Huxley and “1984” by George Orwell and to analyze their translations made by Gregory Zilboorg (into English), Serhii Marenko and Viktor Shovkun (into Ukrainian) correspondingly. The **object** of the study is represented by the genre and stylistic features characteristic of the dystopian novels that are fundamental in the development of the genre. In the course of the research which is closely connected with linguistics and literature studies, a number of **methods** were implied, namely comparative, contextual, component, structural analyses, etc.

Obtained results and their discussion. Doubtlessly, dystopia is utopia’s mirror reversal, denoting the opposite phenomena in contrast to its counterpart. Literary dystopia was presented as a consequence of purification of the ideas that prevailed for centuries and constituted a parallel stream of literary utopia. [12]. Further development of dystopia was determined by rapid processes of globalization, urbanization and technologization that made dystopia a reflection of the postmodern outlook. The hierarchy of the genre types is presented by a dystopian novel that takes the

leadership due to its syntheticity, plasticity and ability to accumulate the problems of the past, present and future.

The framework of a new genre of dystopia was established by an outstanding Russian novelist Eugene Zamiatin. His novel “We” (1920) opened new horizons in envisioning the future of the society. The author introduced a number of details depicting a new millennium society, mainly with the help of up-to-date technical inventions in the spheres of science, technology and psychology, namely total control over an individual and a society, synthetic food, interceptors planted to track private conversations, enforcing certain views beneficial for the ruling class, etc. K. Sobianek insists upon the growing topicality of the novel in the XXI century, as far as it may still be treated as a forewarning novel, prevising the technocracy, automation and over-the-topness of the government authorities, spread all around the modern world in the form of totalitarianism. [13, p. 91] Zamiatin’s novel encouraged G. Orwell and A. Huxley to create similar alternative worlds involving the idea of their mastermind. The novels “1984” (1948) and “Brave New World” (1932) follow the traditional structure of the dystopian novel and reflect the characterization system and the set of lexical and stylistic means of designing a world of future.

Though literary criticism has already paid much attention to the three novels, their position within the framework of translation studies is still poor, especially if analyzed in Ukrainian translation. It is stated with a great deal of regret, that Ukrainian readers were given a free hand to turn the leaves of the world-known dystopias in the late 80-90-ies: Zamiatin’s “We”, originally written in Russian, was first published in the United States in 1948, that is, Western Europe managed to read the novel before the Soviet reader did, in the translation performed by Gregory Zilboorg. Ukrainian translation reached the target audience only a year ago, in 2017, thanks to Oksana Torchylo and the First Ukrainian Crowd Publishing Platform “Komubook”. Orwell’s “1984” was fragmentarily translated into Ukrainian in 1988 by O. Terekh in the foreign literature magazine “Vsesvit” (“The Universe”). The complete translation was conducted by amateur translator Vitalii Danmer in 2013, and then by V. Shovkun with the support of Zhupanskiy publishing house in 2015. “Brave New World” was first translated by S. Marenko in 1994, the

second existing translation was completed by Viktor Morozov in 2016.

Involuntarily we come to the problem of the late arrival of the Ukrainian translations of the analyzed dystopian novels. In our opinion, the main obstacle is presupposed by the ideological reasons and factors that greatly influenced the development of Ukrainian translation studies. As it is stated by N. Rudnytska, the ideological factors are mostly predetermined by the ruling political ideology, that is, an average Ukrainian citizen is undermined by the negative heritage of the Lenin and Stalin era [10, p. 61]. According to S. Sherry, the famous researcher of the Soviet censorship in the Stalin and Khrushchev eras, the Western interference into the Soviet affairs caused the political frustration in the USSR, which was manifested itself in the cultural sense by the means of a strict ideological control over the array of foreign literature reaching the Soviet reader. Thus, the most common demonstration of the ideology was held in the form of censorship, which stood in the way of the dystopian literature spread all over the country. [17, p. 11] Besides, there existed a number of criteria, according to which a certain author or a certain literary work were allowed to be translated or vice versa. Among the top-priority authors were those, who were ideologically friendly, whose positions didn't contradict the ideology of the period, or whose works were ideologically neutral [11, p. 49]. Thus, taking into consideration that every ideology requires a corresponding literature to support its methods, there was nothing to do for dystopia, which revealed the true essence of "democratic" regimes, criticized the political leaders and mocked at their ruling strategies.

In addition to the ideological factors, that made it impossible for the dystopian works to enter the literary world of the USSR, there were certain reasons, for which the dystopian novels were forbidden to be translated into Ukrainian. M. Strikha stresses that there were quite evident intentions to prove Ukrainian language not interesting even for its adherents that could make the assimilation processes in the USSR easier. [14] Ideological instability made the forbidden literary works to be published in the outlaw underground press (the Soviet term "samizdat").

Ukrainian literary translation in the Soviet epoch could be characterized by a totalitarian style of translation, which can be described, according to O. Rebrii, by logical and structural arrangement, semantic transparency (avoiding the ambiguity), and strictly limited vocabulary (the preference of the borrowed and international lexical units over the national ones, limited usage of lexical archaisms, author's neologisms and realia) [9, p. 107]. After Ukraine's getting independent, there started a new era of postcolonial literary translation that, however, met certain difficulties in the light of economic and financial collapse and cultural stagnation. Despite this, the translators were given green light to deliver the world literary masterpieces to the Ukrainian readers, craving for discovering new genres and authors.

The common aspects of the various works, represented in our research by the brightest examples of the dystopian genre by E. Zamiatin, G. Orwell and A. Huxley, can be analyzed on the basis of the genre and stylistic dominants, defined as the invariant or the core of a genre, which is actualized in certain texts that belong to the same genre. In other words, the genre dominant may be treated as a set of

lexical or stylistic features that are peculiar of and recurrent in a certain genre. The genre and stylistic dominants of the dystopian novels form the unique world view, which is generally defined as a result of reflecting the phenomena of social reality in a language. In modern linguistic studies much attention is paid prevalently to the linguistic and conceptual world views. However, as far as our research is aimed at defining the genre and stylistic dominants, represented in the dystopian novels as the powerful genre-forming features formed by numerous lexical and stylistic means, we deal with the artistic world view, which is treated by V. Nikonova as the result of a complex process of author's activity, aimed at reflecting the objective reality or its fragment. The researcher states that the artistic world view is formed by means of both linguistic and conceptual world views which reflect the author's worldview and ideology. [5, p. 14] Thus, the artistic world view is underpinned by the author's subjective worldview, which is objectified in a literary work. When it goes about the dystopian genre, the analysis of the lexical and stylistic means demonstrates that the novelists mainly form a certain fantastic world view, which stands as a form of quasi-reality representation in a fictional geographical space, especially if taking into consideration the genre specifics of dystopia. Fantastic world view is a constituent of a linguistic world view and recognizes the possibility of reproduction of quasi-reality lexical means in translation. [8, p. 182]

The comparative analysis on the material of the three dystopian novels is carried out considering that the novels "We" by Eugene Zamiatin, "Brave New World" by Aldous Huxley and "1984" by George Orwell are treated as the canonical examples of the dystopian genre, implying the similar structure both at compositional, linguistic, and stylistic levels. The three authors create the imaginary countries that have much in common, considering the democratic image of the common welfare covering strict totalitarian regimes – Zamiatin's *United State*, Huxley's *World State* and Orwell's *Oceania* headed by the sacralized images of *Well-doer*, *Ford* and *Big Brother* correspondingly.

Zamiatin's original *Единоє соцударство* [3, p. 7] is transformed by G. Zilboorg into *the United State* [18, p. 3], that creates a false analogy with the United States of America, however, as we might see, the author's intention was to show the exceptionality of one state that remained after a 200-year-old war. The United State's leader *Благодетель* [3, p. 7] becomes a *Well-Doer* [18, p. 3], that adds a great portion of a positive connotation instead of original ironical one, taking into consideration his political image. A. Huxley chooses the famous business magnate Henry Ford as a prototype for his *World State's* [15] political leader *Ford* [15], hence such choice stresses the new era of technical achievements in the world of future. Orwell's *Big Brother* [16, p. 3] also reveals the play on contrasts: the word *brother*, associated with safety and trust, is used to portray a destructive individuality of an illusive leader. Ukrainian translation *Старший Брат* [6, p.] is aligned with the dictionary meaning *one's older brother*, however we find a strange calqued equivalent *Большой Брат* [7] in Russian translation made by D. Ivanov and V. Nedoshyvin (1990) which carries no intended connotation.

Of peculiar interest are the realia of a fantastic world, or the quazirealia, defined by O. Rebrii as lexical units denoting objects, created by the author's imagination to characterize imaginary fantastic world in which the action takes place. Quazirealia serve as powerful genre and stylistic dominants in the canvas of the three novels. [8, p. 182] As far as it is next to impossible to cover all the aspects of the fantastic dystopian world, it is seen appropriate to group the analyzed quazirealia in the following categories:

1. Quazirealia denoting the achievements of the formal sciences;
2. Quazirealia denoting technical devices;
3. Quazirealia denoting transport;
4. Quazirealia denoting food and drinks;
5. Quazirealia denoting artifacts;
6. Quazirealia denoting mass media;

The first group is represented mainly by the achievements of the formal sciences of the dystopian worlds. E. Zamiatin was the first to give the idea of *детоводство* [3, p. 17] (modeled after the manner of *садоводство, скотоводство, рыбоводство*), a way of *production of children* [18, p. 14], as it was put by G. Zilboorg (*дитициство* [4, p. 20] in Ukrainian translation by O. Torchylo). However, we cannot agree with such equivalent, paying attention to the character of the nonce word, which was translated by means of descriptive method. The English translator could be more inventive and creative to discover an alternative nonce word like "childrening" (in contrast to *gardening, fishing, breeding* etc.), as Ukrainian translator did. A. Huxley introduces a similar idea of "child breeding" by means of genetic engineering. The author involves the terms *budding* and *decanting* [15] to reflect the process of human embryo maturation. S. Marenko gives the proper equivalents *брунькування* and *декантування* [1] correspondingly. Besides, A. Huxley employs a number of both usual and artificially constructed scientific terms to strengthen the effect of highly scientifically and technically developed society, namely *test-tubes, receptacle, incubators, Bokanovsky process, Podsnap's Technique* etc. which are successfully reflected in the Ukrainian translation. Though children in E. Zamiatin's novel are delivered in a natural way, the achievements of the formal sciences are obvious: "You are carefully examined in the laboratory of the Sexual Department where they find the content of the sexual hormones in your blood, and they accordingly make out for you a Table of sexual days." [18, p. 22] G. Orwell elaborates upon the idea of involving scientific progress in the sphere of reproductive technology: "All children were to be begotten by artificial insemination (ARTSEM, it was called in Newspeak) and brought up in public institutions." [16, p. 84] V. Shovkun manages to give the proper translation of the abbreviation without any difficulty: "Усі діти мали народжуватися через штучне запліднення (новомовою це називалося *штучзан*) і виховуватися у громадських закладах". [6, p. 67] The task of the translator is much simplified by the fact that abbreviation was characteristic of the Soviet era, thus the given type of word formation is familiar to an average Ukrainian reader.

The second group is aimed at characterizing the technical devices, which serve the aim of tracking the actions and conversations of the citizens. The given group

of quazirealia mostly contains quaziterms based on the usual technical terms, which are of international character that allows the translators to find an easy way out of the situation and produce proper translation equivalents. E. Zamiatin provides a special *мембрана* [3, p. 46] (*street membrane* [18, p. 51]) – a technical device in the shape of a human ear, which registers all street conversations. Orwell's *telescreen* [16, p. 5] (*телеекран* [6, p. 6]) is an instrument resembling an ordinary dimmed mirror devised for controlling every step of a person. Huxley surprises his readers with a *feely* [15] (Ukrainian equivalent *стереоконтактний фільм* [1]), that describes a certain kind of a TV screen equipped with a special knobs that allow to feel, to smell and even to taste what is shown and produces a perfect stereo surrounding. In such case S. Marenko makes his choice in favor of the contextual translation, which releases the intentional meaning of the given lexical unit. However, V. Morozov introduces a nonce word *чуттєвка* [2, p. 61] to denote the device, however his equivalent fails to represent the qualities of the object.

Quazirealia denoting transport are aimed at description of the vehicles mentioned in the novels. This category is represented by Zamiatin's invention *аеро* [3, p. 25] (*aero* [18, p. 25]), a kind of futuristic flying machine equipped with a propeller that allows us to treat it as a kind of helicopter. *Helicopters* [15] (*гелікоптер* [1]) are also mentioned in A. Huxley's novel, denoting personal air vehicles. The given category may serve as a shelter for one more important vehicle – *Интеграл* [3, p. 7] (*the Integral* [18, p. 3]), a space vehicle made of glass with a mathematical name, which carries an important mission of reaching the other planets of the Solar system and delivering the message about the United State. The name of the spaceship is closely interrelated with the other elements of the novel, which are based on mathematical categories and the notion of exactness, and the protagonist of the novel, D-503, a mathematician who is engaged in *the Integral's* construction.

The fourth category covers the quazirealia denoting food and drinks. E. Zamiatin invents the notion of *нефтяная пицца* [3, p. 22] (*petroleum food* [18, p. 22]). G. Zilboorg chooses hyponym *petroleum* to prevent a reader from misunderstanding the equivalent *oil food*, as far as *petroleum* denotes secondary raw material as compared to the lexical unit *oil*. Huxley's quazirealia mainly revolve around the narcotic substance called *soma* [15] (*сома* [1]), which is used as an ingredient added to the dishes and drinks. S. Marenko copes with the translation by means of transcoding the lexical unit. The food mentioned in Orwell's "1984" is endowed with a great portion of irony. *Victory Gin, Victory Coffee and Victory Cigarettes* [16, p. 7, 64, 8] (*Джин/Кава/Сигарети "Перемога"* [6, p. 9, 52, 10]) could hardly be called satisfactory: *Victory Gin "gave off a sickly, oily smell, as of Chinese rice-spirit"* [16, p. 7], the tobacco used to constantly fall out of and *Victory Coffee* [16, p. 64] didn't have much in common with the real *Inner Party Coffee* [16, p. 177].

The artifacts meaning the products of the material culture are represented in the given research as the musical instruments and devices. In the novel by E. Zamiatin a reader comes across a musical invention called *музыкаметр* [3, p. 19] (*musicometer* [18, p. 17]), which

allows anyone rotating the handle to produce about three sonatas per hour. The idea of this device totally annihilates the aesthetic quality of music and turns it into mere production for the sake of production. However, it doesn't make any difficulty in translation into English, as far as the lexical unit is formed by analogy with any measuring device. Another interesting case is presented by the lexical unit *фонолектор* [3, p. 18] (*phonolecturer* [18, p. 16]). G. Zilboorg's equivalent contains the ending *-er*, which indicates an agent of a certain action. The novel, by contrast, stresses the automation of the world of future that could be also reflected in translation. Huxley demonstrates a device called a *Synthetic Music Machine* [15], translated by S. Marenko using the permutation as *апарат синтетичної музики* [1], which is seen as a quite satisfactory equivalent. V. Morozov's *синтетична музична машина* [2, p. 62] creates an impression that not the music, but the *machine* is made of some kind of synthetic material.

Quazirealia in the sphere of mass media are formed mainly on the basis of allusion to the real-world magazines and gazettes. The United State's leading printed matter is *Государственная Газета* [3, p. 7]. G. Zilboorg translates it as *the State newspaper* [18, p. 3], however, in our opinion, if E. Zamiatin wanted to stress the uniqueness of the state, it would be more appropriate to strengthen the status of the newspaper. Thus, we suggest the translation equivalent *The Single State Gazette*, which sounds closer to the novel's native country and praises the state by mentioning it in the newspaper's masthead. Allusive markers are obvious in A. Huxley's mass media: *The Hourly Radio, the New York Times, the Frankfurt Four-Dimensional Continuum, The Fordian Science Monitor,*

and The Delta Mirror [15]. S. Marenko transforms *The Hourly Radio* into *Щоденне Радіо* [1] that contradicts the original text. The rest of mastheads are represented in the Ukrainian translation properly. *The New York Times* is translated with the help of partial transliteration, referencing the newspaper's masthead to the city it is issued in: *ню-йоркська "Таймс"* [1]. The calqued equivalent of *The Fordian Science Monitor* is *Фордівський наставник* [1], *the Frankfurt Four-Dimensional Continuum* becomes *франкфуртський "Чотиривимірний Контиуум"* [1] and *The Delta Mirror* is transformed into *Дельта Міррор* [1] with the help of transcription. V. Morozov appeals to the same transformations, however his *Фордіанський саєнс монітор* [2, p. 323] seems poor as compared to S. Marenko's translation.

Conclusions. The analysis of the dystopian genre carried out on the basis of the classic novels "*We*" by Eugene Zamiatin, "*Brave New World*" by Aldous Huxley and "*1984*" by George Orwell has proved that dystopia is characterized by numerous genre and stylistic dominants, which form the compositional, linguistic and stylistic canons of the genre. The dystopian genre is represented by author's lexical and stylistic means aimed at creating a fantastic world view of a literary work, which is a way of expressing the quasi-reality in a fictional geographical space. The dominant features of dystopia are represented primarily in the form of quazirealia denoting different spheres of human activity and objects of social reality. The prospects of the research in the genre are seen in the further development of the authors' individual means applied in the analyzed novels and in the literary works of other authors and their reflection in translation.

REFERENCES

- Гакслі О. Прекрасний новий світ / О. Гакслі. – Режим доступу: https://vk.com/doc87460542_249339787?hash=33ad220ba95e5c1059d&dl=f7128970eb9290eaa8
- Гакслі О. Який чудесний світ новий! [Текст]: Олдос Гакслі; пер. з англ. Віктор Морозов. - Львів: Видавництво Старого Лева, 2016. - 368 с.
- Замятин Е.И. Мы: сборник / Евгений Иванович Замятин. – Москва: Издательство АСТ, 2016. – 414, [2] с. - (Русская классика).
- Замятин Є. Ми / Євгеній Замятин; пер. з рос. Оксани Торчило – 2-ге вид., змін. – К.: Комубук, 2017. – 232 с.
- Ніконова В. Г. Трагедійна картина світу в поезиї Шекспіра : [монографія] / В. Г. Ніконова. – Дніпропетровськ : ДУЕП, 2007. – 364 с.
- Орвелл Дж. 1984: [роман] / Джордж Орвелл; з англ. пер. В. Шовкун. – К. : Вид-во Жупанського, 2015. – С. 5–293.
- Оруэлл Дж. 1984 / Джордж Оруэлл; пер. В. Недошивин, Д. Иванов. – Режим доступа: http://loveread.me/read_book.php?id=18173&p=1
- Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : [монографія] / О. В. Ребрій. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. – 376 с.
- Ребрій О.В. Вступ до перекладознавства: конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов / О. В. Ребрій. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 116 с.
- Рудницька Н.М. Вплив політичної та релігійної ідеології на переклад / Н. М. Рудницька // Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. – 2011. – № 16 (227), Ч. I. – С. 61–64.
- Рудницька Н.М. Переклад як засіб формування радянського канону світової літератури: ідеологічний аспект/ Н. Рудницька // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. - 2015. - № 3. - С. 48-53.
- Смирнов А.Ю. Литературная утопия: проблема генезиса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elib.bsu.by/handle/123456789/4381>
- Собянек К. Образ цивилизации во власти тоталитаризма в антиутопии Евгения Замятина «Мы» и его реальное воплощение в настоящем мире / К. Собянек // Studia Methodologica: [науковий збірник] / гол. О. Лещак; відп. ред. Ю. Завадський; редкол.: Р. Гром'як, О. Куца, О.Веретюк [та ін.]. – Тернопіль : ТНПУ, 2008. – Вип. 23. – С. 91-94.
- Стріха М.В. Український художній переклад: між літературою і націстворенням: до постановки питання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5761/Maksy%60m_STRIXA_UKRAYiNS%60KY%60J_XUDOZh_NIJ.pdf
- Huxley A. Brave New World / A. Huxley. – Режим доступу: https://vk.com/doc219407793_326082536?hash=6fdf2013299507555d&dl=b64ce8904de9a415dd.
- Orwell G. 1984 / G. Orwell. – N.Y. : A Signet Classic, 1981. – 268 p.
- Sherry, Samanta. Censorship in Translation in the Soviet in the Stalin and Khrushchev Eras / Samanta Sherry. Doctor of Philosophy thesis. – University of Edinburg, 2012. – 318 p.

18. Zamiatin E. We [Translated and with a Foreword by Gregory Zilboorg, Introduction by Peter Rudy, Preface by Marc Slonim] / E. Zamiatin. – N. Y. : E. P. Dutton, 1952. – 218 p.

REFERENCES

1. Huxley A. Brave New World / Aldous Huxley. – Access Mode: https://vk.com/doc87460542_249339787?hash=33ad220ba95ec1059d&dl=f7128970eb9290eaa8
2. Huxley A. Brave New World [Text]: Aldous Huxley; trans. from Engl. Viktor Morozov. – Lviv: Saryi Lev Publishing House, 2016. – 368 p.
3. Zamiatin Eu.I. We: Collection / Eugene Ivanovich Zamiatin. – M.: AST Publishing House, 2016. – 414 [2] p. – (Russian Classics).
4. Zamiatin Eu.I. We / Eugene Zamiatin; transl. from Engl. Oksana Torchylo – 2nd ed. – K.: Komubook, 2017. – 232 p.
5. Nikonova V.H. Tragic Worldview in Shakespearean Poetics: Monograph / V.H. Nikonova. – Dnipropetrovsk: DUEP, 2007. – 364 p.
6. Orwell G. 1984: Novel / G. Orwell; transl. from Engl. V. Shovkun. – K.: Zhupanskyi Publishing House, 2015. – P. 5-293
7. Orwell G. 1984 / G. Orwell; transl. from Engl. V. Nedoshyvin, D. Ivanov. – Access Mode: http://loveread.me/read_book.php?id=18173&p=1
8. Rebrii O.V. Modern Creativity Concepts in Translation: Monograph. – Kh.: V.N. Karazin Kharkiv National University, 2012. – 376 p.
9. Rebrii O.V. Introduction to Translation Studies: Lectures for Bachelor Students / O.V. Rebrii. – Kh.: V.N. Karazin KhNU, 2016. – 116 p.
10. Rudnytska N.M. The Influence of Political and Religious Ideologies over Translation / N.M. Rudnytska // Scientific Journal of T. Shevchenko LNU. – 2011. - № 16 (227), P. I. – P. 61–64.
11. Rudnytska N.M. Translation as a Means of Forming the Soviet Canon of the World Literature: Ideological Aspect / N.M. Rudnytska // Scientific Journal of the Lesia Ukrainka Eastern European National University. Philological Sciences. Linguistics. – 2015. № 3. - P. 48-53.
12. Smirnov A.Yu. Literary Utopia: the Problem of Genesis. – Access Mode: <http://elib.bsu.by/handle/123456789/4381>
13. Sobianek K. The Image of Civilization in the Power of Totalitarianism in the Dystopia "We" by Eugene Zamiatin and its Embodiment in the Real World / K. Sobianek // Studia Methodologica: [Scientific Journal] / ed. board O. Leshchak, Yu. Zavadskyi, R. Hromiak, O. Kutsa, O. Veretiuk. – Ternopil: TNPU, 2008. – Is. 23. – P. 91-94.
14. Strikha M.V. Ukrainian Literary Translation: Between Literature and Formation of a Nation: a Case Study. – Access Mode: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5761/Maksy%60m_STRIXA_UKRAYiNS%60KY%60J_XUDOZhNIJ.pdf

Сравнительный анализ жанрово-стилистических доминант в романах-антиутопиях XX столетия в свете переводоведения

Д. А. Вотинова

Аннотация. Статья посвящена изучению жанрово-стилистических доминант романов-антиутопий и проблем их перевода на украинский язык. Сравнительный анализ проведен на материале трёх наиболее известных романов «Мы» Евгения Замятина, «Дивный новый мир» Олдоса Хаксли и «1984» Джорджа Оруэлла. Жанрово-стилистические доминанты антиутопии представлены в оригинальных текстах преимущественно в виде квазиреалий, которые распределены в данной статье по нескольким категориям, которые обозначают объекты вымышленной реальности. Таким образом, в центре внимания находится проблема идентификации и интерпретации этих лексических единиц в переводах на украинский язык.

Ключевые слова: *дистопия, жанр и стилистическая доминанта, Замятин, Хаксли, Оруэлл, литературный перевод.*

Editor-in-chief: Dr. Xénia Vámos

The journal is published by the support of
Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe

Készült a Rózsadomb Contact Kft nyomdájában.
1022 Budapest, Balogvár u. 1.
www.rcontact.hu